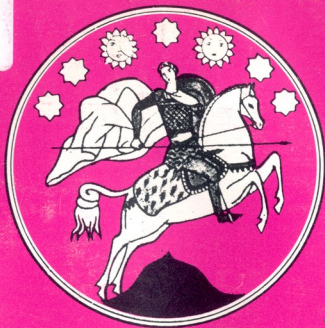

825
1985

ISSN: 0763-7247

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

გუგაბი

გართული პოლიტიკის პერიოდული ორგანო უცხოეთში

პარიზი

N° 5

PARIS

აპრილი

1985

AVRIL

„თავისუფლებავ, შენ ხარ კაცთა ნავსაყუდარი,
„შენ ხარ ჩაგრულის, წამებულის წმინდა საყდარი,
„შენ ხარ მშვიდობა და სიმართლე ამა ქვეყნისა,
„შენ ხარ აღმზრდელი ღვთაებამდე კაცთ ბუნებისა!“ – ი ლ ი ა

ქ რ ი ს ტ ე ა ლ ს დ გ ა !

ძვირფასნო თანამემამულენო, გილო-
ცავთ ქრისტიანობის ამ უდიდეს
და ულამაზეს დღესასწაულს, მაცნეს:
გაზაფხულისა, სიცოცხლის განახლე-
ბა-მარადისობისა, და მით, განმტკი-
ცებელს ადამიანის დიდი საკეთილო
იმედისა.

„გ უ შ ა გ ი“ – „თავისუფლების ტრიბუნა“-ს
„გ უ შ ა გ ი“ – „თავისუფლების ტრიბუნა“-ს გაგრძელება.
ღვეიზი: სამშობლო და თავისუფლება!

გამოცემის პასუხისმგებელი: გიორგი წერეთელი
მისამართი: 8, Rue des Marchais, 75019 Paris.

Tel ephone : 607 -08 - 14.

ISSN : 0763 - 7247

-34-1-15

21566

გ ლ ო ვ ი ს ზ ა რ ე ბ ი კ რ ე მ ლ შ ი

კრემლის საიდუმლოებებით მოცულ სასახლეს გლოვის ზარები გაუხშირდა. სამ წელიწადში სამი კომუნისტი თვითმპყრობელი გამოასვენეს იქიდან: 1982 წლის 9 ნოემბერს (ოფიციალური ცნობით) წააწყვედილი სული ამოხდა ლეონიდ ბრეჟნევს, რომლის სასიკვდილო აგონია წლობით გრძელდებოდა; მის შემცვლელ იური ანდროპოვს, საბჭოთა წესწყობილების ბოროტების მთავარი ბუდის-ჩეკა-კაგების-ყოფილ გამგებელს, განგებამ არ აცალა სრულად გამოეგლინა მისი ნიჭი და უნარი ბოროტების სამსახურში, მალე ისიც უკურნებელი სენით შებყრობილი ლოგინად ჩავარდა, სიკვდილთან ბრძოლა თვეობით გაგრძელდა, რომლის დასასრული 1984 წლის 9 თებერვალს კრემლმა საჯაროდ გამოაცხადა; კრემლის ფარულ კონკლავს ამჯერად კომუნისტური იმპერიის ტახტზე აპყვას, ჯერ კიდევ ბრეჟნევის მიერ გამორჩეული მემკვიდრე, ალექსანდრე უსტინის ძე ჩერნენკო. არც ამას დასცალდა ძალაუფლებით თრობის ბედნიერება, სულ რაღაც 4-5 თვის შემდეგ ლოგინად ჩავარდება აუღდგომლად და წელს 11 მარტს(ოფიციალურად) კრემლის სამგლოვიარო ზარები მის სიკვდილს გვამცნობენ.

თუ გულმაგიწობას არ გამოვიჩენთ, ისიც შეგვიძლია გავიხსენოთ, რომ, ჩერნენკოს გარდაცვალებამდე სულ ცოტა ხნით ადრე, 1984 წლის 20 დეკემბერს, აგრეთვე ხანგრძლივი ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა საბჭოების თავდაცვის მინისტრი, არა მხედარი, მაგრამ მარშალი დიმიტრი უსტინოვი, რომელიც გახლდათ კრემლის კონკლავის დიდი შემძლე გვამი. ბრეჟნევის სიკვდილის შემდეგ იგი თვით ქმნიდა წითელ თვითმპყრობელებს. იმასაც ამბობენ, რომ მან ხელი შეუწყო სიკვდილისაგან განწირულ ანდროპოვისა და ჩერნენკოს გახელმწიფებას იმ იმედებით, რომ მათი ეფემერული ხელმწიფების შემდეგ ხელისუფლების სადავეები მას დარჩებოდა. მაგრამ, სიკვდილი მის მიმართაც ფლიდი გამოდგა, სწორედ იმ დროს უღალატა მას, როცა გაფართოებული რომანოვების იმპერიის სკიპტრა და გვირგვინი მას ხელის მისაწვდენად უახლოვდე-

ბოდენ.

ზოგი ფიქრობს, რომ ეს ამაზრზენი მოხუც ცხედართა ლეტი საბჭოთა რეჟიმის თანდაყოლილი თვისება იყოს, მე კი ამას პირადად ბრეჟნევის უნდო ბუნებას მივაწერ. სასახლის შეთქმულებით ხელისუფლების სათავეში მოსულს, მას ავადმყოფური შიში ჰქონდა ალბათ. მასზე ახალგაზრდა, ენერგიული და უმაღლესი ამბიციების მქონე კადრების, რომლებსაც თავისი ზეობის თითქმის ოცი წლის განმავლობაში გზას უკეტავდა ხელისუფლების უზენაეს წყაროსაკენ. ამით მან მიაღწია უდრტვინველ ბატონობას, მაგრამ, როცა იგი გარდაიცვალა, მის ირგვლივ მის შესაცვლელად აღარავინ დარჩა, გარდა ავადმყოფობითა და ხანდაზმულობით მიხრწნილი კურტიზანებისა. მათ შორის ყველაზე ახალგაზრდა და გონებაგამჭრიახიც ისევ 69 წლის იური ანდროპოვი იყო, კრემლის ფარულმა კონკლავმაც არჩევანი მასზე შეაჩერა, მაგრამ ხომ ნათქვამია: კაცი ბჭობდა ღმერთი იცინოდაო! ანდროპოვი უკუარნებელი სენით აღმოჩნდა შეპყრობილი.

როგორც ახლა ირკვევა, მისი ხანმოკლე ხელმწიფება მთლად უშედეგო არ ყოფილა საბჭოთა სახელმწიფოსათვის. მან იმ მცირე დროში მოასწრო ხელისუფლების ზედაპირზე ამოეტივტივებია თითქმის ერთი თაობით მასზე უმცროსი მიხეილ გორბაჩოვი და აი, ჩერნენკოს ეფემერული ინტერმედის შემდეგ სწორედ მას ვხედავთ საბჭოთა სახელმწიფო კიბის უმაღლეს საფეხურზე.

ამჟამად დასავლეთელ პოლიტიკურ მარჩიელებს თითქმის არ შეშლიათ, ჩერნენკოს გარდაცვალების გამოცხადებიდან 24 საათსაც არ გაეგლო, რომ კრემლის ორაკულმა დამკრძალავი კომისიის თავმჯდომარედ (ეს უკვე მტკიცე ტრადიციად იქცა კრემლში: ის ვინც მკვდარ დიქტატორს ასაფლავებს, მის თანამდებობასაც ის იკავებს.) და, მაშასადამე, სსრკ კპცკ გენერალურ მდივნად მიხეილ გორბაჩოვი გამოაცხადა. მიუხედავად იმისა, რომ დასავლეთისათვის მოულოდნელობას არ ჰქონებია ადგილი, ამ ამბის გაგებამ პატარა სენსაცია გამოიწვია. საქმე იმაშია, რომ საბჭოთა კავშირის გარედ მყოფი სამყაროს საზოგადოება უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში მიეჩვია ხედავდეს კომუნისტური სამყაროს მეთაურად ძლივს მბობღავ ღრმა მოხუცებულს. გორბაჩოვი კი არც

ისე მოხუცია (54 წლისაა) და შესახედავდაც საღ-საღივმეთუდე გამოიყურება. (ღვთის განგებას კი ვინ მიხვდება!!!) ~~ინკლინიტიკა~~
 ბევრს გაუკვირდა კრემლის ღერონტოკრატის ასეთი სწრაფი გადაწყვეტილება, მაგრამ სინამდვილეში არც დიდ აჩქარებას არ ჰქონებია ადგილი თუ გავითვალისწინებთ, რომ გასული წლის ივლისიდან ჩერნენკო უხილავი გახდა, მაშასადამე მძიმედ იყო ავად ამის შემდეგ 7-8 თვის განმავლობაში, რაც საკმარისზე მეტი დროა, რომ პოლიტიურის წევრები მათი მომავალი მეთაურის კანდიდატურაზე შეთანხმებულ იყვნენ. როცა მ. გორბაჩოვი ინგლისის პოლიტიკური წრეების მოსახიბლველად გამოუშვეს, გასული წლის 15-21 დეკემბერს, მაშინ ის უკვე ფაქტიურად არჩეული იყო უმაღლეს პოსტზე. კარპოვმა, რომელიც ჟენევაში შეიარაღების შეზღუდვის მოლაპარაკებაზე საბჭოთა დელეგაციას მეთაურობს, ჟურნალისტებს დაუფარავად განუცხადა: ჩერნენკოს სიკვდილი ჩვენ არ დაგვაბრკოლებს, აქეთ გამომგზავრების წინ ინსტრუქციები გორბაჩოვისგან მივიღეთ, გორბაჩოვი თავმჯდომარეობდა პოლიტიურის კრებას, რომელმაც მიიღო საბჭოთა კავშირის პოზიცია შეიარაღების შეზღუდვის შესახებ. ამ კრებას კი ადგილი ჰქონდა 7 მარტს. ანდრეი გრომიკომაც, როცა მისი ახალი პატრონის კანდიდატურა ცენტრალური კომიტეტის პლენუმს დასამტკიცებლად წაუყენა, გორბაჩოვის სხვა დამსახურებათა შორის ისიც ხაზგასმით მოიხსენია, რომ ჩერნენკოს ავადმყოფობის დროს გორბაჩოვი წარმატებით ხელმძღვანელობდა პოლიტიურის საქმიანობას.

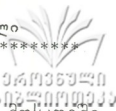
ჯელა ამ თვალისდამთხრელი ფაქტების მიუხედავად საბჭოთა ოფიციალური პროპაგანდა ურცხვად ცრუობდა ჩერნენკოს მძიმე ავადმყოფობის მრავალი თვეების განმავლობაში, თითქოს იგი განაგრძობდა აქტიურ საქმიანობას ჰარტიისა და სახელმწიფოს სამსახურში. როცა იგი სიკვდილის აგონიაში იყო, თითქმის ყველდღიურად ქვეყნდებოდა საბჭოთა პრესაში მისი ხელმოწერილი გრძელ-გრძელი სტატიები და მიმართვები, რომლებიც საბჭოთა კავშირისა და მთელი მსოფლიოს აქტუალურ საჭირობოროტო საკითხებს საბჭოურად ჰასუხობდენ.

არის მომენტები, როცა სახელმწიფოს ინტერესები დროებით მოითხოვს, რომ ფართო საზოგადოებამ სიმართლე არ იცოდეს,

მაგრამ აქაც საჭიროა სახელმწიფოს მესვეურებმა ზომიერება და ტაქტი გამოიჩინონ, რასაც სრულიად მოკლებულნი ვართ. იან საბჭოთა ხელისუფალნი; მათი ხელმწიფება სიცრუეზეა დაფუძნებული, სიცრუეს ემსახურება და მხოლოდ სიცრუეში პოულობს არსებობის გამართლებას. ეს კარგად იციან საბჭოთა მოქალაქეებმა, ამიტომაც ხელისუფალთა განცხადებებს ისინი არად აგდებენ. სამაგიეროდ მათი ცრუობის ანკეცებზე ხშირად ეგებიან დასავლეთის გულუბრყვილო მოღვაწეები. ამ მხრით დამახასიათებელი და სანიმუშო მაგალითია ინგლისის პრემიერ მინისტრის განცხადება სწორედ მიხაილ გორბაჩოვის შესახებ. ამ სახელგანთქმულმა სახელმწიფო ქალმა უღალატა მასზე გავრცელებულ „რკინის ქალბატონის“ ლეგენდას და გორბაჩოვის მოგონილი დარდიმანდობის წინაშე თაფლის სანთელივით დადნა. ვინძლო, რომ მან არ ინანოს მისი აჩქარებული შეფასება! ჭეშმარიტად თქმულა: „ძალა შეიქმს სიყვარულსაო.“ გორბაჩოვის ფლიდმა ღიმილმა არ უნდა დაავიწყოთ, რომ სულ ცოტა ოთხი უკანასკნელი წლის საბჭოთა ხელისუფლების უკანონობის, უსამართლობის, ძალმომრეობის და ბოროტების პასუხისმგებლობა სხვებთან ერთად მასაც აკისრია.

ვინაა მ. გორბაჩოვი, ანდა უკედ, როგორია მისი წარსული? მ. გორბაჩოვი დაბადებულია 1931 წ. 2 მარტს სტავროპოლის მხარის გლახის ოჯახში. 1952 წ. შედის პარტიის რიგებში, 55-ში ათავაგრებს მოსკოვის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტს, ხოლო 67-ში სტავროპოლის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტს. 1955 წლიდან არის სტავროპოლის ქალაქის კომკავშირის კომიტეტის მდივანი, შემდეგ კი იგივე კომკავშირის სამხარეო კომიტეტის მდივანი; 1962 წლიდან მას ნიშნავენ სტავროპოლის კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ტერიტორიულ-საწარმოო სამმართველოს პარტორგად და იმავე წლის დეკემბერში-კომპარტიის სამხარეო კომიტეტის განყოფილების გამგედ. 1966 წ. მას ნიშნავენ სტავროპოლის საქალაქო კომიტეტის პირველ მდივანად; 1968 წ.-სტავროპოლის სამხარეო კომიტეტის მეორე მდივანად და 70-ში -

საქართველოს მწიგნობართა კავშირი

კი პირველ მდივნად.

1971 წელში მ. გორბაჩოვი გადაწყვეთ სამუშაოდ მოსკოვში, მას ირჩევენ სკპ ცენტრალური კომიტეტის წევრად, 1978 წელში ის უკვე ცენტრალური კომიტეტის მდივანია, ერთი წლის შემდეგ პოლიტიბიუროს წევრობის კანდიდატი, ხოლო კიდევ ერთი წლის შემდეგ, 1980 წელში, საბჭოთა კავშირის ამ უზენაესი ძალაუფლების ორგანოს სრულუფლებიანი წევრი, სადაც პარტიის ორგანიზაციის საკითხების გარდა მ. გორბაჩოვს აბა-რია საბჭოთა კავშირის სოფლის მეურნეობის ზედამხედველობა. ცნობილია, რომ სოფლის მეურნეობა საბჭოთა ეკონომიკის ყველაზე უფრო მტკივნეული უბანია. ის განსაკუთრებით მწვავე კრიზისს განიცდის სწორედ ამ უკანასკნელი 4-5 წლის განმავლობაში, სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო გეგმები ვერა და ვერ სრულდება, ყველწლიურად ადგილი აქვს „სოფლის მეურნეობის მმართვეის გაუმჯობესების“ ღონისძიებებსა და რეფორმებს, რომლებსაც შეეწირა ბევრი მსხვილი პარტიული ბოზოლის კარიერა, მათ შორის თვით სოფლის მეურნეობის მინისტრიც მოხსნილი იქნა თანამდებობიდან. პირადად გორბაჩოვი კი, როგორც ჩანს, წარღვნიდან მშრალად გამოვიდა.

ასეთია მოკლედ მ. გორბაჩოვის პოლიტიკური წარსული, რომელიც შეიძლება მოდელად ჩაითვალოს ნებისმიერი ბედნიერ-ვარსკვლავზე დაბადებული საბჭოთა ნომენკლატურისტიკისათვის. იგი ჩვენ არაფერში არ გამოგვადგება მისი მომავალი პოლიტიკური ნაბიჯების სამარჩიელოდ. იგი ჭეშმარიტი ნაყოფია საბჭოთა ბიუროკრატის, ხმის შეუბრუნებლად ამსრულებელი უფროსების დირექტივების; მას რომ საკუთარი პოლიტიკური აზრი გამჟღავნებულად ჰქონებოდა, ვერც ხელისუფლების ზედაპირზე ვერ ამოტივტივდებოდა, სადაც მდელვარე ტალღებში შთაინთქმებოდა, ანდა „გულაგების“ არქიპელაგში ამოყოფდა თავს.

ამიტომ მ. გორბაჩოვი პოლიტიკური სფინქსია! მისგან ყველაფერს შეიძლება მოველოდეთ: ცუდსაც და კარგსაც. უფრო კი—ცუდს! ამ ორკოფობაში, ერთი უდავოა: მ. გორბაჩოვს არ ძალუძს, არ ხელეწიფების ჩვენი სანატრელი და საოცნებო თავისუფლების მონიჭება, იმ უბრალო და ადვილად ასახსნელი გარემოების გამო, რომ ის ტყვეა სწორედ იმ ძალების, რომლებიც ადამიანებისა და ხალხების თავისუფლებას თრგუნავენ.

ეროვნული მოძრაობა საქართველოში (მოკლე მიმოხილვა)

მეთექვსმეტე საუკუნიდან დაწყებული საქ. ერთადერთი ქრისტიანული ქვეყანა იყო მთელს კავკასიაში, რომელსაც შენარჩუნებული ჰქონდა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა, ხოლო მეთხუთმეტე საუკუნიდან კი, ბიზანტიის დაცემის შემდეგ ერთადერთი დამოუკიდებელი ქრისტიანული სახელმწიფო მაჰმადიანთა მიერ დაპყრობილ მთელ სამხრეთ აღმოსავლეთში.

ბუნებრივია, რომ, რუსეთის მონღოლთა ბატონობისაგან განთავისუფლების დროიდან, საქართველო ცდილობდა მასთან ურთიერთობის დამყარებას, ვინაიდან ორივე ერთსა და იგივე სარწმუნოებას იზიარებდნენ და საქართველო-ს მტრები რუსეთის მტრებიც იყვნენ.

მაგრამ, როგორც ისტორია გვიჩვენებს, რუსეთს არაერთხელ უღალატია ქართველთათვის მტრულად განწყობილი მაჰმადიანი მეზობლების წინააღმდეგ ბრძოლების წარმართვის დროს, როდესაც რუსეთი დანაპირებ დახმარებას არ უწყევდა საქართველო-ს. ასე იყო პეტრე პირველის მეფობის პერიოდში, სპარსეთთან ომის დროს და ეკატერინე მეორის მეფობისას, თურქეთთან ომის დროს.

როდესაც საქართველოს მეფე ერეკლე მეორე დარწმუნდა მაჰმადიანური ექსპანსიონიზმისადმი წინააღმდეგობის გაწევის შეუძლებლობაში, მან 1783 წლის გიორგიევსკის ტრაქტატის საფუძველზე საქართველო რუსეთის პროტექტორატის ქვეშ გადასცა, სამეფო ტახტისა და საშინაო დამოუკიდებლობის შენარჩუნებით. რუსი მეფეები კი, ხედავდნენ რა საქართველოს მძიმე მდგომარეობას, სარგებლობდნენ ამით და სისტემატიურად არღვევდნენ ამ ტრაქტატის სხვადასხვა პუნქტებს. საბოლოო ჯამში, მრავალი სახის ვერაგობის, მუხანათობის, გაიძვერობის, ღალატისა და ძალის გამოყენებით, რუსეთმა საქართველოში გააუქმა სამეფო ტახტი და იგი „თბილისის გუბერნიად“ შეიერთა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არც ერთ მაჰმადიან ქვეყანას, იქნებოდა ეს სპარსეთი, თურქეთი თუ სხვა, საქართველოს დაპყრობის შემთხვევაში სამეფო არ გაუუქმებია.

ამ პერიოდიდანვე იწყება საქართველოში რუსიფიკატორული პოლიტიკის გატარება, რამაც ქართველი ხალხის ღიღი უკმა-

ყოფილება და აჯანყებები გამოიწვია. 1801 - 1905 წლებში აჯანყებულთა დროშა მრავალჯერ აფრიალებულა და მარცხალ-ჯერ ჩამოგლეჯილა, სისხლში ამოსვრილი. ყველა ეს აჯანყება მიმართული იყო რუსეთის წესწყობილების წინააღმდეგ.

ყველა აჯანყება სრული დამარცხებით დასრულდა, მაგრამ ხალხი ამ ბრძოლებში თავის ზნეობრივ დაკმაყოფილებას პოულობდა და ერი ნებისყოფას იმტკიცებდა.

მეცხრამეტე საუკუნის დასასრულიდან იწყება ქართულ პოლიტიკურ პარტიათა ასპარეზზე გამოსვლა, ქართველი ხალხი ამ პარტიებში ირაზმება და მათი წინააღმდეგობის სულიც ამ პოლიტიკურ პარტიებში გადადის და ბრძოლა უკვე ჩამოყალიბებულ პოლიტიკურ ხასიათს ღებულობს.

ასეთი ბრძოლის სულის მატარებელმა ერმა 1918 წელს თავისი სახელმწიფოებრივობა აღადგინა და საკუთარი ცხოვრების მოწყობას შეუდგა, მაგრამ საქართველოს დემოკრატიული მთავრობა, 1921 წელს დამხობილი იქნა ბოლშევიკური რუსეთის წითელი არმიის მიერ, რომელიც საქართველოში ვერაგულად შემოიჭრა, ქართველ ბოლშევიკ სერგო ორჯონიკიძის მეთაურობით.

მას შემდეგ ქართველი ხალხი არც დამოუკიდებლობის დაკარგვასა და არც უცხო წესწყობილებას არ შეგუებია. დია ბრძოლებში დამარცხებული ქართ. ხალხი ფარული ბრძოლის მეთოდზე გადადის, ეროვნულ პარტიებში ირაზმება, ხან კუთხურ სტიქიურ აჯანყებებს აწყობს, ხან საყოველთაო ორგანიზებულ აჯანყებას, ხალხი მარცხდება, დამპყრობელები სასტიკად უსწორდებიან და ა. შ. ამ სახელოვანი ეროვნული ბრძოლის ეტაპების დაწვრილებით აღწერა ჩემს დღევანდელ თემას არ შეადგენს და უშუალოდ გადავალ ათას ცხრაას ორმოცდაათიან წლებზე.

ამ პერიოდზე რომ სწორი წარმოდგენა გვქონდეს, საჭიროა მხედველობიდან არ გავუშვათ ის დიდი მსხვერპლი ქართველ პატრიოტების, რაც საბჭოთა ხელისუფლებამ რეპრესიების სახით შეიწირა ომის დაწყებამდე და შემდეგ ის ოთხასი ათასი ახალგაზრდა (ჩვენი ერის ერთი მეშვიდედი), რომელიც შეეწირა ომს, რომელიც შორს იდგა საქართველოს ინტერესებისგან.

1956 წელს, 9 მარტს თბილისში ჩატარდა მასობრივი პოლიტიკური დემონსტრაცია, რომელშიც რამოდენიმე ათასი ახ-

აღგაზრდა მონაწილეობდა, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, დემონსტრანტთა ლოზუნგები ძირითადად პროსტალინური ხალხის ეროვნული შევიწროება გამოიხატა პროტესტში, რომელიც მიმართული იყო საბჭოთა კომპარტიის მე-20-ე ყრილობის მიერ სტალინის მოქმედებათა მხილების წინააღმდეგ.

ეს დემონსტრაცია, რომელიც სტალინის მმართველობის შემდგომ პერიოდში ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო საბჭოთა კავშირში ღია პოლიტიკურ გამოსვლებს შორის, ტრადიკულად დამთავრდა. მის მონაწილეთა წინააღმდეგ გამოყენებული იქნა ტანკები, რამაც ღიდი მსხვერპლი გამოიწვია.

მას შემდეგ, საქართველოში 20 წელზე მეტი ხნის მანძილზე მასობრივი გამოსვლები აღარ ყოფილა, მაგრამ ეროვნული მოძრაობა არ შეჩერებულა. ქართველთა ეროვნული გრძნობები, ანტირუსული და ანტისომხური ანტიპათიები დღესაც გავრცელებულია საზოგადოების ყველა ფენებში.

ორმოცდაათიანი წლებიდან საქართველოში ეროვნული მოძრაობის ძირითად ძალას მოსწავლე ახალგაზრდობა-სტუდენტობა წარმოადგენს. ყველაზე მეტად ამ განწყობილებას გამოხატვა აქვს თბილისში, -მისი ცენტრი კი-თბილისის უნივერსიტეტია.

სამოციან წლებში არსებული კომუნისტური წესწყობილების მიმართ სიძულვილის გამოხატვის ფორმას საქართველოში ახალგაზრდობისა და ინტელიგენციის ეკლესიისადმი მისწრაფება წარმოადგენდა. განსაკუთრებით ეს ვლინდება სააღდგომო დღესასწაულების დროს. ამ დღეებში ეკლესიები გავსებული იყვნენ ხალხით. ახალგაზრდობამ დაიწყო პატრიარქის ქადაგებებზე დასწრება. მაგრამ ამავე დროს უნდა ითქვას, რომ ეკლესიისადმი ეს მისწრაფება უფრო მოდას წარმოადგენდა, რომელიც ეროვნული გრძნობების გაღვივებით იყო გამოწვეული. ახალმორწმუნეთათვის დამახასიათებელი იყო ყოველგვარი ქართულისადმი პატივისცემის გრძნობის განსაკუთრებული გამოხატვა. ახალმორწმუნეთა უმრავლესობამ ეკლესია ეროვნული კულტურის ინსტიტუტად აღიქვა. პატრიარქი ეფრემ მეორე, რომელიც საქ-ს ეკლესიას სათავეში 1960-დან 1972 წლამდე ედგა, თავის ქადაგებებში ქართველ პატრიოტიზმისაკენ მოუწოდებდა. ეკლესიის პოპულიარობის ზრდამ საბჭოთა ხელისუფალნი შეაშინნენ და მათ ეკლესიაზე მკაცრი კონტროლი დააწესეს, რის შემდეგაც, ქადაგებანი ეკლესიებში ფრთხილი და უფერული გახდნენ.

1972 წელს საქ. პატრიარქი ეფრემ მეორე გარდაიცვალა და მისი მემკვიდრე გახდა დავით მეხუთე, რომელიც ხალხში ძალზე არაპოპულარული იყო იმის გამო, რომ იგი თავის ქადაგებებში განუწყვეტლივ აღიძვებდა კომუნისტთა და საბჭოთა ხელისუფლებას.

მიუხედავად ხელისუფლების მკაცრი დაწოლისა, პატრიოტული და ანტირუსული განწყობა დღესაც კარგ ტონად ითვლება საქართველოს საზოგადოების ყველა ფენებში. მას ისინიც კი იზიარებენ, ვინც სინამდვილეში მოსკოვის მონა-მორჩილი არიან. ედუარდ შევარდნაძე-საქ. კომ. პარტიის ახლანდელი პირველი მდივანი, მას შემდეგ, რაც მან ხელში ჩაიგდო ეს პოსტი, ცდილობდა შეექმნა ისეთი შთაბეჭდილება, ვითომც მის მიერ მოსკოვის ბრძანების განუხრელი შესრულება ნიღაბს წარმოადგენდა, რათა უფრო „ერთგულად ემსახურა“ საქართველოსათვის.

ქართველი ინტელიგენციის მთავარ პატრიოტულ საზრუნავს წარმოადგენს ქართული კულტურის შენარჩუნება. ხალხის მთელი ძალღონე მიმართულია საქართველოს ისტორიის დამახინჯებასთან ბრძოლისაკენ, რომლის ოფიციალურ ვერსიაში არაფერია ნათქვამი ქართველთა მისწრაფების შესახებ დამოუკიდებლობისადმი, ისტორიის ყველა პერიოდში, აგრეთვე ანტიკომუნისტური ტენდენციების შესახებ უახლოეს ისტორიაში.

ცენზურის ჩარჩოებში ზოგჯერ ხერხდება ისეთი წიგნებისა და სტატიების გამოცემა, რომლებიც მოწმობენ საქ-ს ყოფილ სიძლიერეზე, მისი უნიკალური კულტურის სიძველესა და ქართველთა დამოუკიდებელ ხასიათზე. ეს წიგნები და სტატიები ხალხში ყოველთვის დიდი პოპულარობით სარგებლობენ.

ამავე დროს რუსული ენისა და ადათ-წესების თავზე მოხვევა ძალზე დიდ უარყოფით გავლენას ახდენს ადამიანთა მსოფლმხედველობაზე, ზნეობაზე და მორალზე. სამოცდაათიან წლებში რუსიფიკატორული ტენდენცია გაძლიერდა. სასკოლო პროგრამებში გაიზარდა რუსული ენის შესასწავლად საათების რაოდენობა, მშობლიური ენის შესწავლისათვის განკუთვნილი საათების ხარჯზე. ნელნელად დანარჩენი საგნების სწავლება ქართულიდან რუსულზე გადადის. სულ უფრო ფართოდ ინერგება რუსული ენა უმაღლეს სასწავლებლებში, სამე-

ცნეო და კულტურულ ცხოვრებაში. ამ პერიოდში ქართული ენის დასაცავად ყველაზე ცნობილ გამოსვლებს წარმოადგენენ: მწერალ ნოდარ წულუისკირის სიტყვა, მწერალთა შეხვედრის დროს ს.კ.ც.კ. პირველ მდივან ედ. შევარდნაძესთან და იმავე შევარდნაძის სახელზე გაგზავნილი, მწერალ რევაზ ჯაფარიძის წერილი.

ქართული ენისადმი სიყვარულმა განსაკუთრებით თავი გამოიჩინა 1978 წლის გაზაფხულზე თბილისში სწორედ რუსული ენის თავზე ძალისმიერი მოხვევის გამო. პროტესტის განმცხადებელთა ძირითად მასას ისევ და ისევ სტუდენტები წარმოადგენდნენ. ამ გამოსვლათა უშუალო მიზეზი იყო წინადადება საქ-ს ახალი კონსტიტუციის პროექტის 75 მუხლის შეცვლა, რომელიც ზღუდავდა ქართულ ენას და უპირატესობას რუსულ ენას აძლევდა. 1978 წ. 24 მარტს გამოქვეყნდა საქ. ახალი კონსტიტუციის 75 მუხლის პროექტი. საქ. სსრ უმაღლესი დაბჭოს სესია დანიშნული იყო 14 აპრილისათვის, ხოლო მანამ კი გაიმართა პროექტის საყოველთაო განხილვა. გაზეთები გავესებული იყვნენ წინადადებებით, ქართული ენის სახელმწიფოებრივ ენად დარჩენის შესახებ. მრავალ ასეთ წინადადებათა შორის იყო აგრეთვე მხცოვანი აკადემიკოს-ენათმცოდნის აკაკი შანიძის წინადადება. თბილისის უნივერსიტეტსა და სხვა უმაღლეს სასწავლებლებში დაიწყეს ხელმოწერების შეგროვება ამ წინადადების მხარის დასაჭერად.

საქ. სსრ უმაღლესი საბჭოს სესიის გახსნამდე რამოდენიმე დღით ადრე თბილისის უნივერსიტეტსა და სხვა ადგილებში გამოჩნდა პროკლამაციები, რომლებიც ხალხს 14 აპრილს დემონსტრაციისაკენ მოუწოდებდნენ, რათა ქართული ენა საქართველოს სახელმწიფოებრივ ენად დარჩენილიყო.

13 აპრილს საღამოს საქ. კ.პ.ც.კ. პირველი მდივანი ე. შევარდნაძე სიტყვით გამოვიდა უნივერსიტეტის დეკანთა წინაშე და მოუწოდა მათ, დაერწმუნებინათ ახალგაზრდონა იმაში, რომ ისინი არ გამოსულიყვნენ დემონსტრაციაზე. მან შეახსენა 1956 წელს თბილისში დემონსტრაციის დახვრეტის შესახებ.

— გაუფრთხილდით ჩვენს ახალგაზრდობას, ჩვენს ოქროს ფონდს—თქვა მან.

ცნობილი გახდა, რომ შინაგან საქმეთა ჯარების მერვე პოლკი

მოყვანილი იყო საომარ მზადყოფაში და მიუხედავად ამისა დემონსტრატები მაინც შეიკრიბნენ უნივერსიტეტის წინ და ქალაქის ცენტრალური ქუჩების გავლით მთავრობის სახლთან მივიდნენ. მათ მოჰქონდათ ლოზუნგები, რომლებზეც „მშობლიური ენა“ ეწერა, ისინი ქართული ენისადმი მიძღვნილ ქართველ კლასიკოსთა ლექსებს კითხულობდნენ.

დემონსტრაციის მსგელობის მთელ გზაზე, ერთმანეთისგან ათი მეტრის დაშორებით, ჯარისკაცები და მილიციონერები იდგნენ. თბილისში მილიციონერთა უმრავლესობა ოსები არიან, მაგრამ ამ დღეს, დემონსტრატებსა და მილიციის მუშაკებს შორის ეროვნულ ნიადაგზე უსიამოვნებების თავიდან აცილების მიზნით, ოსი მილიციონერები შეცვლილი იქნენ ქართველებით. ყველა მილიციონერი უიარაღოდ იყო.

მთავრობის სახლისაკენ მიმავალ გზაზე დემონსტრატებს რამოდენიმეჯერ გადაუღობეს გზა მილიციონერებმა. დემონსტრატთა კოლონას წინ ახალგაზრდა ვაჟები მიუძღოდნენ, რომლებიც თავიანთი სხეულებით გლეჯდნენ მილიციონერთა დაბრკოლებებს. უკანასკნელი დაბრკოლება პურის გადასაზიდი მანქანებისაგან შესდგებოდა. დემონსტრატებმა ერთ-ერთი მანქანა ხელით გადაათრიეს და მთავრობის სახლისაკენ გაიქრა დემონსტრატთა ყველაზე გაბედული ნაწილი: დაახლოებით ათი ათასი კაცი. დანარჩენი დემონსტრატები კი შეჩერებულნი იქნენ მილიციის მიერ უნივერსიტეტთან, მაგრამ ისინი არ დაშლილან.

მთავრობის სახლთან გაჭრილი დემონსტრატები გაჩერდნენ შენობის წინ. დემონსტრაციის ორგანიზატორები ვიღაცამ გააფრთხილა იმის შესახებ, რომ უიარაღო მილიციელთა რიგის უკან დამალულნი იყვნენ ჯარისკაცები ტყვიამფრქვევებით, რომლებსაც ნაბრძანები ჰქონდათ ცეცხლის გახსნა იმ შემთხვევაში, თუ დემონსტრატები დააპირებდნენ მთავრობის სახლში შესვლას, სადაც საქართველოს უმაღლესი საბჭოს სესიის სხდომა მიმდინარეობდა.

დემონსტრატთა თავებზე უეცრად უცნაური სახის ლოზუნგები აღიმართნენ: სამედიცინო ინსტიტუტის სტუდენტ-ქალებმა დახიეს თავიანთი თეთრი ხალათები და პომადით დააწერეს მოთხოვნა, ქართული ენის სახელმწიფოებრივ ენად შენარჩუნების შესახებ. იგივეს გაიძახოდა ათასობით ხმა.

მთავრობის სახლიდან გადმოიცა დაბეჭდილი ფურცლები, კონსტიტუციის 75 მუხლის კომპრომისული ტექსტით, რომელიც

ქართული ენის რესპუბლიკურ ენად დამტკიცებას ითვალისწინებდა. დემონსტრატებმა დაწვევენ ეს ფურცლები დასაქმებულთა გაიძახოდნენ: **სახელმწიფოებრივი!**

ამის შემდეგ, უმაღლესი საბჭოს სესიის მიმდინარეობა გადმოცემული იქნა მთავრობის სახლის წინა მოედანზე. ე. შევარდნაძემ თავისი გამოსვლა დაიწყო იმით, რომ მთავრობამ სერიოზულად იმსჯელა 75 მუხლის ტექსტის შესახებ და „რჩევა სთხოვა მოსკოვსო.“ ამ სიტყვებმა დემონსტრატთა დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია. საბოლოოდ რეპროდუქტორებმა გადმოცეს: საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს საგანგებო სესიამ გადაწყვიტა კონსტიტუციის 75 მუხლის ცვლილებების გარეშე დატოვებაო — ამ ცნობას მთავრობის სახლის წინ მდგომი დემონსტრატები საერთო სიხარულითა და აღტაცებით შეხვდნენ, ხოლო უმაღლესი საბჭოს სხდომათა დარბაზში დეგატები 15 წუთიანი ოვაციით.

14 აპრილს, დაახლოებით დღის 3 საათზე, უნივერსიტეტის შენობასთან მდგომ დემონსტრატებთან მილიციის მანქანა მივიდა და ამ მანქანიდან ვიღაცამ მეგაფონში ჩაყვირა: „თქვენც წინადადება მიღებულია, ახლა ამის შესახებ ტელევიზიით გამოაცხადებენო!“ შემდეგ ასეთივე ცნობით გამოვიდა შინაგან საქმეთა მინისტრი, მან სთხოვა დემონსტრატებს დაშლილიყვნენ, მაგრამ ისინი ადგილიდან არ იძროდნენ. მაშინ მინისტრმა შესძახა: „ერთხელ მაინც დაიჯერეთ!“

ბოლოს, სხდომაზე სიტყვით ე. შევარდნაძე გამოვიდა. მან წაიკითხა კონსტიტუციის 75 მუხლის დამტკიცებული ტექსტი, რომელიც ასე იწყებოდა: „საქართველოს სსრ სახელმწიფოებრივი ენა ქართული ენაა“ და შემდეგ მას დანარჩენი ტექსტი მოჰყვებოდა. ამის შემდეგ დემონსტრატებმა დაშლა დაიწყეს.

უნდა ითქვას, რომ ეს დემონსტრაცია არ იყო სტიქიური. იგი მომზადებული იყო პროკლამაციების გავრცელების გზით, რომლებშიც გათვალისწინებული იყო შეკრების დრო და ადგილი, დემონსტრაციის მიმართულების გზა და მისი ღოზუნგები. მიუხედავად ამისა, დემონსტრაციის ინიციატორები ჩამოყალიბებულ ჯგუფს არ წარმოადგენდნენ. დემონსტრაცია მომზადებული იქნა თბილისის უნივერსიტეტის სტუდენტთა მეგობრული წრის მიერ, მათ შორის განსაკუთრებით გამოირჩეოდა უნივერსიტეტის ისტორიული ფაკულტეტის მესამე კურსის სტუდენტი

თამრიკო ჩხეიძე, ცნობილი საბჭოთა კინორეჟისორის, ცენტრ-სტუდია „საქართველოს ფილმის“ დირექტორის რევაზ ჩხეიძის ქალიშვილი.

დემონსტრაციის წინ, რევაზ ჩხეიძეს საქ. უშიშროების სახელმწიფო კომიტეტში (კგზ) განუცხადებია: „უშველეთ ჩემს ქალიშვილს, ილუპებაო“, რის შემდეგ თამრიკოს ბინა გაჩხრეკილი იქნა და ჩამოერთვა ყველა დარჩენილი პროკლამაცია, რომლებიც დემონსტრაციისაკენ მოუწოდებდნენ.

მიუხედავად ამისა, არც თამრიკო ჩხეიძე და არც დემონსტრანტთა სხვა წევრები პასუხისმგებლობაში არ მიუციათ და არც უნივერსიტეტიდან არ გაურიცხავთ. როგორც ჩანს მათ საჯარო მხარდაჭერამ უშველათ. დასაშვებია, აგრეთვე, რომ მათ მშობლების „ნომენკლატურულმა“ მდგომარეობამ უშველათ.

ერთადერთი ვინც დაპატიმრებული იქნა 14 აპრილის დემონსტრაციასთან დაკავშირებით, ეს იყო კინოოპერატორი ავთანდილ იმნაძე, რომელიც ამ დღის მოვლენებს იღებდა.

ამ პერიოდში საქართველოში არსებობდა საზოგადოებრივი ასოციაციები: 1974 წლიდან საქ-ში ადამიანის უფლებათა დაცვის საინციტივო ჯგუფი და 1977 წლიდან საქ-ს ჰელსინკის ჯგუფი, რომლებიც სტუდენტურ მოძრაობასთან უშუალო კავშირში არ იმყოფებოდნენ. ისინი უბრალოდ ერთმანეთს ეხმარებოდნენ პატარა ჯგუფებს წარმოადგენდნენ.

საინციტივო ჯგუფი შესდგებოდა რამოდენიმე ინტელიგენტ-ჰუმანიტარისაგან. ესენი იყვნენ ლიტერატურამცოდნე ზვიად გამსახურდია, მუსიკამცოდნე მერაბ კოსტავა და საეკლესიო გუნდის წევრი ვალენტინა ფაილოძე. ალბათ იყვნენ კიდევ სხვა წევრებიც, მაგრამ ამ ჯგუფის შემადგენლობის მთლიანი სია ცნობილი არ არის.

საქ. საინციტივო ჯგუფში წამყვან როლს თამაშობდა, საქ. მწერალთა კავშირის წევრი, ქართ. ლიტერატურის „ცოცხალი კლასიკოსის“ კონსტანტინე გამსახურდიას ვაჟიშვილი-ზვიადი. კ. გამსახურდია ოციან წლებში გადასახლებაში იმყოფებოდა, შემდგომ კი საბჭ. ხელისუფალთა მიერ ყველმხრივ იქნა რეაბილიტირებული და მოფერებული და საქ. პარტიულ-სახელმწიფოებრივ ხელმძღვანელობაში დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა. მამის ასეთი დიდი ავტორიტეტი ზ. გამსახურდიას საშუ-

აღებას აძლევდა ყველგვარი დაბრკოლების გარეშე კონტაქტში შესულიყო საქ-ს ხელმძღვანელ მუშაკებთან. გამსახურდია ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიისაკენ ახალშემობრუნებულთა შორის. 1965 წლიდან იგი შედეგიან მოღვაწეობას ეწეოდა საეკლესიო ცხოვრებაში, გახდა თბილისის სიონის ტაძრის საეკლესიო საბჭოს წევრი. 1974 წლიდან მან კავშირი დაამყარა ადამიანის უფლებათა მოსკოველ დამცველებთან, რის შემდეგ ინფორმაცია საქ-ს შესახებ სისტემატიურად ქვეყნდებოდა „მიმდინარე მოვლენათა ქრონიკა“-ში, რომელიც მოსკოვში გამოდიოდა. იგი ავტორია საქ-ში ადამიანის უფლებათა დაცვისადმი მიძღვნილი თვითგამოცემის უმეტესი ლოკუმენტისა, რომლებიც შემდეგ ცნობილი გახდა, როგორც მოსკოვში, ისე დასავლეთში.

საქ-ს პატრიარქ ეფრემ მეორის გარდაცვალების შემდეგ ზ. გამსახურდია უფრო მჭიდროდ ჩაეფლო საპატრიარქოს ცხოვრებაში. საეკლესიო წრეებში დადიოდა ხმები იმის შესახებ, რომ ეფრემ მეორის მემკვიდრემ დავით მეხუთემ პატრიარქობა უკანონოდ მიიღო, რომელმაც განსვენებულ პატრიარქის ეფრემ მეორის ანდერძი გაანადგურა, რომლის თანახმად პატრიარქის ადგილი მიტროპოლიტ ილია შიოლაშვილს უნდა დაეკავებინა. დადიოდა ხმები აგრეთვე იმის შესახებაც, რომ დავით მეხუთეს პატრიარქის თანამდებობის ხელში ჩასაგდებად ნახევარი მილიონი მანეთის ქრთამი მიუტია საქ. კ.პ.ც.კ.ის მაშინდელი პირველი მდივნის ვასილ მყავანაძის მეუღლისათვის და, რომ იგი თავის ხელფასს დიდი ხნის მანძილზე საქარ-ს სსრ მინისტრთა საბჭოს რელიგიის საქმეთა რწმუნებულს უყოფდა. ეს მთლიანად შეესაბამება საქ-ს საერთო ვითარებას, სადაც კორუპცია საზოგადოების ყველა ფენებშია გავრცელებული.

სწორედ 1972 წელს, სულ მალე ეფრემ მეორის გარდაცვალებისა და დავით მეხუთის პატრიარქად დანიშვნის შემდეგ, ვასილ მყავანაძე მოხსნილი იქნა თანამდებობიდან უდიდესი მასშტაბის მექრთამეობისათვის, რასაც მისი მოსკოველი პატრონები მანამდე იბმენდნენ. მის ადგილზე მოსულმა ედ. შევარდნაძემ ბრძოლა გამოუცხადა კორუპციას, იატაკქვეშა ეკონომიკასა და უკანონო შემოსავლების სხვა სახეობებს.

საქ. კბ ცენტრალური კომიტეტის დახურული წერილიდან უკრ-
მელიც წაკითხული იქნა პარტიულ კრებებზე და, რომელიც
თვითგამოცემებში მოხვდნენ, ირკვევა, რომ 1972 - 74 წლებში
ამ ბრძოლის მიმდინარეობისას საქ-ში დაპატიმრებული იქნა
25 ათასი კაცი, მათ შორის 9,5 ათასი კომპარტიის წევრი,
7 ათასამდე კომკავშირელი და 70 მილიციისა და სახ. უშიშ-
როების ორგანოთა მუშაკი.

ამ ბრძოლით ე. შევარდნაძეს სურდა დაემტკიცებია, რომ
მექრთამეობა, კორუპცია და სხვა დანაშაულებრივი მოვლე-
ბი არაა საბჭოთა სისტემის ბრალი, არამედ ცალკეული პირო-
ვნებების, ამ შემთხვევაში კი-ვასილ მუჟანაძისა. მაგრამ,
როგორც ცხოვრება გვიჩვენებს, კორუპცია საბჭოთა საზოგა-
დოების ყველა ფენებში, მათ შორის საქართველოში, სულ უფ-
რო ფართო მასშტაბს იღებს, ვინაიდან იგი საბჭოთა საზოგა-
დოებრივ-პოლიტიკური წყობილების განუყოფელ ნაწილს წარმო-
ადგენს.

ამიტომ იყო, რომ თავისი პირადი პოზიციების გამაგრების
შემდეგ ე. შევარდნაძემ შეწყვიტა ეს ბრძოლა და ახლა ეპი-
ზოდურად თუ გამოქვეყნდება ხოლმე საქ-ს ინფორმაციების
საშუალებებში ამა თუ იმ დანაშაულებრივი მოვლენის დაგ-
მობის შესახებ, რითაც საქ-ს კომუნისტური ხელმძღვანელო-
ბა ცდილობს თვლი აუხვიოს ხალხს, ვითომდა იგი პატიოსნე-
ბის სადარაჯოზე დგას.

სწორედ შევარდნაძისეული ამ მასიური დაპატიმრებების
წინ გაიძარცვა პატრიარქია. დაიკარგა ძალზე ძვირფასი ნი-
ვთები, მათ შორის უძველესი, რომლებსაც უაღრესად დიდი
მხატვრული და ისტორიული ფასი ჰქონდათ. დარაჯი და რამ-
დენიმე მოწამე ამ გაძარცვაში ბრალს სდებდნენ პატრიარქი-
ის მდივანს-ბიძინა კერატიშვილს (ეპისკოპოსი გაიოზი). მათი
განცხადებით პროკურატურამ დაიწყო გამოძიება, რომელმაც
დაადასტურა მოწმეთა ჩვენებები, მაგრამ მიუხედავად დავით
ქორიძის (გამომძიებელი) მცდელობისა, ეს საქმე ჩაჩქმალული
იქნა.

მოგვიანებით დ. ქორიძის მოხსენებით ბარათი გავრცელდა
თბილისში, ხოლო შემდეგ იგი „მიმდინარე მოვლენათა ქრონი-
კაში“ და საზღვარგარეთ მოხვდა, სადაც გამოქვეყნდნენ შე-

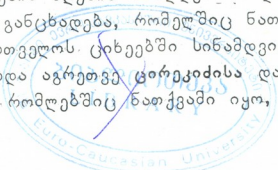
საბამისი პუბლიკაციები, ჯერ პარიზის ქართულ უწყრანო „თავისუფლების ტრიბუნაში“ (№ - 1974 წ.), მერე ევროპული სის პრესაში (ლონდონის „ტიმისი“ და „რელიგია კომუნისტურ ქვეყნებში“-1975 წ.). საქ-ს პატრიარქიაში არსებული ვითარების შესახებ საბჭოთა კავშირში გადასცეს დასავლეთის რადიოსადგურებმაც.

1974 წ. მარტში დაპატიმრებული იქნა საეკლესიო გუნდის წევრი ვალენტინა ფაილოძე, რომელიც ეკლესიის მძარცველთა მხილებაში მონაწილეობდა. მას „საბჭოთა ხელისუფლებისადმი ცილისწამების და მუქარის“ ბრალდება წაუყენეს, რომ იგი საქ-ს სხვადასხვა ოფიციალურ ინსტანციებში მამხილებელ უსახელო წერილებს აგზავნიდა. ვ. ფაილოძე უარყოფდა მის კავშირს ამ წერილებთან და ამტკიცებდა, რომ მისი დაპატიმრება ნიშნავდა საქ-ს უმაღლეს სასულიერო წარმომადგენელთა მიერ მასთან ანგარიშსწორებას, როგორც პატრიარქიის მიერ ჩადენილ დანაშაულთა ერთ-ერთ მოწმესთან. იმავე წლის 24 ივნისს ვ. ფაილოძეს წელიწადნახევრის პატიმრობა მიესაჯა საერთო რეჟიმის ბანაკში.

სასამართლოს წინ ქართველ ინტელიგენტთა ჯგუფი შეიკრიბა, მათ შორის ცნობილი პიროვნებებიც. საინტერესოა, რომ პატრიარქიის გაძარცვის საქმეს ფართო საზოგადოებრივი გამოხმაურება არ გამოუწვევია. ეს პრობლემები აინტერესებდათ მხოლოდ პატრიარქიასთან ახლო კონტაქტში მყოფ პირებს. იგივეს თქმა შეიძლება საქ-ში ისტორიული ძეგლების დანგრევის პრობლემაზეც, რაზედაც ზ. გამსახურდიას მიერ ხელმოწერილი თვითგამოცემის რამოდენიმე ლოკუმენტი არსებობს.

1975 წელს ზ. გამსახურდიამ თვითგამოცემაში გამოაქვეყნა სასამართლო პროცესების ანგარიში და საქ-ს ციხეებში წინასწარი გამოძიების საკნებში დაპატიმრებულთა წამების მამხილებელი ფაქტები. ჯერ კიდევ 1974 წელში ცნობილი გახდა ქრთამების აღების ბრალდებით დაპატიმრებულ კარლო წულადის განცხადება, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ წამება საქართველოს ციხეებში სინამდვილეს წარმოადგენს. ეს დადასტურდა აგრეთვე ცირეკიძისა და უსუფიანის იმ მასალებიდან, რომლებშიც ნათქვამი იყო, რომ მათ ცემით

54-4-1706

მოკლეს პატიმრობაში მყოფი ვინმე ისმაილოვი. აღნიშნულმა ციხეებმა მოსამართლის ნებართვით გასცნობია ზ. გამსახურდიას ცირეკიძე და უსუფიანი. მრავალჯერ ყოფილან პატიმრობაში სისხლის სამართლის სხვადასხვა დანაშაულის ჩადენის გამო. მათ წლობით ამყოფებდნენ თბილისის საგამომძიებლო იზოლაციონებში, რათა გამომძიებლებს ისინი სხვა პატიმართა დაკითხვების დროს გამოეყენებინათ. პატიმართა ცემისა და წამებისათვის მათ არცთუ და ნარკოტიკებით ასაჩუქრებდნენ. თბილისის ციხის №2 კორპუსში სპეციალური 10 საკანი არსებობდა, სადაც სვამდნენ აგენტებს მათ მსხვერპლთან ერთად. ამ საყითხთან დაკავშირებით, სკანდალური მხილების გამო პასუხისგებაში იქნენ მიცემული თბილისის ციხის უფროსი და რამოდენიმე თანამშრომელი. სასამართლო ყველმხრივ ცდილობდა ჩაეჩქმალა ბოროტმოქმედებათა მასშტაბები და მაგალითისათვის მხოლოდ ცემის 3-4 ფაქტი მოიყვანა, მიუხედავად ცირეკიძის მტკიცებისა, რომ მას ცემით 200-ზე მეტი საქმე ჰქონია გახსნილი.

დიდი გამოხმაურება გამოიწვია საქ-ს კულტურის სამინისტროს თანამშრომლის ვიქტორ რცხილაძის მოღვაწეობამ, რომელიც მესხთა პრობლემებით იყო დაკავებული.

სამხრეთ საქ-ში მცხოვრები ქართველი ხალხის ერთ-ერთი წაწარმომადგენლები-მესხები, რომლებმაც თურქთა ბატონობის დროს მაჰმადიანობა მიიღეს, 1944 წელს გადასახლებული იყვნენ სტალინის მიერ. 1950-ანი წლებიდან მესხებმა აქტიური მოძრაობა დაიწყეს სამშობლოში დაბრუნების მიზნით.

1976 წლის ივნისში ვ. რცხილაძე ყაზარდო-ბალყარეთში იმყოფებოდა, სადაც თავი მოეყარა მესხთა ერთ ნაწილს. ვ. რცხილაძე სიტყვით გამოვიდა მესხების მიერ მოწოდებულ მიტინგზე და ქართველი ინტელიგენციის სახელით დაპირდა მათ დახმარების აღმოჩენაში.

ვ. რცხილაძემ დაწერა სტატია „მესხთა ტრაგედია“, რომელიც გავრცელებული იქნა თვითგამრცემაში. მისი ინიციატივით მესხებმა ხელი მოაწერეს მიმართვას, რომელშიც მოითხოვდნენ სამშობლოში დაბრუნებას. ეს მიმართვა გადაცემული იქნა მოსკოვის ჰელსინკის ჯგუფისადმი და ამის შედეგად

გამოვიდა ამ ჯგუფის დოკუმენტი №18 მესხთა შესახებ. 1977 წ. იანვარში შეიქმნა საქ-ს ჰელსინკის ჯგუფი. ამ ჯგუფში გარდა ზ. გამსახურდიასი, მერაბ კოსტავასი და ვ. რციხაძისა შევიდნენ კიდევ რამდენიმე სხვებიც, მათ შორის თბილისელი ებრაელი ქმები: ისაია და გრიგოლ გოლშტეინები. ამ ჯგუფმა მოასწრო მხოლოდ ერთი დოკუმენტის გამოცემა: „ვ. რციხაძის პროტესტი სამუშაოდან დათხოვნის წინააღმდეგ, მის მიერ მესხებისადმი დახმარების აღმოჩენის გამო.“

ამ პერიოდში საქ-ს არაოფიციალურ აზრს გამოხატავდა აგრეთვე ქართული თვითგამოცემა. თგ.-ის პირველი დოკუმენტი, რომელიც საქართველოში იქნა გავრცელებული, იყო გამოძიებულ დავით ქორიძის მოხსენებითი ბარათი საქ-ს საპატრიარქოს გაძარცვის შესახებ, რომელიც დათარიღებული იყო 1973 წლის 19 მარტით.

1975 წელს თბილისში დაიწყო თვითგამოცემის ქართული ლიტერატურულ-პუბლიცისტური ჟურნალის „ოქროს საწმისის“ გამოცემა, რომლის რედაქტორი ზ. გამსახურდია იყო. ჟურნალი ათავსებდა იმ ლიტერატურულ ნაწარმოებებს, რომლებიც იდეოლოგიური თვალსაზრისით: აკრძალული იყო ცენზურის მიერ. პუბლიცისტური ნაწილის მთავარ თემას ქართული კულტურის, პირველ რიგში კი-ქართული ენის შევიწროებისადმი მიძღვნილ მასალათა გამოქვეყნება წარმოადგენდა.

„ოქროს საწმისის“ ოთხ გამოცემაში გამოქვეყნებული იქნა ქართველ ისტორიკოსთა, ფილოლოგთა და სხვათა სტატიები, ქართული ეროვნული კულტურის სიმდიდრისა და მისი ამჟამინდელი უადრესად სავალალო მდგომარეობის შესახებ, რის შენარჩუნებასა და განვითარებას ასეთ დიდ წინააღმდეგობას უწევს საბჭოთა ხელისუფლება.

1976 წლიდან საქ-ში დაიწყო თვითგამოცემის კიდევ ერთი ქართული ჟურნალის მოღვაწეობა, რომელსაც „საქართველოს მოამბე“-ს სახელი ჰქონდა. მისი რედაქტორები იყვნენ: ზ. გამსახურდია და მ. კოსტავა. ჟურნალის მიზანს ეროვნული და სოციალური საჭირბოროტო პრობლემებისა და საბჭოთა კავშირში საერთო მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის გამოქვეყნება წარმოადგენდა. „საქ. მოამბეში“ საქართველოში მომხდარი მოვლენების შესახებ გამოქვეყნებულ მასალათა შო-

რის გამოიჩინა ცნობა 1975 - 76 წლებში გახშირებული აფეთქებებისა და ხანძრების შესახებ. ამ აფეთქებებიდან სამს: სოხუმში პარტიის საოლქო კომიტეტის შენობის წინ, ქუთაისში ქალაქის ბაღში და თბილისში მთავრობის სახლის წინ პოლიტიკური ხასიათი ჰქონდათ. ეს აფეთქებანი მომზადებული იყო არა ორგანიზაციის, არამედ ვინმე ვლადიმერ ყვანას მიერ, რომელიც სულ მალე—1977 წ. იანვარში გამართული სასამართლოს შემდეგ დაიხვრიტა.

ამავე წლის 7 აპრილს დააპატიმრეს ზ. გამსახურდია და მ. კოსტავა, ცოტა მოგვიანებით—ვ. არცხილაძე და გრ. გოლშტეინი. ამ დაპატიმრებებმა დიდი აჟიოტაჟი გამოიწვია პრესაში, რომელიც ყველმხრივ ცდილობდა დაპატიმრებულთა და მათ მხარდამჭერთა სახელის გატეხას. ი. წ. მაისში თბილისის უნივერსიტეტსა და პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში გააკრეს პროკლამაციები, რომლებიც დაპატიმრებულთა დასაცავად მოუწოდებდნენ. 1978 წ. გაზაფხულზე თბილისში მოწყობილ დემონსტრაციის დროს გაისმოდა წამოძახილები: „თავისუფლება გამსახურდიას!“ ი. წ. ზაფხულში გაიმართა საქ-ს ჰელსინკის ჯგუფის წევრთა სასამართლო. როგორც ზ. გამსახურდიამ ისე ვ. არცხილაძემ თავისი მოღვაწეობა შეცდომად აღიარეს, რამაც მნიშვნელოვნად დასცა დაბლა მათი პოპულარობა ქართველ ხალხში.

შედგად მათთვის მკაცრი განაჩენი არ გამოუტანიათ. ისინი ორ-ორი წლით გადაასახლეს, მ. შ. ზ. გამსახურდია ჩრდილოეთ კავკასიაში. იგი 1979 წლის ზაფხულში თბილისში დაბრუნდა და მეცნიერების აკადემიის შ. არუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში უფროსი მეცნიერი მუშაკის ადგილი მიიღო. ზ. გამსახურდიამ განთავისუფლების შემდეგ 1979 წ. 25 ივლისს მიმართა გაზეთ „პრავედას“ წერილით, რომელში ნათქვამი იყო: „თქვენი სტატიიდან ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ მე თითქოს ხაზი გადავუსვი ჩემს წარსულ მოღვაწეობას, იმ დროს, როცა მე მხოლოდ შეცდომები ვაღიარე. რაც შეეხება ჩემს ძირითად, კატრიოტულ და ჰუმანიტურ მოღვაწეობას, ამაში დამნაშავედ არ ვცნობ თავს. მე შეცდომად ვაღიარე მხოლოდ ემიგრაცი-

ული და თვითგამოცემის მასალების გამრავლება და გავრცელება. გთხოვთ მიიღოთ მხედველობაში ზემოაღნიშნული თქვენს შემდგომში ჩემს შესახებ დააბირობთ რაიმე მასალის გამოქვეყნებას. გთხოვთ აგრეთვე გამოაქვეყნოთ ეს წერილიო.

იმავე წლის 7 სექტემბერს გაზეთმა „პრავდა“-მ მას უბახუბა: „სამწუხაროდ თქვენი წერილის გამოქვეყნების შესაძლებლობა არ არსებობს. თქვენ საქმესთან დაკავშირებული მასალების გამოცემა ასევე არ არის დაგეგმილი“-ო.

მიუხედავად ძალზე სასარგებლო გაწეული მოღვაწეობისა, ვერც „საქ-ს ჰელსინკის ჯგუფმა“ და ვერც „საინციატივო ჯგუფმა თავისი „კარჩაკეტილობის“ გამო ვერ მონახეს ფართო საზოგადოების მხარდაჭერა. სწორედ ამან განაპირობა ისიც, რომ სასამართლოზე ზვიად გამსახურდიამ და ვიქტორ რეზინამ სისუსტე გამოიჩინეს, რამაც ასეთი გზით ბრძოლის მიმზიდველობა შეასუსტა.

ამავე დროს, 1980 წელს პოლიციის მიერ გახსნილი იქნა იატაკქვეშა ქართული ასოციაცია, რაც უკანასკნელი 15 წლის მანძილზე ერთადერთი შემთხვევა იყო. ამ წლის 29 სექტემბერს საქ-ს უმაღლესი სასამართლოს წინაშე წარსვა 3 ქართველი ახალგაზრდა რუსთავიდან. ესენი იყვნენ: ზურაბ გოგია, 1946 წელს დაბადებული, გარდაბნის რაიონული გაზეთის წერილების განყოფილების გამგე, ვაჟა ჟღენტი, 1938 წელს დაბადებული, რუსთავის მეტალურგიული ქარხნის საზოგადოება „ცოდნა“-ს ინსტრუქტორი და ვახტანგ ჩიტავა, დაბადებული 1939 წელს, ქ. რუსთავის №16 პროფტექნიკური სასწავლებლის დირექტორის მოადგილე.

მათ ბრალად ედებოდათ პროკლამაციების გავრცელება, რომლებშიც ხალხს მოუწოდებდნენ საქარ-ს განთავისუფლებისაკენ. ეს პროკლამაციები მათ მიერ გავრცელებული იქნა რუსთავში, თბილისში, გორში და საქ-ს სხვა ქალაქებში.

(გაგრძელება და დასასრული შემდეგ ნომერში)

გ უ რ ა მ გ ე ლ ო ვ ა ნ ი
ნიუ-იორკი, 26.12.1984.

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო დ ა „ს ა ს უ რ ს ა თ ო
პ რ ო გ რ ა მ ა“

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მთელი საბჭოთა კავშირის და მათ შორის საქართველოს მოსახლეობა საერთოდ ყველთვის განიცდიდა და განსაკუთრებით უკანასკნელ წლებში განიცდის სურსათის დიდ ნაკლებობას. ამ დიდი პრობლემის ზოგიერთ საკითხს მინდა შევეხო ამ წერილში.

საქ-ში საბჭოთა რეჟიმის დამყარების შემდეგ სოფლის მეურნეობის მანკიერი მართვის შედეგად, ეს დარგი ყველწლიურად გაპარტახებისაკენ მიდის და ღღეს იგი კატასტროფული სიძნელეების წინაშე დგას.

ვინც კი მეტ-ნაკლებად გარკვეულია საბჭოური საქ-ს სოფლის მეურნეობის გაძღოლის სტრუქტურაში, დამეთანხმება, რომ, დაწყებული რეჟიმის პირველი წლებიდან ღღემდე, პარტიულმა ხელმძღვანელობამ ვერა და ვერ მოძებნა სოფლის მეურნეობის გაძღოლის გონივრული მეთოდები, ვინაიდან კომუნისტური პარტიის პოლიტიკა ყველთვის ეწინააღმდეგება სოფლის მეურნის ჩვეულებრივ, ბუნებრივ მოთხოვნილებას — მატერიალურ დაინტერესებას. საბჭოთა კავშირში და კერძოდ საქართველოში სოფლის მეურნეობის გაპარტახების მთავარ მიზეზს სწორედ ეს წარმოადგენს. უმნიშვნელო წამოწყებაც კი, რომელიც მიმართულია სოფლად მომუშავეთა მატერიალური დაინტერესებისაკენ და საჭიროებს მხარდაჭერას, მკაცრად იხშობა პარტიული ხელმძღვანელების მიერ, ვინაიდან მათ იციან, რომ ყველი ასეთი წამოწყების ცხოვრებაში გატარება ხალხს მისცემს ეკონომიკური დამოუკიდებლობისა და სიძლიერის საშუალებას, რაც ეწინააღმდეგება სოციალისტური სახელმწიფოს არსს. მათ იციან, რომ ეკონომიკურად ძლიერ ხალხზე ყალბი კომუნისტური პროპაგანდის ზეგავლენა მნიშვნელოვნად შესუსტდება.

ხალხი დიდი ხანია დარწმუნდა: ყველი ღონისძიება, რომელსაც ატარებს კომუნისტური პარტია საერთოდ და კერძოდ სოფლის მეურნეობაში, მიმართულია არა მოსახლეობის კეთილდღეობის გაუმჯობესებისა, არამედ რევრესიული ანტიხალხური

კომუნისტური რეჟიმის განმტკიცებისაკენ.

როდესაც საკითხი ეხება მომუშავეთა მატერიალური დაინტერესების ზრდას, საბჭოთა ხელისუფალნი ყველა საშუალებას მიმართავენ, რათა მოსახლეობას არ მისცენ ეკონომიკურად წელში გაშლის საშუალება. ამის დამადასტურებელი მრავალი ფაქტი არსებობს: მაგალითად, უკანასკნელ ხანს საქ-ში მეფრინველეობის პროდუქციის წარმოების ზრდის მიზნით, მოსახლეობას საშუალება მიეცა სახელმწიფო მეურნეობებთან დადებული ხელშეკრულებების საფუძველზე კოოპერირების წესით გამოეზარდა სხვადასხვა სახისა და რაოდენობის ფრინველი, იმ ვარაუდით, რომ გამოზრდილი ფრინველის დაბლოებით ოცდაათი პროცენტი მას დარჩენოდა თავის შეხედულებისამებრ გამოსაყენებლად. როდესაც მოსახლეობა დარწმუნდა ამ მეთოდის შემოსავლიანობაში, სურვილი განაცხადა გამოსაზრდელი ფრინველის რაოდენობის გაზრდაზე, მაგრამ საქ-ს ხელმძღვანელობა შეშინდა, რომ ხალხი არ გამდიდრებულიყო და მნიშვნელოვნად შეზღუდა მოსახლეობაზე გასაცემი ფრინველის რაოდენობა, რითაც ხალხს ყველგვარი ინტერესი დაუკარგა ამ საქმისადმი.

საქ-დან საბჭოთა კავშირის სხვა მხარეებში სოფლის მოსახლეობის მიერ, საკუთარ საკარმიდამო ნაკვეთებზე მოყვანილი სხვადასხვა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების გატანის აკრძალვა, ხალხის სწართლიან უკმაყოფილებას იწვევს. საქ-ს მთავრობის მიერ ასეთი ღონისძიების გატარება ძალას უკარგავს სოფლის მოსახლეობის ეკონომიკურ სიძლიერეს და უზიძგებს მათ კორუპციისაკენ. ასეთი მაგალითები დღევანდელი საქ-ს სინამდვილეში მრავალია.

რამდენად საწყენია, რომ საქ-ში, სადაც ძალზე ხელსაყრელი პირობები არსებობენ სოფლის მეურნეობის ყველა დარგების განვითარებისათვის, კომუნისტური ხელმძღვანელობის უხერხემლო, ბიუროკრატიული, საქმისადმი არა სწორი მიდგომის გამო, მოსახლეობა შიმშილობს.

როგორც ცნობილია, ხალხის სურსათით მომარაგების საქმეში მძიმე მდგომარეობის შექმნის გამო, საბჭოთა ხელმძღვანელობამ მოსახლეობის დასაწყარებლად, ოთხმოციან წლების

დასაწყისში, წამოაყენა წინასწარ განწირული ეგრეთწოდებული „სასურსათო პროგრამა.“ ჯერ კიდევ საკავშირების ვრობის მიერ ამ პროგრამის მიღებამდე, საქ-ს აბაშის რაიონში გადავიდნენ სოფლად მომუშავეთა მატერიალური დაინტერესების უმნიშვნელო ზრდის მეთოდზე, რამაც თავდაპირველად გარკვეული დადებითი შედეგები გამოიღო, მაგრამ, როგორც კი მოსახლეობა დაინტერესდა თავისი შრომით, რაიონულმა ხელმძღვანელობამ, რა თქმა უნდა, ცენტრალური კომიტეტის მითითებით, დაიწყო გამომუშავების ნორმებისა და გეგმური დავალებების გაზრდა და აგრეთვე ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონისძიებების გატარება, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან მშრომელთა მატერიალურ დაინტერესებას. იმის მაგივრად, რომ სოფლის მუშა დაინტერესონ მატერიალურად, პარტიული ხელმძღვანელები ცდილობენ ამუშაონ ის სხვადასხვა ბიუროკრატიული, ფორმალისტური არაფრის მიმცემი მეთოდებით, ძალის გამოყენებით, ყალბი აგიტაციითა და პროპაგანდით.

მიუხედავად იმისა, რომ ე.წ. „აბაშის ექსპერიმენტმა“ ფაქტიურად არავითარი შედეგები არ გამოიღო, ამ რაიონის მაგალითზე საქ-ს ყველა რაიონში შეიქმნა აგრო-სამრეწველო გაერთიანებები, რომლებიც ახლა ხელმძღვანელობენ ამა თუ იმ რაიონში არსებულ, არა მარტო სასოფლო-სამეურნეო, არამედ აგრეთვე მასთან დაკავშირებულ სხვა საქმიანობასაც. აბაშის და საქართველოს მაგალითზე, უკვე სასურსათო პროგრამის ჩარჩოებში, მთელი საბჭოთა კავშირის მასშტაბით იქმნება აგროსამრეწველო გაერთიანებები. საქართველოში ამ ორგანიზაციების ხელმძღვანელად, მორიგი რეორგანიზაციის შემდეგ ახლად ჩამოყალიბებულ „სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო კომიტეტის“ თავმჯდომარედ დანიშნულია, კომპარტიის აბაშის რაიონის რაიკომის ყოფილი მდივანი გურამ მგელაძე, რომელიც დიდი თავდადებით, ახლა უკვე მთელი საქ-ს მასშტაბით ეწევა გლობალურ თვალისახვევასა და ფორმალიზმს.

საქმისადმი სწორედ ასეთი ფორმალისტურ-ბიუროკრატიული დამოკიდებულება ახასიათებთ ყველა პარტიულ-სამეურნეო ხელ-

მძღვანელებს, რომლებიც ამასთან ერთად ეწევიან მექრთამეობასა და მომხვეჭელობას. გურამ მგელაძის მიერ ასეთი თვისებების განსაკუთრებულმა გამოვლენამ განაპირობეს მისთვის სოციალისტური შრომის გმირის წოდების მინიჭება.

ხელმძღვანელებმა ჩაატარეს დიდი თვალისამხვევი სახელმწიფო ღონისძიებები, მიიღეს უმაღლესი ჯილდოები და მაღალი თანამდებობანი, ხოლო საქ-ს სასურსათო მაღაზიებში კვლავ სიცარიელეა. ასეთია სოციალისტური სახელმწიფოს ბიუროკრატიული მოღვაწეობის სპეციფიკა.

საბჭოთა კავშირის სასურსათო პროგრამით გათვალისწინებულია, რომ კოლმეურნეობების, საბჭოთა მეურნეობებისა და სხვა სასოფლო-სამეურნეო დაწესებულებების გარდა, სოფლის მეურნეობის პროდუქტები აწარმოონ სამრეწველო და სხვა არა სასოფლო-სამეურნეო პროფილის ორგანიზაციებმაც, რისთვისაც მათ დაევალებათ დამხმარე მეურნეობების მოწყობა. პირდაპირ სასაცილოა, როდესაც სახელმწიფო ფიქრობს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მიღებას იმ წარმოება-დაწესებულებებისგან, რომელთა უმეტეს ხელმძღვანელებს ელემენტარული წარმოდგენაც კი არა აქვთ სოფლის მეურნეობაზე. ამას ემატება ისიც, რომ სახელმწიფოს დამხმარე მეურნეობების მოსაწყობად, საქართველოს პირობებში არ გააჩნია, არც მიწის გამოყოფის საშუალება და, არც საკვებისა-პირუტყვის გამოსაკვებად. ამავდროს, კოლმეურნეობების, საბჭ. მეურნეობების და სხვა სასოფლო-სამეურნეო ორგანიზაციების ხელმძღვანელები, რომლებსაც უშუალოდ ეკისრებათ ს.ს. პროდუქციის წარმოება, მთელ დღეებს ატარებენ ზემდგომ პარტიულ-სამეურნეო ორგანიზაციებში, ქრთამების მიცემით, მათთვის გამოყოფილი სხვადასხვა მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებების მისაღებად; მათ ძალით ასწრებენ ათასი სახის არაფრისმომცემ პარტიულ-სამეურნეო აქტივის კრებებზე, თათბირებზე, სხდომებზე, კონფერენციებზე, რის გამოც მათი მუშაობა მიდის თვითღინებით.

სოფლის მეურნეობის საფუძვლიანი რეფორმების მაგივრად, საბჭ. მთავრობამ 1983 წლის ზაფხულში მიიღო დადგენილება „სოფლის მეურნეობის იდეოლოგიური უზრუნველყოფის შე-

სახებ“, რაც ამ საქმისადმი აბსოლუტურად მცდარ მიდგომას წარმოადგენს. ასეთი მეთოდებით საბჭოთა ხელმძღვანელობა მოსახლეობის სურსათით უზრუნველყოფას ვერ მიაღწევს და ხალხი კი, როგორც ყველთვის, ისევ მოტყუებული დარჩება.

გურამ გელოვანი

25 თ ე ბ ე რ ვ ლ ი დ ა ნ 14 ა პ რ ი ლ ა მ დ ე

14 თე აპრილი ჩვენი ერისა და ჩვენი დედაენის ლოცვის დღეა. კიდევ ერთხელ მოგაგონებთ, რომ 1982 წელში სამშობლოდან მივიღეთ მოწოდება, რომელშიც სიტყვა-სიტყვით ნათქვამი იყო: „მტრობა ენისა, არს მტრობა ქვეყნის...“ — ილია. „ქართველი ერის მაღალი ეროვნული თვითშეგნების ბრწყინვალე დემონსტრაცია იყო 1978 წლის 14 აპრილის ქართული საზოგადოების მიერ ქართული ენის სახელმწიფოებრივი სტატუსის დაცვა. გასულ წელს ჩვენმა ერმა 14 აპრილი საქართველოსათვის ლოცვის დღედ გამოაცხადა. მოგმართავთ ყველ ქართველს ამ დღეს ლოცვით მოიხსენიოთ სამშობლო ჩვენი, ერი ჩვენი და ენა ჩვენი. დაე, ამ დღეს თქვენს მიერ უფლისადმი საქართველოსათვის დანთებული სანთელი იყოს სიმბოლო ქართველი ერის უკვდავებისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამინ!“

1978 წლის 14 აპრილის მანიფესტაციების შესახებ ჩვენ აქ მკითხველებს აღარ შევაწყენთ თავს, ჩვენი წინა გამოცემებიდან ის უკვე კარგად მოეხსენებათ და ამ ნომერშიც, ბ. გურამ გელოვანის „ეროვნული მოძრაობა საქართველოში“ მის შესახებ დაწვრილებითაა მოთხრობილი. აქ კი ვიტყვით მხოლოდ: მაშინ ჩვენმა ხალხმა საერთოდ და განსაკუთრებით ჩვენმა ახალგაზრდობამ დიდი ერთგულება და თავდადებულება გამოამჟღავნა ჩვენი ქვეყნის მპყრობელების გასაგონებლად და შესაგონებლად. ამ უკანასკნელებმა, ლეონიდ ბრეჟნევის მეთაურობით, მაშინ ქართველი ხალხის მასიურ ამოუღეტას მოერიდენ, მით უმეტეს, რომ მთელი მსოფლიო ამ ამბის კურსში იყო, დათმობის გზა არჩიეს, საქ-ს სს

რესპუბლიკის ახალ კონსტიტუციაში ქართული ენა ისტორიულ-
 ლებურად სახელმწიფო ენად დატოვეს.

სანამ წინ წავიდოდეთ, სიტყვასა და საქმის შორის ურთი-
 ერთობას განვიხილავდეთ, მანამ თვალი კარგად გავუსწოროთ
 თვით მომხდარ ამბავს და ამოვიკითხოთ მისი დედაარსი.

1978 წლის 14 აპრილს, ტანკებით და სხვა სიცოცხლის მომ-
 სპობი იარაღებით კბილებამდე შეიარაღებული უცხო დამპყრობ
 ჯარების პირისპირ ქართველი სტუდენტი ახალგაზრდობა შიშ-
 ველი მკერდით იცავდა საკუთარ დედაენას და მით საკუთარ
 ეროვნულ მეობას. ხედავთ სადამდე მიუყვანია ქართველი ხა-
 ლხი 25 თებერვლის დამარცხებას?! ხედავთ რა მოლიპული
 გზებით გვივლია, რა უფსკრულის პირად მიუყვანივართ ამ
 ექვსი ათეული წლის განმავლობაში კომუნისტური რუსეთის
 ბატონობას?! და, განა ძნელი წარმოსადგენია, თუ რა მოე-
 ლის ქართველ ხალხს ეს ბატონობა რომ გახანგრძლივდეს!!!

ახლა ისიც ვთქვათ, თუ როგორ სრულდება ცხოვრებაში
 ჩვენი სახელოვანი ახალგაზრდობის თავგანწირვის ფასად შე-
 ნარჩუნებული ჩვენი დედაენის სტატუსი. ვინ არ იცის, ანდა
 ვისთვისაა სადავო, რომ საბჭოთა კავშირში, სადაც ერთი-
 კომუნისტურად წოდებული—პარტია ბატონობს, რომლის თავი
 კრემლშია მოკალათებული, კონსტიტუციაც და ნებისმიერი
 სხვა კანონიც მკვდარი სიტყვებია და, რომ ცხოვრებაში ხში-
 რად მათი საწინააღმდეგო ღონისძიებები ხორციელდებიან,
 და განა ასეთსავე მდგომარეობასთან არ გვაქვს საქმე სა-
 ქართველოში ქართული ენის შესახებ?! გარდა სრულ ყრუ-
 ბრმისა, ანდა სინდისიდან გარეცხილისა, ვის შეუძლია თქვას,
 რომ საქ-ს სსრ სახელმწიფო ენა პრაქტიკაში ქართული იყოს,
 მაშინ, როცა იქ სახელმწიფო დაწესებულებების მიწერ--მოწე-
 რებში, პარტიულ ყრილობებსა თუ პლენუმებზე, უმაღ-
 ლეს საბჭოსა და მინისტრთა საბჭოების სხდომებზე, ფოსტა-
 ტელეგრაფში, რკინიგზასა და ავიაციაში, მსხვილ საწამოო
 და თვით სავაჭრო დაწესებულებებში და, თქვენ წარმოიდგი-
 ნეთ, ისეთ კულტურის კერებში, როგორც ოპერა და კინომრე-
 წველობა, ყველგან რუსული ენა ბატონობს, ყველგან რუსულია
 მთავარი და აუცილებლად საჭირო.

ვინ უნდა უზრუნველყოფდეს ქართული ენის ბატონობას მის ბუნებრივ საზღვრებში და მის გავრცელება-სწავლებას მსოფლიოში? რა თქმა უნდა, დღევანდელი საქ-ს უმაღლესი ხელისუფლები, თავიანთი პოლიტიკით, მაგრამ ისინი ქართველი ხალხის მიერ როდი არიან არჩეულნი, არამედ დანიშნულნი არიან ზევიდან ქართველი ხალხის უცხოელი მპყრობელებისაგან და ამიტომ ისინიც, უნდათ თუ არა, მათი პატრონების განკარგულებების მიხედვით მოქმედებენ საერთოდ ყველა სფეროში და კერძოდ ენის საკითხშიც. ამიტომაც, რომ საბჭოთა საქართველოს პარტბელმძღვანელობა ქართული ენის გაძლიერება-გაბატონება-აყვავებას კი არ ემსახურება, არამედ ჩვენი მპყრობელი რუსების ენისას. ამ მიმართულებით ეს ვაჟბატონები ფარულ ღონისძიებებითაც აღარ კმაყოფილდებიან და ქართველ ახალგაზრდებს აშკარად მოუწოდებენ დედა-ენად გაიხადონ რუსული ენა, „რადგანაცო—არწმუნებენ ისინი მათ—დიდი რუსული ენის გარეშე შეუძლებელია ეზიაროთ საკაცობრიო კულტურასო.“ (ედ. შევარდნაძე)

ყველა ზემოთქმულის შემდეგ, მეტად გულუბრყვილო ან გონებაზეზღუდული უნდა იყოს კაცი დაიჯეროს, რომ 1978 წ.

14 აპრილის მძლავრი ეროვნული მანიფესტაციის შედეგად ქართული ენა მართლაც ბატონობდეს საქართველოში და მის მომავალ ბედზე აღარავითარი საშიშროება აღარ არსებობდეს. პირიქით, იგი მუდამ განსაცდელშია, მას ემუქრება გაღარიბება, დაკნინება, რუსულის დამხმარე მეორეხარისხოვან ენად გადაქცევა. ეს საშიშროება, ეს მუქარა ჩვენს დედა-ენაზე მანამ იარსებებს, სანამ ქართველი ხალხი თავს არ გაინთავისუფლებს 25 თებერვლის დამარცხების შედეგებისაგან, სანამ არ აღსდგება სუვერენული და დამოუკიდებელი საქართველოს სახელმწიფო.

მაგრამ სანამ ეს ბედნიერი დღე გათენდებოდეს, მანამ არსებულ პირობებში ერთსულოვნად უნდა შემოვკრბეთ ქართველობა და არამც და არამც არ დაგუშვათ არავითარი ხელყოფა არც ჩვენს დედაენაზე და არც ჩვენს კულტურა-აღათ-ზნე-ჩვევებზე.

ო რ ი ო დ ე ს ი ტ ყ ვ ა უ ლ ი რ ს თ ა გ ა მ რ ო ე ნ ე უ ლ ი
 ზ ი გ უ ლ ი ო რ თ ე ა ჯ

ჩვენი მკითხველისთვის უცხო არ არის, რომ საბჭოთა პრესა მისი მთავრობის ცრუ პროპაგანდის წყაროა, სტატიების უმრავლესობაც ამ მიზანს ემსახურება. იქნებ არც ღირდეს მათზე საუბარი, მაგრამ ხანდახან მაინც გვერდს ვერ აუვლის კაცი ზოგიერთ მათგანს. სწორედ ასეთთაგანს მიეკუთვნება გაზეთ „კომუნისტის“ 1984 წლის 29 ივნისის ნომერში დაბეჭდილი სტატია, რომელიც მთლიანად „ბურჟუაზიული პრესის ცილისმწამებლური მონაპორების“ საპასუხოდაა შეთხზული. ალბათ რამდენი დრო და ენერგია დასჭირდებოდა სტატიის ავტორს მის „გამოსაცხობად“, რამდენი „თითიდან გამოწოვილი“ ცნობა აგროვა, რათა მისი „გრანდიოზული შრომის“ ნაყოფი უფრო მეტად გაუკუღმართებული და, ამავე დროს, მამამებლური გამოსულიყო საბჭოთა მთავრობისათვის (ასე იკაფავენ გზას მავანნი „მაღალ საზოგადოებისაკენ.“)

თურმე, ნუ იტყვით, დასავლეთის ყველა დიდი გაზეთისა და ჟურნალის კორესპონდენტები, ბოლო დროს, უზომოდ დაინტერესებულან საქართველოს მდგომარეობით, ცილისმწამებლური კამპანია გაუჩაღდებიათ საბჭოთა საქართველოს მიმართ. („ნუთუ ვერ ხვდებიან ეს არამკითხველი მოამბეები, რომ საქართველოს მათი დასახმარებელი არაფერი სჭირს?!“)

ნუ დავივიწყებთ, რომ ამ ე.წ. სტატიის ავტორი მეტი დამაჯერებლობისათვის შიგადაშიგ დასავლეთის პრესიდან ამოდებულ საექვო ციტატებსაც იყენებს, აქაოდა, სულგრძელობას ვიჩინო; სტატიისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ თითო ნაკვესს ხომ მაინც გაცნობთო. მკითხველი ამაზეც დიდი მადლობელი უნდა იყოს; ხუმრობა როდია თითო-ოროლა წინადადება! სანაცვლოდ ამ წინადადების მიღმა დარჩენილი სიცალიერე, სტატიის ავტორის მიერ შეთხზული, გაუკუღმართებული აზრებით ივსება. შედეგი განუზომელია! უნიჭიერეს ჟურნალისტსაც შემურდება ამნაირად ამოდებული ერთი-ორი ფრაზის ასეთი ხორცშესხმა.

ნუ იტყვით და დასავლეთის თავხედ ჟურნალისტებს ზედმეტი თავისუფლებისაგან დაუკარგავთ მოვლენების რეალურად შეფა-

სების უნარი და თითხნიან სინამდვილისადმი ყოვლად მკუფარებელ ამბებს. დაბრმავებულან და ვერ ამჩნევენ, რომ სსრკ-ითველოს კეთილდღეობა მხოლოდ რუსეთთან კავშირმა (თუ მონობამ?) მოუპოვა! თვალგებზე ლიბრი გადაჰკვრიათ და საქართველოს არანახული წინსვლა მუქად ეჩვენებათ.

რუსიფიკატორული პოლიტიკა? დასავლეთის ჟურნალისტთა ავადმყოფური წარმოდგენების შედეგია. (ვიცინოთ თუ ვიტროთ?)

ჩვენი მხრივ კი ამ კალმოსანს ვეტყვი: ქართველი ხალხი არასოდეს დაივიწყებს საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის მედლის ნამდვილ მხარეს. განა შეიძლება რუსეთის მიერ გამოყენებული ყველა მზაკვრული ხერხის გადავიწყება, საქ-ს ხელში ჩაგდების მიზნით? შეიძლება კია ყველა იმ ბოროტების ჩამოთვლა, რაც საქ-ში მათ შემოსვლას მოჰყვა, პირველი დღიდან დაწყებული? მთავარი პრობლემა რუსეთისათვის ყველთვის ამ ქვეყნის გარუსება იყო, საამისოდ ის ყველგვარ ხერხსა და მეთოდს მიმართავდა. პოლიტიკა პოლიტიკად დარჩა დღევანდელ დღესაც. განსხვავება ერთია, მეფის რუსეთი არ მალავდა თავისი პოლიტიკის არსს, რაც ერის გამოფხიზლებისათვის შედარებით უკეთესი იყო, საბჭოთა რუსეთი კი, მისი შენიღბული დამპყრობლური პოლიტიკის უფრო სრულყოფაში მდგომარეობს და არამც და არამც მის სულიერ კეთილშობილებაში. ცხადია, რისი გაკეთებაც შეუძლებელია ერთი ხელის დაკვრით, მისი განხორციელება ხდება თანდათანობით, რაც თურმე უფრო მომგებიანია.

„უცხოელ კორესპონდენტებს-გაზ. „კომუნისტი“ მიხედვით-მოჩვენებით, რომ საქ-ში საათის ისრები ოფიციალურად მოსკოვისკენაა მიმართული, არა ოფიციალური კი მხოლოდ ქართულს ცნობს... როგორ ეკადრებათ მათ ასეთი ტყუილი? ქართულ ენას არაფერი ჭირს სხვისი დასაცავი, ვინაიდან მას საბჭოთა კონსტიტუცია იცავს... ბოროტის მსურველთ კი ეჩვენებათ, რომ ამ კანონის მიღება ქართ. ხალხს დიდ ფასად დაუჯდა და 14 აპრილიც ამის გამო საქ-ში ლოცვის დღედ გამოაცხადა.“

-კანონი ქალაქებზე რჩება რუსებისათვის და ისევე სრულდება ენის საკითხში, როგორც სხვა დანარჩენებში. ალბათ არც ის

არის მართალი, რომ საქ-ს თითქმის ყველა დაწესებულებაში საბუთების წარმოება რუსულ ენაზე მიმდინარეობს? ვინაა ისე, თხოულობენ ზეიდან, თითქოს ქართულ ენას არავითარი კონსტიტუციური უფლება არ ჰქონდეს. მაღაზიებში ვერაფერს იყდით მხოლოდ ქართულის ცოდნის იმედად. პროდუქციის გასაყფი საქონლის სახელს ვერ გაიგებთ, ვინაიდან ეტიკეტები რუსულადაა შედგენილი. მხოლოდ უმცირესობას თუ აქვს გვერდით ქართული ტექსტიც. ამ პროდუქციას არც ხმარობს საბჭ. საქ-ს მთავრობის წევრები, თორემ ეცოდინებოდათ მათი მშობლიური ენის უკანონო მდგომარეობაში ყოფნა. მიზეზიც ალბათ ეს უნდა იყოს, რომ ოფიციალურ ტრიბუნლიდან ხშირად გაისმის: ქართული ენა სახელმწიფო ენააო.

მერე რა, რომ სხვა ენაზე მოლაპარაკე ხალხთა სკოლები საჭიროზე უფრო მეტია საქ-ში და დღითიდღე უფრო იზრდება მათი რაოდენობა. სამაგიეროდ ქართული სკოლები ოდნავ მეტია მათზე და ესეც ხომ შედავთია ქართველებისათვის. დასავლეთის ჟურნალისტებს კი თვალებს აუხვევენ სხვადასხვა ხერხებით, რამეთუ მათ არ ჯერათ ამგვარი საბჭოური სიმართლისა. ნაცადი ხერხები ბევრი აქვთ რუსებს, მაგრამ ყველაზე საუკეთესო მაინც „მითების“ შექმნაა. ამიტომაც, რომ ჩასულ ტურისტებს და უცხოელ სტუდენტობას ბევრ შავბნელ ამბებს უყვებიან ქართველებზე. ჩამოთვლაც კი საზიზღრობა იქნებოდა მათი. კმარა იმის თქმაც, რომ ყველივეს თხზავენ ოფიციალურ დონეზე. კიდევ კარგი, რომ ზოგიერთებს ყოფნით გამჭირახობა და არ იჯერებენ მათ ნაამბობს, მაგრამ არიან ისეთებიც, რომლებსაც გონებაში ერევათ სიცრუე და სინამდვილე და უკან დაბრუნებულნი ყვებიან, თუ როგორ ურეკავენ მოსკოვში სასტუმროში მათ შუღლამისას ქართველი კაცები (რუსი თარჯიმნის აზრით) არაჯანსაღი მიზნით. აი, ხომ ხედავთ, როგორი წყლწაღებული ყოფილან ქართველები! ვის შეიძლება დასწამო არაკეთილგანწყობილება? დიდ ძმებს? ისინი ხომ მხოლოდ სიმართლეს, სიკეთეს და მშვიდობას ამკვიდრებენ ირგვლივ? საბჭოთა რუსეთის პროპაგანდა ისეა მომართული, რომ ლამისაა თვითვე დაიჯერონ, რომ მართლაც

კაცობრიობის მხსნელები არიან, მაგრამ რა ითქმის, ისეთი ქართველებზე, რომელთაც დავიწყებით ვისი გორისა და ბათონების ნასუფრალთა მოხვეტის ჟინს ისე შეუბჭობიათ, რომ ჩმახავენ და ჩმახავენ ათას უხამსობას, მათივე მშობელი ხალხის საზიანოდ? მხოლოდ ერთი: სამშობლოს ღალატი, მისი გაყდვა, ნიშანია სულის ამაზრუნენი გახრწნილებისა. არ არსებობს ადამიანისათვის იმაზე საშინელი სენი, ვიდრე სულის ასეთი ავადმყოფობაა.

ოთარანთ ქვრივი

ათი წლისთავი ლევან ზურაბი -
შვილის გარდაცვალებიდან

წელს ათ თებერვალს ათი წლისთავი შესრულდა ჩვენი საამაყო მამულიშვილის, საფრანგეთში მცხოვრებ ქართველ ლტოლვილთა საზოგადოების გამგეობის თავმჯდომარის, ბატონ ლევან ზურაბიშვილის გარდაცვალებიდან.

ათი წელითვალის დახამხამებაც არაა დროთა უსასრულო სრბოლაში, მაგრამ ის ადამიანის ხანმოკლე ცხოვრებაში დროის მნიშვნელოვანი მონაკვეთია. ამ ათ წელიწადში კიდევ რამდენი გულმხურვალე დიდებული მამულიშვილი დაგკარგეთ! როგორ გულსაკლავად გამეჩხერდა სამშობლოდან გადმოხვეწილი პირველი და მეორე თაობის რიგები! ხოლო, მათ შორის, ვინც უღმობელ სიკვდილს გადურჩენ, ღრმად მოხუცებულნი არიან. ადვილი არ არის ერთსა და იმავე დროს ებრძოდე ხანდაზმულობის შემოტევებს და ომახიანადაც იდგე მამულის დაცვის სადარაჯოზე; არ გაიხლართო გაიძვერა ობობამტრის მიერ დაგებულ ქსელში, არ შეგაცდინონ ანგელოზების სახით მოვლენილმა ეშმაკებმა, შენდა უნებურად ზიანი არ მიაყენო შენს სანუგვარს და წმიდათა-წმიდა საქმეს.

დიახ, ჩვენ ვიმყოფებით დიდ და მუდმივ შემოტევათა გზა-

ჯვარედინზე. თუ ავღანეთის ხალხს საბჭოთა ხელისუფლები ტანკებით, ვერტმფრინავებით და სხვა გამანადგურებელი საშუალებებით ებრძვიან, ჩვენ, ეროვნულ პოლიტიკურ ლტოლვილებს, დათაფლული საწამლავებით გვაბრუებენ, რომ გზაკვალი აგვირიონ. ამიტომაც კია საჭირო გავიხსენოთ ლევანი, სიკვდილის წყდიადიდან მისი ძვირფასი ხატი გამოვიწვიოთ, რომ იქნებ დაგვეხმაროს ჩვენს ბნელსა და ეკლიანს გზაზე წინ სვლაში.

ლევანი ჯერ კიდევ სიკვდილს არ ელოდა. მას პოლიტიკური ანდერძი არ დაუტოვებია, მაგრამ მისი ცხოვრება თვითაა ეს ანდერძი, თუ მას სწორად ამოვიკითხავთ.

ლევანი დაიბადა თბილისში, 1906 წლის 19 ივნისს. ის იყო ივანე ზურაბიშვილის უმცროსი, მესამე ვაჟიშვილი. ბატონი ივანე ფართო კულტურის მქონე, პროფესიით იურისტი, სახელოვანი მწერალი ბელეტრისტი, ჟურნალისტი და საზოგადო მოღვაწე იყო საქართველოში 1900-იან წლებში, რომელსაც დიდი ილია ისე დიდათ აფასებდა, რომ, როცა 1905 წელში ეროვნული პარტიის დაარსება განიზრახა და მისი წესდებაც შეიმუშავა უახლოეს თანამზრახველთა წრეში, ამ პარტიის პრაქტიკულად სახელმძღვანელოდ მისი კანდიდატურა წამოაყენა.

ლევანის დედა კი გახლდათ სახელოვანი ნიკო ნიკოლაძის უფროსი ქალიშვილი ქალბატონი ნინო, თვით სახელოვანი პედაგოგი და ჟურნალისტი.

გასაკვირი არ არის, რომ ლევანმა და მისმა ორმა უფრო-

ლევანი 1946 წელში

--- --- --- --- ---

ივ. ზურაბიშვილის ოჯახი თბილისში: სხედან: ქ- ნინო, ბ. ივ-
ანე და ლევანი. ფეხზე დგანან: მარჯვნივ არჩილი და გიორგი.

სმა ძმამ: არჩილმა და გიორგიმ საუკეთესო აღზრდა-განათლე-
ბა მიიღეს ჯერ ოჯახში და მერე სკოლაში. ბატონი ივანე
შვილებს თავიდანვე უნერგავდა ქართული საჭმის სიყვარულს
და აცნობდა ყველა მნიშვნელოვან ეროვნულ მანიფესტაციებს.
ასე ამრიგად 11 - 12 წლის ლევანი მამასთან ერთად დაესწ-
რო სვეტიცხოველში ივერიის ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდ-
გენის და საქართველოს სახელმწიფოს დამოუკიდებლობის სა-
ჯაროდ გამოცხადების ზეიმებს, რომლებმაც ყაწვილზე წარუ-
შლელი კვალი დასტოვეს და შეიძლება ითქვას, რომ მისი შე-
მდეგი ცხოვრების მიზანი განსაზღვრეს, როგორც სამშობლოს
მსახურისა.

ჩვენს თავისუფალ სამშობლოს რომ დასცლოდა, მის აღმშე-

ნებლობასა და აყვავებაში თუ რა დიდმნიშვნელოვან როლს ითამაშებდებ ბ. ივანე და მისი ვაჟები, ეს ჩანს თუნდაც იმ ზოგიერთი საპასუხისმგებლო თანამდებობების აღნიშვნითაც, რომელთაც ივანე ზურაბიშვილი განაგებდა დამოუკიდებლობის დროს. რუსეთის რევოლუციამ მას მოუსწრო ამიერკავკასიის რკინიგზების კონსულტანტის პოსტზე. რევოლიუციის პირველსავე დღეებში მას ირჩევენ ამ რკინიგზათა კომიტეტის თავმჯდომარედ; 1918 წელში, როცა საქ-ს ეროვნულ-დემოკრატიული პარტია იჭმნება, ბატონ სპირიდონ კედიას თავმჯდომარეობით, მას ირჩევენ ამ პარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრად და წარმომადგენლად სენატში; 1917 წლიდან ბ. ივანე კახეთის რკინიგზის გამგეობის თავმჯდომარეა, 1918 - 21 წლებში ტყბულის ქვანახშირის მადარობის გამგეობის თავმჯდომარე, ამავე დროს ის წევრია საქ-ს სავაჭრო პალატის და თავმჯდომარე საქ-ს სასოფლო-სამეურნეო-საურთიერთო ბანკის. ამათთან შეთავსებით ის დიდ როლს თამაშობს სხვადასხვა საქველმოქმედო და კულტურულ საზოგადოებებში.

მაგრამ არ დასცალდა თავისუფალ საქართველოს წელში გამართვა... დაპყრობის პირველ დღეებშივე, 1921 წ. 19 მარტს, ივ. ზურაბიშვილი სტოვებს სამშობლოს, ბათუმიდან ჯერ მიემგზავრება ცოლისა და ლევანის თანხლებით სტამბოლში, სადაც ლევანი ამთავრებს ლიცეუმს, ხოლო 1924 წლიდან ზურაბიშვილები საბოლოოდ სახლდებიან საფრანგეთში.

საფრანგეთში ბ. ივანეს ძალიან გაუჭირდა ცხოვრება, განსაკუთრებით პირველ წლებში, მაგრამ იგი უიმედობაში არ ჩავარდნილა, პატიოსანი შრომა არ უთაკილებია და სამივე ვაჟს უმაღლესი განათლება მისცა; ლევანმა 1931 წელს დამთავრა სამთო-საინჟინერო ინსტიტუტი და სამსახური დაიწყო ცნობილ ფორდის სააგრომობილო ქარხნის ფრანგულ „სიმკაკრისლერის“ ფირმაში, სადაც ის პენსიაში გასვლამდე - 39 წ. განმავლობაში - დარჩა, როგორც ერთ-ერთი დეპარტამენტის უფროსი. აქვე უნდა ვთქვათ, რომ ლევანმა ბევრ ჩვენ თანამემამულეს დაეხმარა ამ ქარხანაში სამუშაოდ მოწყობაში და

ქარხნის ღირეცია ლევანის საპატივცემოდ ჩვენ სათვისტომოს ყოველ საახალწლოდ უხვ საჩუქრებს უგზავნიდა ბავშვებისათვის.

ლევანმა საზოგადოებრივი მოღვაწეობა ადრე-სტუდენტობაში დაიწყო, იყო ქართ. სტუდენტთა კომიტეტის წევრი, პარიზში ქართული ეკლესიის დაარსების ერთ-ერთი ორგანიზატორი და ქართ. უმუშევართა კომიტეტის აქტიური წევრი და სხვა. მაგრამ, მისმა მოღვაწეობამ სრული სახე მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ გამოაჩინა. არ ვიცი წინდახედულობით, არ ვიცი პოლიტიკური მრწამსით თუ საფრანგეთის პატივისცემით, ლევანს ომის განმავლობაში კავშირი არ ჰქონებოდა იმ ქართულ დაჯგუფებასთან, რომელიც ჰიტლერის გერმანიასთან თანამშრომლობდა. ევროპის დიდი ენების საფუძვლიან ცოდნას და ფართო კულტურასთან ერთად, ლევანს გააჩნდა პირველხარისხოვან პოლიტიკურ მოღვაწის სამი საჭირო თვისება: ხასიათის სიმტკიცე, იშვიათი მახსოვრება ადამიანებისა და ამბების და მტკიცე რწმენა თავის თავში. ყველა ამის გამო ის მოწოდებული იყო მთავარი როლი ეთამაშა ჩვენი ემიგრაციის ცხოვრებაში კერძოდ და ეროვნულ განთავისუფლების საქმეში, რაც მისი სიცოცხლის აზრს წარმოადგენდა, საერთოდ. სანამ ლევანზე საუბარს გავაგრძელებდე, ზედმეტი არ იქნება სულ მოკლედ მაინც შევეხოთ ომის დამთავრებისას არსებულ საერთაშორისო მდგომარეობას.

მეორე მსოფლიო ომიდან გამარჯვებული ფაქტიურად მხოლოდ საბჭოთა რუსეთი გამოვიდა, რომლის უზენაესი და შეუცლებელი მბრძანებელი იყო ქართველი სტალინი და, რომლის აღვირახსნილ ძალადობის წინაშე ქედს იხრიდენ არა მხოლოდ აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოები, რომლებიც საბჭოთა ჯარებმა „განთავისუფლეს, არამედ აგრეთვე დასავლეთ ევროპისაც. ამ უკანასკნელ ქვეყნებში, მათ შორის საფრანგეთშიც, ქუჩებში ნადირობდენ საბჭოთა პოლიციის აგენტები ყოფილ საბჭოთა მოქალაქეებზე, რომლებიც მხოლოდ სასწაულებრივ გადურჩენ ომისა და ტყვეობის საშინელებებს და, რომლებიც ახლა უარს ამბობდენ რუსეთის საკონცენტრაციო ლაგერებში რეპატრიირებაზე. ძველი ემიგრანტებიც შიშისაგან გარედ ვერ გამოდიოდენ... სად გაამხელდი საქართველოს დამოუკი-

დებლობას! ვიღას ახსოვდა ქართველი ხალხის ფეხქვეშ გათე-
ლილი თავისუფლება? მისი 1920-ანი წლების გმირული ბრძო-
ლები და მისგან გაღებულ მსხვერპლი? საქართველოს იცნო-
ბდენ მხოლოდ, როგორც სტალინის სამშობლოს და, მაშასა-
დამე, როგორც რუსეთის შემადგენელ ნაწილს.

როდია გასაკვირი, რომ ძველ ეროვნულ ემიგრაციის რიგებ-
შიც გამოჩნდნენ ოპორტუნისტები, სულმოკლენი, რომლებიც
საბჭოთა საელჩოების კარნახით აშკარად ქადაგებდნენ, თუ
დაძმობილებას არა, შერიგებას მაინც გამარჯვებულ საბჭოთა
ხელისუფლებასთან.

ასეთ ვითარებაში, დიდ სიყვარულსა და ერთგულებასთან ერ-
თად, დიდი გამბედაობაც იყო საჭირო, რომ საქართველოს ერო-
ვნული დროშა საჯაროდ აეფრიალებია კაცს და ეს კაცი
გახლდათ ლევან ზურაბიშვილი. 1946-47 წლებში ლევანის
ინიციატივით პარიზში ოფიციალურად არსდება „ქართველ
ლტოლვილთა კავშირი“, ზეპარტიული პოლიტიკური ორგანი-
ზაცია, რომლის მიზანი იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის
აღდგენა. თ. ქ. კავშირმა ფართო გამოხმაურება ჰპოვა ჩვენს
შორის, მის პირველსავე დამფუძნებელ კრებას მრავალრიცხო-
ვანი ახალი და ძველი ლტოლვილი დაესწრო 1947 წელში,
ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ორგანო აირჩიეს, რომლის უც-
ვლელი თავმჯდომარე სიკვდილამდე იყო ლევან ზურაბიშვილი.

ლევანი მარტო ამით არ კმაყოფილდება, იმხანად ის დიდათ
აქტიურობდა, რომ ყველა ეროვნული პარტიების, ორგანიზაცი-
ების და მხედრების კავშირით შემდგარიყო გაერთიანებული
ეროვნული ფრონტი. ეს ცდა წარმატებით ვერ დაგვირგვინდა.
მიზეზები, აღიარებული თუ უთქმელი, სხვებიც იყვნენ, მაგრამ
შეთანხმებლობის მთავარი მიზეზი იყო ეროვნული მთავრობის
საკითხი. მოლაპარაკებების მონაწილეთა ერთ ნაწილს, რომელ-
თა შორისაც იყო ლევანიც, არ სურდა ეროვნული მთავრობის
მონაწილეობა განზრახულ გაერთიანებაში, რასაც სხვები და
პირველ რიგში სოციალისტები მიუღებლად თვლიდნენ.

ამ უთანხმოებას, 1950-იან წლების დასაწყისში მოემატა სა-

გარეო პოლიტიკის საკითხიც. ამერიკაში დაარსდა „ანტიკომუნისტური შვეიცარიული კომიტეტი“, რომელმაც საბჭოთა კავშირის საზღვრების ემიგრაციებს მიმართა რუსების ჩათვლით, რომ შექმნილიყო ერთი საერთო ანტისაბჭოთა ფრონტი. ეს წინადადება მიიღო ჩვენმა მემარცხენე სექტორმა, სოციალისტებისა და მთავრობის ჩათვლით, მაგრამ თავიდანვე უკუაგდო მემარჯვენე სექტორმა, რომელთა შორისაც იყო ლევანიც. ამ საკითხმა საბოლოოდ ორად გაყო ქართული ემიგრაცია. ერთი მხრით დაარსდა ე.წ. „ეროვნული საბჭო“ და მეორე მხრით ე.წ. „ქართული პოლიტიკის ცენტრი“. ამ უკანასკნელში ლ. ზურაბიშვილი ფაქტიურად ხელმძღვანელ როლს თამაშობდა. ამ მოვლენების დაწვრილებით აღწერა და დაფასება ამ წერილის ჩარჩოებში შეუძლებელია და მეც თავს შევიკავებ. მას ალბათ გამოუჩნდება ვიმედოვნებ თავისი ისტორიოგრაფი. აქ კი ვიტყვი, რომ დავა, უთანხმოება და შეხლა-შემოხლა დიდხანს გაგრძელდა ჩვენს შორის და მისი დაძლევა მიუხედავად არაერთი ცდისა შეუძლებელი გახდა.

ეროვნული საბჭო რიცხობრივად ამკარად სჭარბობდა ქართული პოლიტიკის ცენტრს. ეს ცხადი იყო, რადგანაც 1951 წლიდან მოყოლებული, ჩვენი საფრანგეთის სათვისტომოს გამგეობის არჩევნების დროს, თავმჯდომარედ ერთი მხარე ყოველთვის ლ. ზურაბიშვილის კანდიდატურას აყენებდა, მაგრამ კენჭის ყრით იგი მუდამ მარცხდებოდა. ასე გაგრძელდა ათი წელიწადი.

1961 წლის საარჩევნო კრებაზეც, რომლის თავმჯდომარეობაც მე მხვდა წილად, ბ. შალვა აბდუშელიშვილისა და ბ. ლევან ზურაბიშვილის კანდიდატურები იყვნენ წამოყენებული მომავალ გამგეობის სათავმჯდომაროდ. ლევანი კრებაზე გამოვიდა თავდაპირველი სიტყვით, ზომიერი კრიტიკით და წამოაყენა სამოქმედო პროგრამა, რამაც კრებაზე დადებითი შთაბეჭდილება მოახდინა. მიუხედავად ამისა კენჭი რომ გვეყარა, ლევანი მაინც დამარცხდებოდა. შევაფასე რა შექმნილი განწყობილება, კრება დროებით შევწყვიტე და კანდიდატებსა

და პარტიების წარმომადგენლებს ვთხოვე მოსათათბირებლად ცალკე მობრძანებულიყვნ. აქ უნდა აღვნიშნო, რომ მათგან შალვა აბდუშელი ყველასათვის საყვარელი, დამსახურებული და კეთილშობილი მამულიშვილი იყო, რომლის პიროვნების წინააღმდეგი უსათუოდ არ ვიყავით, მაგრამ ვფიქრობდით, რომ შედარებით ახალგაზრდა და საფრანგეთში აღზრდილი ლევანი, უფრო ეფექტიურ სამსახურს გაუწევდა ჩვენ სათვისტომოს და ამავე დროს, რაც მთავარი იყო, ოპოზიციის პატივმოყვარეობის დაკმაყოფილებით, შესაძლებლობა შეიქმნებოდა ურთიერთ შორის ბრძოლის შეწყვეტისა და შეიძლება ემიგრაციის ეროვნული ფრონტის გამრთელებისაც.

ამ შეგნებით გამსჭვალულმა მივმართე თათბირს და პირველ რიგში თვით ბატონ შალვას, მოეხსნა მისი კანდიდატურა ლევანის სასარგებლოდ. მან განაცხადა, რომ მისი კანდიდატურა მისი პარტიის მიერაა წამოყენებული, თუ აქ მყოფი მისი წარმომადგენლები საჭიროდ დაინახავენ მისი კანდიდატობის მოხსნას, ის ამის წინააღმდეგი არ იქნება. მაშინ, თათბირზე დამსწრე სოციალისტებმა ლევანს მოთხოვეს, თუ ის მათი თანხმობის შემთხვევაში სათვისტომოს საქმიანობაში დაიცავდა პოლიტიკურ ლოიალობას, რაზედაც ლევანმა უყოყნოდ თანხმობა და მზადყოფნა განაცხადა. თათბირი ამრიგად შეთანხმდა ლევანის კანდიდატურაზე, რაც მე კრებას მოვახსენე. ამ უკანასკნელმა საერთო სიხარულით და ტაშისცემით დაადასტურა თათბირის გადაწყვეტილება, ლევანი იქნა არჩეული სათვისტომოს თავმჯდომარედ და ამის შემდეგ სიკვდილამდე ლევანს ამ პოსტზე აღარავინ შეცილებია.

ლევანი ბოლომდე ერთგული დარჩა მოცემული სიტყვის. გამგეობაში ყველა ჯგუფს ყვდა თავისი წარმომადგენელი, საქმიანობა წარმოებდა მეგობრულ და კოლეგიალურ ატმოსფეროში, ურთიერთს შორის დავა და უფოთი მინელდა, სიკვდილიც თავის საქმეს აკეთებდა და 1970-ან წლების დამდეგიდან შესაძლებლად მიგვაჩნდა ეროვნული ემიგრაციის ორგანიზული გაერთიანება. ამ მიზნით იყო, რომ თითქმის ყველა დაჯგუფებების წარმომადგენელთა თანხმობით „თავისუფლების ტრიბუ-

ნა“ დავაარსეთ, რომელსაც მიზნად დავუსახეთ ყველა ჩვენდი
 ეროვნული ძალების ერთობისათვის ნიადაგის მომზადება, მათი
 ლიტერატურული დაჯგუფებათა და შეხედულებათა სხვადასხვაობის
 პატივისცემის პირობებში. სამწუხაროდ ჩვენდა და ჩვენი
 დაწყობილებისა, ლ. ზურაბიშვილი, რომელიც სანუკვარი გაე-
 რთიანების თავკაცი უნდა ყოფილიყო, უღმობელმა სიკდილმა
 მალე მოგვტაცა, რის გამოც ჩვენი განზრახვა განზრახვად
 დარჩა, მაგრამ ყურნალს მის ძირითად მისიისადმი არასოდეს
 უღალატნია.

ლევანის მოღვაწეობა არ იფარგლებოდა საფრანგეთის ქართ.
 სათვისტომოს გამგეობის ჩარჩოებით, ის მას ფართო ეროვნულ
 მოღვაწეობასაც უკავშირებდა. მან მკიდრო ურთიერთობა და-
 ამყარა ჩვენ თანამემამულეთა სხვა ქვეყნების სათვისტომოებ-
 თან, გახდა მათი საქმიანობის ფაქტიური კოორდინატორი;
 კავშირი დაამყარა ჩვენს ბედში მყოფ ერების სათვისტომოე-
 ბთან და ანტისაბჭოთა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან;
 ჩვენი ჩაგრული ხალხის სახელით გამოდიოდა სხვადასხვა სა-
 ერთაშორისო კონფერენციებსა და სემინარებზე, აქვეყნებდა
 წერილებს საქართველოს მდგომარეობის შესახებ ფრანგულ
 პრესაში, თვით სცემდა ფრანგულ და ქართულ ენაზე სათ-
 ვისტომოს ყოველწლიურ „ცნობის ფურცელს“ და ამავე დროს
 უძღვებოდა საფრანგეთის სათვისტომოს სამეურნეო და კულ-
 ტურულ საქმიანობას. აქედან განსაკუთრებით უნდა აღინიშ-
 ნოს სოფელ აბონდანის მოხუცთა თავშესაფარის დაარსება და
 პარიზში ჩვენი ეკლესიის ბინის შეძენა. სწორედ გასაოცა-
 რია თუ როგორ ასწრებდა ის ყოველივე ამას, თავის სამსა-
 ხურთან შეთავსებით. იქნებ გადაჭარბებულმა შრომამაც და-
 ქანცა მისი ორგანიზმი და სიცოცხლე მოუსწრაფა!

ზურაბიშვილებმა დიდებული წესი შემოიღეს: ერთად უხდიან
 წირვა-პარაკლისებს მიცვალებულ მშობლებს, რაც ბევრს მეტყ-
 ველებს ამ დიდი ოჯახის წევრების სულიერ ნათესაობაზე.
 მოდით, ძვირფასნო მკითხველნო, ჩვენც ლევანთან ერთად მად-
 ლიერების გრძნობებით მოვიხსენიოთ მისი განსვენებული ძმე-
 ბი არჩილი და გიორგი და მშობლები ქ. ნინო და ბ. ივანე,

ხოლო მათ ცოცხალ მონაგართ, რომლებიც დღეს საფრანგეთში
სა და ჩვენი საზოგადოების სახელოვანი მოქალაქეებ და შვი-
ლნი არიან, ვუსურვოთ დღეგრძელობა, კიდევ უფრო გამრავ-
ლება და კვლავაც სახელოვანი წინაპრების კვალზე სიარული.

გოგი წერეთელი

ლევან ზურაბიშვილის სახსოვრად

გაგვცილდა დიდი ბრძენი ქართველი,
გაგვცილდა ლევან მომლიმარ სახით;
მის განშორებას გლოვობს ყველი:
დედა-სამშობლო, ქართველი ხალხი.

მზე ჩაგვისვენდა, დავრჩით ობოლი;
მუხთლად ეკვეთა მკვლეელი ვერაგი;
დღეს, რომ აქ იდგა ფოლადის ტოლი,
ხვალ ვინ იურვოს მისი მერანი?

მაინც სიკვდილო რისთვის მოგვტაცე,
ბედს მოკლებული ზურაბიშვილი?
რა დაგიშავა, რომ არ აცალე,
რომ აუტირე ცოლი და შვილი?

ოდესმე ბედი გზას გამოკვეთავს
და გულთ გაგვითბობს თბილი ნაკადი;
მაშინ ლევანიც ზე წამოდგება,
ხალისიანი, მტკიცე თავადი.

გაგვცილდა დიდი ბრძენი ქართველი,
გაგვცილდა ლევან მომლიმარ სახით;
მის განშორებას გლოვობს ყველი:
დედა-სამშობლო, ქართველი ხალხი.

ტიტიკო ჩხეიძე

კანადა 1975.

გოგო ჯაყელთან დამშვიდობებელი წერილი

„ვა, სოფელო, რა შიგან ხარ, რას გვაბრუნებ, რა ზნე გკირსა!
 ყველი შენი მონდობილი ნიადაგმცა ჩემებრ ტირსა;,
 სად წაიყვან სადაურსა, სად აღუფხვრი საღით ძირსა?!...“

ეს მწარე მოთქმა-გოდება ჩვენი უკვდავი მგოსნისა, შოთა რუსთაველისა, უნებლიედ მაგონდება დღეს, როცა გრძნობა-გონება აფორიაქებული გოგო ჯაყელის კუბოს წინაშე ვდგავარ და უკანასკნელად ვემშვიდობები.

და მართლაც, განა ყოვლად უსამართლო, ყოვლად დაუნდობელი, ყოვლად უკუდმართი არ არის ის მოვლენა, რომ საქართველოს ერთგულ შვილს, თავის დაჩაგრული ერის განთავისუფლებისათვის დაულალავად მუდამ მებრძოლს, ის ბედნიერებაც კი არ ხვდა წილად, რომ მისი გაციებული ნეშტი საყვარელ მშობელ მიწას მხურვალედ გულში ჩაეკრა და სამუდამო მშვიდობა და მოსვენება მიენიჭებინა.

უმოწყალო, უღვთოა ბედი ყოველი ქართველი მამულიშვილისა ძალით უცხოეთში გადმოტყორცნილისა!

64 წლის წინად თავისუფალ საქართველოში, თბილისის სახ. უნივერსიტეტში, პირველად შევხვდი და გავეცანი სრულიად ახალგაზრდა გოგო ჯაყელს. მივხვდი, რომ ეს გატაცებული ყმა-წვილი მოწყობილი, რაც შეიძლება უფრო საფუძვლიანად შეისწავლოს ქართული ისტორია და ლიტერატურა, აუცილებლად თავის წვლილს შეიტანს ქართული კუთურის მომავალ აყვავება-განვითარებაში. არ დასცალდა...ვერაგი მტერი, სრულიად მოულოდნელად, ყველგვარი საერთაშორისო კანონის დარღვევით, შემოესია საქართველოს და უხეში ძალით დაიპყრო, დაიმორჩილა ჩვენი პაწია, წარმტაცი ქვეყანა და მის ამაყ ხალხს მონობის მძიმე უღელი დაადგა.

დაიწყო გამუდმებული დევნა, დაჭერა, გადასახლება და დახვრეტა იმ მამულიშვილებისა, ვინც სიტყვით თუ საქმით ებრძოდნენ, არ ურიგდებოდნენ უცხო მომხდური ძალის გაბატონებას ჩვენს ქვეყანაში. მრავალი ოჯახი იძულებული გახდა

უცხოეთში გახიზნულიყო და იქიდან განეგრძო წინააღმდეგობა ევროპის დახმარება-თანაგრძნობით. სამწუხაროდ მართლდა ჩვენი იმედები მსოფლიო დემოკრატიაზე და ერთა ლიგაზე დამყარებული; ყოვლად უშედეგოდ დამთავრდა გენუის კონფერენცია, რომელსაც მისმა უწმინდესობამ საქ-ს კათალიკოსმა ამბროსიმ მიმართა თხოვნით, ათი ათასი კაცის ხელმოწერილით, სადაც აუწყებდა ხსენებულ კონფერენციას, თუ რა უბედურება, რა საშინელება დაატყდა თავს ქართველ ერს, უცხო ძალების შემოსევა-გაბატონებით.

დამარცხდა ქართ. ხალხის საერთო, საყოფელთაო გმირული აჯანყება. შედეგი იყო აუარებელი მსხვერპლი, გადამწვარი სოფლები და გულამოსკენილი გლოვა-ტირილი. სამარისებური, სულის შემხუთველი სიწყარე გამეფდა იმედწართმეულ თითქოს ყველას მიერ მიტოვებულ ჩვენს სამშობლოში.

და აი, სრულიად მოულოდნელად იფეთქა, დაიწყო მეორე მსოფლიო ომი... წინასწარ დარწმუნებული დემოკრატიული ქვეყნების გამარჯვებაში, ჩვენი ხალხი და მისი ემიგრაციაც მოუთმენლად მოელოდა ომის დამთავრებას, რათა განხორციელებულიყო ატლანტიკის ქარტიის საქვეყნოდ გამოცხადებული დაპირებები, რომ ომის გამარჯვებით დასრულებისას ყოველ ერს მიეცემა სრული თავისუფლება და სამუდამოდ ბოლო მოეღებოდა ყოველგვარ დაპყრობას და ძალადობას... იალტის საბედისწერო შეთანხმება-ხელშეკრულებამ გაანადგურა-გააცამტვერა ჩვენი იმედი და მოლოდინი!

მაგრამ ადამიანს არ შეუძლია შეურიგდეს არსებულ მწარე სინამდვილეს და ყოველთვის იმის მოლოდინშია, რომ ხვალინდელი დღე უფრო ნათელი და ბედნიერი იქნება, და მისი ნატვრა-ოცნება, მიუხედავად ყოველი დაბრკოლებისა, ოდესმე მაინც განხორციელდება. ამ იმედის მქონე გოგი ჯაყელი გადმოსახლდა კეთილშობილ, ძლევა მოსილ ამერიკაში და სიტყვით თუ წერით განაგრძობდა თავისი ეროვნული მოვალეობის პირნათლად შესრულებას. მაგრამ ხანდაზმულმა, დაავადებულმა ვერ გაუძლო, ვერ აიტანა მის თავზე დამტყდარი ყოველგვარი უბედურება და დღეს მისი ჩვეულებრივად მოუსვენარი, მოძრავი სხეული უმოძრაოდ გამომწყდებულია ვიწრო კუბოში.

ძვირფასო თანამემამულენო! მომავალ საზოგადო კრებაზე ველარ ვიხილავთ მუდამ თავაზიანს, ყველასადმი მეგობრულად განწყობლს გოგი ჯაყელს! ველარ მოვისმენთ მისი სუსტი ხმით, მაგრამ ძლიერი გრძნობით აღგზნებულ-აღფრთოვანებულს მის გამამხნეველ სიტყვებსა! ველარ დავტკებით, ვერ გავიხარებთ სტუმართმოყვარე ქართულ ოჯახში გაშლილ სუფრაზე მისი მოხდენილი, ლამაზ ფორმებში ჩამოსხმული სა-

ეროვნული
გიგლირთქვა

დღეგრძელოებით! დაღუმდა სამუდამოდ მისი მდიდარი, მეტყველი ენა! მოგვწყადა, მოგვშორდა გოგა ჯაყელი და გაუდგა მარადიული საიდუმლოებით, უკუნითი წყდიადით მოცულ გრძელ გზას და, თან წაიღო ჩვენი მადლობა და სიყვარული, რამეთუ იყო ის ყველგან და ყველთვის ქართველი ერის ღირსების და მისი თავისუფლების მხურვალე დამცველ-მქადაგებელი!

მშვიდობით, საყვარელო მეგობარო გოგი ჯაყლო!

საუკუნო იყოს ხსენება შენი!

გიორგი ნაკაშიძე

გიორგი (გოგა) ჯაყელი

გარდაიცვალა ნიუ-იორკში 1984 წლის 27 დეკემბერს. ის იყო დიდი ოჯახის შვილი, დიდი პატრიოტი და დიდი განათლებული, მეტად დინჯი და სერიოზული.

რუსეთთან ომის დაწყებისთანავე ის ჩაება ქართულ საქმეში და თანამშრომლობდა პარიზის განყოფილების ბიუროში 1942 წლის ბოლომდე, შემდეგ კი ბერლინში.

ომის დამთავრების შემდეგ ის მოხვდა იტალიაში, იქიდან გადავიდა ესპანეთში, ბატონიშვილ ირაკლი ბაგრატიონის დახმარებით და შემდეგ ამერიკის შ. შტატებში, სადაც ის ცხოვრობდა ბოლომდე.

მისი ძმა ლევანი დაიღუპა ბრძოლის ველზე 1942 წლის სექ-

ტემბერში.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დაუფიქრებლად მოგონებას სტოვებს გოგა მის მეგობარს
მის უმცროს ძმა-კონსტანტინეს ჩემს თანაგრძნობას ვუცხა-
დებ, ხოლო განსვენებულს საუკუნო ხსენებას.

აკაკი შავგულიძე

აწ განსვენებულ ბატონ გიორგი ჯაყელს მხოლოდ მისი სტა-
ტიებით ვიცნობდი, რომლებსაც ის ადრე „ქართულ აზრში“
აქვეყნებდა და შემდეგ კი ჩვენ „თავისუფლების ტრიბუნაში.“
მას პირადი მიწერ-მოწერაც ხშირად ჰქონდა ჩემთან, რომლე-
ბიც სათუთად ინახებიან ჩემს არქივში.

ამ საჯარო თუ კერძო წერილებიდან გამოსჰვივოდა მისი
ავტორის ფართო კულტურა, დიდი ჰუმანიზმი, უნაპირო მა-
მულიშვილობა და, რაც დღეს ჩვენთვის მთავარია, ურყევი
არწმენა ჩვენი სამშობლოს კეთილი მომავლისა, მისი გარდა-
უვალი განთავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისა.

მოწიწებით მუხლთ ვიდრეკ მისი ნათელი ხსოვნის წინაშე
და მადლიერების გრძნობებით ვემშვიდობები.

საუკუნო იყოს ხსენება გიორგი ჯაყელისა!

გიორგი წერეთელი

აკაკი (კაკო) გამსახურდია

„გუშავის“ 1984 წ. იანვრის
ნომერში წავიკითხე მეტად სამ-
წუხარო ამბავი: გარდაიცვალა
კაკო გამსახურდია.

ჩვენ ვიყავით ერთი თაობისა;
კაკო რაღაც ოთხი წლით იყო ჩე-
მზე უფროსი. ჩვენ ერთად ვსწა-
ვლობდით ბათუმის ვაჟთა გიმნაზი-
აში და ერთად ვიყავით საქ. სოც.
ფედერალისტთა პარტიის ახალგაზ-
რდათა ბათუმის არალეგალური ორ-
განიზაციის წევრები, რომელსაც

ხელმძღვანელობდა აწ განსვენებული ფილიპე შარაძე, დედის
კო მისი დამხმარე იყო. როცა ბათუმის გინაზიაში ჩვენი
ციტივით დაარსდა მოწაფეთა ხელნაწერი ლიტერატურული ჟუ-
რნალი „ჩირადანი“, კაკო გამსახურდია მისი წამყვანი თანა-
მშრომელი იყო.

1922 - 23 - 24 წლები იყო ბათუმში მოწაფეთა დემონსტრა-
ციების წლები. კაკოსთან (აკაკის ჩვენ, მეგობრები სიყვარულით
ასე ვეძახდით) ერთად მეც მოვეყვი პატიმრობაში და ვისხე-
დით „ჩეკის“ სარდაფში. აქ იყვნენ ჩვენი თანაკლასელები :
დავით ხარისჭირაშვილი, დაიღუპა თურმე, როგორც ეს მითხ-
რა ჩემმა მეგობარმა აწ განსვენებულმა მათე კერესელიძემ,
მეორე მსოფლიო ომის დროს. ის იყო ახალგაზრდა ეროვნულ-
დემოკრატი; ლუკა ყუზაიშვილი-ახალგაზ. სოც. ფედერალისტი,
გარდაიცვალა ნიუ-იორკში; ძმები გამსახურდიები, მათი სახე-
ლები არ მომაგონდა მე უბედურს, -ახალ. სოც. ფედერალისტე-
ბი, ბოლოს შევიდნენ კომპარტიაში და **1937** წელს დახვრიტეს;
ოსმან ფაღავა-ახალ. სოც. ფედერალისტი; შალვა ჯამბერიძე-
ახალ. მარქსისტი და მრავალი სხვა.

მეორე მსოფლიო ომის დროს კაკოს შევხვდი ბერლინსა და
ზალცბურგში, გვქონდა დიდი მეგობრობა. ის ენერგიულად მუ-
შაობდა ქართველი სამხედრო ტყვეების ბანაკებიდან გამოსა-
ყვანად, სადაც ისინი იხოცებოდნენ სიცივისა და შიმშილისა-
გან. აწ ყოფდა მათ სამუშაოებზე. კაკოს დიდი მეგობრობა
ჰქონდა ჩვენს საყვარელ მასწავლებელთან გიგა ჩიქოვანთან,
ის იყო სოც. ფედერალისტი, სარგებლობდა დიდი სიყვარული-
თა და პატივისცემით ბათუმის ინტელიგენციაში. კაკოს გადა-
ღებული ჰქონდა მასთან სურათი და მე გამომიგზავნა მიუნ-
ხენში. კ. გამსახურდია იყო მეტად ჩუმი, დინჯი ახალგაზრდა,
სპეტაკი, ერთგული და გამტანი მეგობარი, შეგნებული მებრ-
ძოლი ეროვნული განთავისუფლებისა.

ერთხელ ომის დროს ზალცბურგში თვალცრემლიანმა მითხრა:
ილიკო, მოვესწრებით სამშობლოს ნახვასაო! ველარ მოესწრო,
ალბათ ასეთი იყო განგება ღვთისა... ყველაფერი გათავდა ვითა
სიზმარი ღამისა... ისედაც მცირერიცხოვანმა ემიგრაციამ კა-

კო გამსახურდიას სახით დაჰკარგა ერთ-ერთი მებრძოლადაწინა პიროვნებისა და ერის თავისუფლებისათვის. საუკუნოდ იყოს ხსენება კაკო გამსახურდიასი!

მინდია ლაშაური
მიუნხენი, 1985.

ა ლ ე ქ ს ი ჩ ხ ე ნ კ ე ლ ი ს გ ა მ ო ს ა -
თ ხ ო ვ ა რ ი ს ი ტ ყ ვ ა (1905 - 1985)

ალექსი ჩხენკელი ამერიკის შეერთებულ შტატებში გარდაიცვალა, სადაც ის საფრანგეთის ჯარიდან პენსიაში გასვლის შემდეგ ცხოვრობდა და ეწეოდა სამოქალაქო ინჟინრობას. შაბათს, 2 თებერვალს, საფრანგეთის უცხოელთა ლეგიონის საპატიო ყარაულის თანდასწრებით მისი ნაშთი მიბარდა ლევილის სასაფლაოს მიწას.

ისტორიული გვარის მატარებელს, (ის იყო შვილი აკაკი ჩხენკელისა, რუსეთის რევოლუციის შემდეგ კავკასიის ფედერაციის პირველი თავმჯდომარისა, დამოუკიდებელი საქართველოს რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი და ბოლოს საქართველოს სრულუფლებიანი ელჩი საფრანგეთის მთავრობის წინაშე.) ალექსი ჩხენკელს წილად ხვდა ემიგრანტობა საფრანგეთში. აქ მან-1925 წელში-დაამთავრა სენ-სირის ცნობილი სამხედრო აკადემია (შევალე ბაიარის გამოშვება), რის შემდეგაც მან თავისი ცხოვრება დაუკავშირა საფრანგეთის მხედრობას, სადაც ისევე, როგორც სხვა ქართველ ოფიცერთა ფალანგა, ალექსი იყო ჩვენი ემიგრაციის სიამაყე, სახელოვნად მსახურობდა და წარმატებით აწხორციელებდა ქართული და ფრანგული პატრიოტიზმის ჰარმონიულ მორიგებას.

ა. ჩხენკელმა სამხედრო კარიერა მაროკოში დაიწყო, შემდეგ გააგრძელა ალჟირსა და ინდოჩინეთში. მეორე მსოფლიო ომის დაწყების შემდეგ, ალექსი მონაწილეობას ღებულობს ნარგიკის (ნორვეგია) განთქმულ სამხედრო-საზღვაო ექსპედი-

სამგლოვიარო განცხადებები

ანტონ ბაინდურაშვილი, დაბადებული 1906 წ. 26 იანვარს.

საფრანგეთის ქ. მალმორში (კორეზი) გარდაიცვალა შალვა (შალიკო) იაშვილი, დაბ. 1917 წ. რაჭაში. დაიკ. ქ. ბრივში.

და სამძიმარს ვუცხადებთ მათ უნუგეშო ჭირისუფალთ.

პარიზში გარდაიცვალა სომეხი არუნიკ ჯემალიანი. განსვენებული, რომელიც შვილი იყო დამოუკიდებელი სომხეთის პრეზიდენტის, დიდი მეგობარი იყო ქართველების და კავკასიელთა ერთობის მოციქული. დაკრძალვას, რომელსაც ადგილი ჰქონდა მ. წ. 25 თებერვალს, დაესწრო ქართული დელეგაცია, თავმჯდომარე თამაზ ნასყდაშვილმა შესაფერისი სიტყვა წარმოთქვა და ჩვენი სათვისტომოს სახელით სამძიმარი გამოუცხადა განსვენებულის ოჯახსა და სომხების საზ-ს.

მ ე ც რ ა მ წ ე რ ე თ ც ხ ო ვ ე ლ ე ბ ი ს ს ი ა შ ი
(ნამდვილი ამბავი)

ჩვენი ოჯახი მრავალშვილიანი იყო, ერთადერთ მარჩენალ მამას უჭირდა მისი შენახვა. მე რადგანაც უფროსი შვილი ვიყავი, მშობლებმა გადაწყვიტეს, სწავლისთვის თავი დამენებებია, რამე ხელობა შემესწავლა, რომ მამას დავხმარებოდი ოჯახის რჩენაში და პატარების სწავლაში. ვინაიდან მე სწავლის დიდი სურვილი მქონდა, მშობლების გადაწყვეტილება ნაწილობრივად შეიცვალა. გადაწყდა, რომ, როდესაც მეათე კლასში გადავიდოდი, სამთვიანი არდადეგების დროს, შემესწავლა რაიმე ხელობა. ასეც მოხდა, როდესაც მეათე კლასში გადავედი, ფეხსაცმელების კერვის შესასწავლად მიმაბარეს კოლა ყაზაროვს. ამ უკანასკნელს სოფ. სხვიტორის აკაკი წერეთლის სახელობის კოლმეურნეობის კანტორის პირველ სართულზე ჰქონდა სახელოსნო. თვით კანტორა კი, მეორე სართულზე იყო მოთავსებული და ირგვლივ დიდი აივანი ჰქონდა არშიასავით შემოვლებული.

ჩვენთან, სახელოსნოში ხშირად შემოდის კოლმეურნეობის, რომლებიც კოლმეურნეობისა და სოფლის სხვადასხვა საკითხებზე საუბრობდნენ და მით მე და კოლა მთელი სოფელ სხვიტორის ცხოვრების კურსში ვიყავით.

ერთი მშვენიერი დღის ნაშუადღევს კანტორის ეზოში ბევრმა კოლმეურნეობამ მოიყარეს თავი. ამდენი ხალხი ერთად არასოდეს არ მენახა. ვიკითხე: რაშია საქმე? მითხრეს, რომ დღეს კოლმეურნეთა საანგარიშო კრებააო, სადაც კოლმეურნეობის თავმჯდომარე იპოლიტე აბრამიშვილი გააკეთებს მოხსენებას კოლმეურნეობის შემოსავალ-გასავალზეო. რაც, როგორც წესი, ასეთი კრებები დიდი შეხლა-შემოხლით მთავრდება ხოლმეო. კ. ყუზაროვს ვთხოვე ნება მოეცა მომესმინა კრებისათვის. მითხრა: არ დაგასწრებენო. თუ არ დამასწრებენ, დავბრუნდები-თქო, მივუგე მე.

ისე მოხდა, რომ სიცხის გამო კანტორის კარ-ფანჯრები ღია იყვნენ და არც იყო საჭირო შიგ შესვლა. ყველაფერი ისმოდა გარეთ. მაგიდას უსხდნენ თავმჯდომარე იპოლიტე აბრამიშვილი, პარტიუროს მდივანი, ბუღალტერი, მოანგარიშე თავიანთი დავთრებით და რამდენიმე ბრიგადირი. კანტორა ხალხითაა სავსე. იპოლიტემ ილაპარაკა კოლმეურნეობის შემოსავალზე, თუ რა სახის სოფლის მეურნეობის კულტურა რა რაოდენობით მოვიდა, მერე გადავიდა გასავალზე. აღნიშნა თუ რამდენი ჩაბარდა სახელმწიფოს და, რომ კოლმეურნეობებს შრომა-დღეზე დაურიგდათ 50: გრამიო და ამის შემდეგ თქვა: ცხოველების შესანახად ყოველდღე იხარჯებოდა ყველა სახის პროდუქტის ორ-ორი კილოო. ამის თქმა იყო, ადგილიდან წამოხტა გრიგოლ მაჭავარიანი და განაცხადა: „თუ მაგ სწორია, ვთხოვ მეც ჩამწეროთ ცხოველების სიაში“-ო. ამ განცხადების გამო ბო-მბივით იფეთქა ხალხის სიცილმა. სიცილის გამო ხალხი გარეთ გამოცვივდა, ბალკონზეც ველარ ჩერდებოდნენ, დაბლა კი-ბებებზე კი არ ჩამოდის, არამედ მოგორაობდნენ. დიდი სიცილის გამო მუცლები ხელთ ეჭირათ. კანტორის დარბაზში მარტო იპოლიტე და მისი მდივანი დარჩნენ. ეცადნენ

კრების გაგრძელებას, მაგრამ ვერ მოხერხდა, ხალხი, რომელიც რამდენიმე წუთით სულს მოითქვამდა, მერე ისევ დასრულდა და სიცილს. რომ იტყვიან, სიცილი ხალხში ჩაუქრობელი ცეცხლივით გრძელდებოდა. ისიც კი თქვამს, რომ ამდენი სიცილი იმის ნიშანია, რომ რაიმე ცუდი ამბავი მოხდებაო. ის მოხდება, რომ იპოლიტე გრიგოლს გააციმბირებსო, უპასუხა იპოლიტეს ცოლიძმამ.

ეს ამბავი რაიონის ცენტრამდე და თბილისამდეც კი მისწვდა. თურმე მატარებლებშიც კი ხალხი ამ შემთხვევაზე ლაპარაკობდა. გრიგოლის წამოძახილს ხალხი აფორიზმით იმეორებდა. იპოლიტემ გადაწყვიტა ამ საქმისთვის პოლიტიკური სარჩული მიეცა. არ გაუვლია ერთ კვირეს, რომ გავიგეთ, გრიგოლი დაუპატიმრებიათო და თბილისის ციხეში გაუგზავნიათ, ვინაიდან ამ საქმეს პროკურატურა და მილიცია კი არა, არამედ, როგორც პოლიტიკურ ხასიათის დანაშაულს, კაგებე იძიებსო. ჩვენ სახელოსნოში მოსულები, ვინ რას ამბობდა და ვინ რას: — შეიძლება ამ საქმეს გრიგოლი გადაყვეს, მაგრამ ხალხისთვის კარგი შედეგი გამოიღოს, იქნებ სხვა თავმჯდომარე დააყენონ და შრომა-ღღეზე უფრო დიდი რაოდენობის პროდუქტი დაარიგონო, ამბობდნენ ერთნი. — არავითარი საშველი ჩვენ საქმეს არ დაადგება ვინც არ უნდა დადგეს, თუ ადრე სოფელს ერთი ღვედელი ყავდა სარჩენი, ახლა ოცდაათი ეშმაკი ყავს, დაწყებული მილიცია-პროკურატურა-რაიკომი და სხვა, ამბობდნენ მეორენი.

— გრიგოლი ნამდვილად გადაყვება ამ საქმეს, იპოლიტეს რომ ხალხი არ ყვდეს ცეკაში, გლახაკ ზაქარიას ბიჭს ვინ აირჩევდა თავმჯდომარედ, ამბობს მავანი.

— მე კი მგონია, პასუხობს მეორე, რომ არც გრიგოლია უპატრონო, მაგარი ნათესავები ჰყავს, მერეა და, სასამართლოს საქმეა გრიგოლის ბედი და არა ცეკასი.

— შენც გცოდნია კიდე, უპასუხებს სხვა, რის სასამართლო? რა სასამართლო? ვინ კითხავს სასამართლოს? თუ უნდათ ტროიკას დანიშნავენ და გათავდა! ანდა სასამართლოც რომ იქნეს, როგორ? სასამართლო არ ემორჩილება ცეკას თუ რა?

სასამართლოც ხომ ცეკის მიერ შერჩეული ხალხისგან შედგება. — მოეშვით თუ ძმა ხართ ამ ლაპარაკებს, თუ გინდათ გარეთ ილაპარაკეთ, გაიგებს იპოლიტე და გამაგდებს აქედანო, ევედრებათ კოლა ყაზაროვი. .ნუ გეშინია, შეიძლება გრიგოლი გააციმბირონ, მაგრამ აღარც იპოლიტე დარჩება თავმჯდომარედო, ამშვდებდნენ ყაზაროვს.

გრიგოლის ნათესავეებმა თბილისში ადვოკატი აიყვანეს, რომელმაც შეისწავლა საქმე და თხოვა გრიგოლის ნათესავეებს, თუ შეიძლებდნენ შეეგროვებიათ კოლმეურნეობის თავმჯდომარის, ბუღალტრის, პარტკომის სურათები, ჩუმთა მოეპარათ ალბომებიდან თუ სხვა ადგილებიდან ისინი და ასევე სურათები გადაედოთ კოლმეურნეობის ცხოველებისთვის.

გრიგოლის ნათესავეები მიხვდნენ რაშიც იყო საქმე და, როცა ყველა ეს სურათები შეაგროვეს, ადვოკატის ყურადღება მიიქცეის, შეხედეთ თუ როგორი ჩასუქებული არიან კოლმეურნეობის ხელმძღვანელები და რას ჰგვანან კოლმეურნეობის ცხოველებიო.

ადვოკატმა საჩივარი დაწერა რესპუბლიკის პროკურორის სახელზე და მოითხოვა დაენიშნათ საბუღალტრო და სასაქონლო ექსპერტიზა. მიუთითა ასევე, რომ გრიგოლ მაჭარაშვილის სიტყვას არ ჰქონია პოლიტიკური ხასიათი და, რომ გრ. მაჭარაშვილმა არა ერთი განცხადება დაწერა საქ. ცეკას სახელზე, რათა მიექცია ზემდგომი ორგანოების ყურადღება, კოლმეურნეობაში არსებულ მდგომარეობაზე, მაგრამ არავითარი შედეგი არ გამოიღო. ბოლოს გადაწყვიტა, რომ იქნება მის მიერ უნებართვოდ წამოსროლილ სიტყვებს გამოეღო რაიმე შედეგი. მართალია, არა სწორად მოიქცა მაჭარაშვილი, რომ კრების თავმჯდომარის ნებართვის გარეშე არ უნდა გამოეთქვა მისი აზრი, ასეთი უნდა ეთქვა მას, როცა თავმჯდომარე დაამთავრებდა მის მოხსენებას და დაიწყებდნენ კამათს მოხსენების ირგვლივ. მაჭარაშვილის მიერ უადგილო კამათის დაწყება არ წარმოადგენს დანაშაულს. მას უნდა მიეთითოს, რომ შემდეგში არ დაუშვას კამათი, თვით ძირითადი მოხსენ-

ნების დამთავრებამდე.

რესპუბლიკის პროკურატურამ დანიშნა საბუღალტრო სასაქონლო ექსპერტიზა, რის შედეგადაც დადგინდა, რომ კოლმეურნეობის საბუღალტრო საქმიანობაში უწყსრიგობას ჰქონდა ადგილი, არეულ- დარეული იყო შემოსავალ-გასავალი; ამიტომ ძნელი დასადგენია, აქვს თუ არა ადგილი საკოლმეურნეო ქანების დატაცებას კოლმეურნეობის ხელმძღვანელთა მიერ. ასეთი დასკვნის შემდეგ გრიგოლი გაანთავისუფლეს პატიმრობიდან და პარტიშიც ადადგინეს. გაზეთში კი დაიწერა: „კოლმეურნეობის საბუღალტრო საქმიანობაში არეულ-დარევის შეტანის გამო განთავისუფლებული იქნა სამუშაოდან ბუღალტერი და მოანგარიშე, კოლმეურნეობაში ჩატარდება ახალი არჩევნები.“

ასე დამთავრდა გრიგოლ მაჭარაშვილის საქმე, მის მიერ წამოსროლილი სიტყვები კი დარჩა საკოლმეურნეო ცხოვრების ამსახველ კლასიკურ გამოთქმად.

მიხაკო საჩხერელი
ისრაელი, 25.2.85.

ი ნ ფ ო რ მ ა ც ი ე ბ ი

ა) შევარდნაძე იმუქრება

როგორც გუშავის წინა ნომერში ვიტყობინებოდით, საქართველოს ინტელიგენციის ბევრმა თვალსაჩინო წარმომადგენელმა, მათ შორის, მწერლებმა, მხატვრებმა, კინორეჟისორებმა, უმაღლესი სასწავლებლების რექტორებმა, სამეცნიერო აკადემიის წევრებმა და თვით უმაღლესი საბჭოს ზოგიერთმა დეპუტატმაც, კოლექტიური ხელმოწერილი პეტიციით მიმართეს სსრკ კომპარტიის გენ. მდივანსა და უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარეს, კ. ჟ. ჩერენცოს, რომელშიც ხელის მომწერლები მას თხოვენ, რომ უმაღლესი სასამართლოს მიერ სიკვდილმისჯილებს: მღვდელ თეიმურაზ ჩიხლაძეს, ექიმ ძმებს: პაატა და კახა ივერიელებს და კინომსახიობ გერმანე კობახიძეს, რომ-

ლებიც თვითმფრინავის გატაცების ცდაში მონაწილეობდნენ შეწყალებული იქნენ, სასჯელის უმაღლესი ზომა პატიმრობით შეეცვალოთ.

გასული წლის 13 სექტემბერს, „რეიტერის“ და „ასოშიეტედ პრესის“ საინფორმაციო სააგენტოებმა, ისევ მოსკოვის დისიდენტთა წრიდან მიღებული ცნობების თანახმად, გაავრცელეს ცნობა, რომ საქართველოს კომპარტიის პირველმა მდივანმა ედ. შევარდნაძემ პეტიციაზე ხელის მომწერლები გამოიძახა და მათ მოთხოვა უკან წაეღოთ პეტიციაზე მათი ხელის მოწერა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის მათ დაემუქრა. ზოგიერთი შეშინდა, უკან წაიღო ხელის მოწერა, მაგრამ დიდი უმრავლესობა ერთგული დარჩა პეტიციის.

ბ) სიკვდილმისჯილთა ბედი გამოუჩვენებელია

ამ წლის 2 თებერვლის გაზეთ „ლე მონდ“-ში დომინიკ დომბრი მოსკოვიდან იტყობინება, რომ იქ გავრცელებული ხმების მიხედვით: „4 ქართველი საჰაერო მეკობრე, რომელთაც სიკვდილი მიუსაჯა სასამართლომ, 1983 წლის ნოემბერში თვითმფრინავის გატაცების ცდის გამო, დაახლოებით 2 თვის წინად მოჰკლესო. ბ. დომინიკ დომბრის ეს ცნობა ემთხვევა გუშაგის უკანასკნელ ნომერში გამოქვეყნებულ ჩვენს ცნობას, რომლის მიხედვით სასჯელის აღსრულებას ადგილი ჰქონდა გასული წლის 4 ნოემბერს.

ბ. დომინიკ დომბრის მიხედვით 1 თებერვლისათვის კიდევ შეუძლებელი იყო დანამდვილებით თქმა იმის, რომ სიკვდილის სასჯელი მართლაც იყო მოკვანილი სისრულეში. ასეთი ხმები უკვე მერამდენიმედჯერ გავრცელდა აქ და შესაძლებელია, მათი დანიშნულებაა მოსინჯვა საზოგადოების რეაქციისა. ამავდროს, სიკვდილმისჯილთა მშობლებს იმედი არ დაუკარგავთ. 4 სიკვდილმისჯილი უკანასკნელად იმყოფებოდნენ მაგადანის საკონცენტრაციო ბანაკში, რომელიც უკიდურეს ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარეობს, კოლიმას რაიონში, უმატ-

ებს ფრანგული „ლე მონდი“ მოსკოველი კორესპონდენტი. სულ უკანასკნელი ცნობების მიხედვით, მარტის თვეს უკანასკნელ რიცხვებში ლონდონის ამნესტი ინტერნაციონალს ჰქონდა სარწმუნო ცნობები, რომ სიკვდილმისჯილი ქართველები ცოცხლები იყვნენ.

გ) ქართველი ქალები მოწინავე პოზიციებზე?

გასული წლის 26 დეკემბერს „ფრანს პრესის“ სააგენტოს მიერ გავრცელებული ცნობის მიხედვით, რომლის წყაროდაც ის თბილისის დისიდენტთა წრეს ასახელებს, თბილისში ადგილი ჰქონებია სასამართლო პროცესს, რომელსაც სამ ქართველისთვის სასჯელი გადაუწყვეტია და ბრალდებულებს მაშინათვე გაუსაჩივრებიათ. არც ბრალდებულთა ვინაობა და არც მათი სასჯელის ოდენობა ცნობილი არ არის. ფრანს პრესის მიხედვით ისინი დაპატიმრეს 1984 წლის იანვარში და მათ ბრალად ედებოდათ პოლიტიკური ჯგუფის შექმნის ცდაში, რომლის სახელწოდება იყო „ქალები საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის.“ („ლე მონდი“ 28.12.84.)

დ) დაპატიმრებები ჯაშუშობის ბრალდებით

ისევ 26 დეკემბრის „ფრანს პრესის“ სააგენტოს ცნობის მიხედვით, დეკემბრის პირველ რიცხვებში, საქართველოში, კერძოდ ქ. რუსთავში დაუპატიმრებიათ 9 კაცის ჯგუფი, რომლებსაც ბრალად ედებათ ჯაშუშობა ამერიკის დაზვერვის სასარგებლოდ. დაპატიმრებულთა შორის ყოფილა ქალაქის დიდი მეტალურგიული ქარხნის კომკავშირის პასუხისმგებელი პირი. გაზეთი „ლე მონდი“ ამასთან დაკავშირებით მკითხველებს უხსნის, რომ სახელმწიფო ჯაშუშობის ბრალდება, საბჭოთა კანონმდებლობის მიხედვით, ითვალისწინებს სასჯელის უმაღლეს ზომას—სიკვდილს. [„ფიგარო“ 27 და „ლე მონდი“ 28 დეკემბერი 1984 წელი]

ე) ერთი მისტერიული სიკვდილი მოსკოვში

ფრანგულმა გაზეთმა ფიგარომ (17.12.84), დაბეჭდა მისი მოსკოველი წარმომადგენლის კორესპონდენცია ბრეჟნევის შინაგან მინისტრის, გენერალ ნიკოლაი შოლოკოვის უცნაური გარდაცვალებისა და ფარული დასაფლავების შესახებ, რომელიც მან სრულიად შემთხვევით გაიგო.

13 დეკემბერს უეცრად გარდაცვლილი შოლოკოვი, 48 საათსაც არ გაეგო, რაც ჩუმად მოსკოვის ერთ-ერთ ჩვეულებრივ მოკვდავთა სასაფლაოზე დამარხეს ისე, რომ, რუსული წესის წინააღმდეგ, კუბოს თავი დახურული იყო, ხოლო დასაფლავებას პოლიციელები უფრო მეტი ესწრებოდნენ, ვიდრე ქირისუფლები. 73 წლის ასაკში შეუძლებელი არაა კაცი ბუნებრივი სიკვდილით გარდაცვლილიყოს, მაგრამ შოლოკოვის უკანასკნელი ხანის თავგადასავალი, მისტერიული სიკვდილი და დასაფლავება საწინააღმდეგოს მეტყველებს.

შოლოკოვი ბრეჟნევის გადიდგაცემული და გამინისტრებული კაცი იყო, მან სცადა პატრონის ბოლომდე ერთგული ყოფილიყო და შესაძლებელია, რომ სწორედ ამან დაღუპა იგი. 1982 წელს, როცა ბრეჟნევის პოლიტიკური მემკვიდრეობის საკითხი ჩუმად წყდებოდა კრემლის შიგნით, თუ მის კედლებს გარეთ, მოსკოვის ქუჩებში ხმები ირხეოდნენ სენსაციური სკანდალის შესახებ, რომელიც ბრეჟნევის ოჯახს და კერძოდ მის ვაჟბავს ქალიშვილ გალინას ეხებოდა. კავებეს ორგანოებმა დააპატიმრეს სსრკ-ს ცირკის დირექტორი, რომლის საყვარელი და მფარველი გალინა ბრეჟნევი იყო. იგი უზარმაზარ მასშტაბში ეწეოდა მექრთამეობას, უცხოეთის დევიზების და ოქრო-ბრილიანტების ტრაფიკს, რომლის დიდ ნაწილს ის ვითომ გალინას უყოფდა.

შოლოკოვი, როგორც შინაგან საქმეთა მინისტრი წინ აღუდგა კავებეს მოქმედებას, მისი პატრონის ღირსების დაცვის მიზნით. გალინა ციხეს გადაარჩინა და მომაკვდავი ბრეჟნევი სირცხვილს, მაგრამ საბოლოოდ თავი კი წააგო.

იური ანდროპოვის ბანაკმა გაიმარჯვა, ჩერნენკოსი დამარცხდა. როგორც კი იური ანდროპოვი კრემლის ბატონი გახდა, ერთ თვეში მან მინისტრობიდან გადააყენა შოლოკოვი და

მისი საქმე გამოძიებას გადასცა. ანდროპოვს ხელმწიფებად არ დასცალდა, მალე უკუბრუნდებიან სენით ლოგინადი ჩავერდა. ისევ იძალა ბრეჟნევი-ჩერნენკოს ბანდამ, შოლოკოვმაც ცოტა შვეებით ამოისუნთქა, ცხრა თვის განმავლობაში მისი საქმე აღარავის გახსენებია, მაგრამ მალე ჩერნენკოს მემკვიდრეობის საკითხიც დაისვა და ისევ ანდროპოვის „შაიკამ“ იმარჯვა, ჩერნენკოს სიკვდილის შემდეგ კრემლის ტახტზე უნდა ავიდეს გორბაჩოვი და მომაკვდავი ჩერნენკო ვეღარ იფარავს შოლოკოვს, რომელსაც ნ. ნოემბერს გენერლობის ჩინს ახდიან, რის შემდეგაც მას ველარაფერი ვეღარ დაიფარავს დაპატიმრებისა და ტრიბუნალის წინაშე წარდგომისაგან. ასეთ პირობებში მისი მისტერიული გარდაცვალება-დასაფლავება, მოსკოველთა შორის იწვევს სხვადასხვა განმარტებას: ერთნი ამბობენ, შოლოკოვმა თავი მოიკლა მოახლოებული დაპატიმრების შიშით; სხვებს კი ჰგონიათ, რომ ან თვით კავებამ მოჰკლა იგი, ანდა მას თავი მოაკვლევინა.

საბჭოების ამ ერთ-ერთი შავ-ბნელი ისტორიიდან ერთი სავარაუდებელი დასკვნის გაკეთება შეიძლება: კრემლის მმართველ წრეში, ორი ერთმანეთს დაპირისპირებული ხროვაა, მაფიის წესის თანახმად, გარეთ ისინი შეთანხმებულად მოქმედობენ, შიგნით კი ერთმანეთზე მიიწევენ შიშველი ხანჯლებით.

ე გ ნ ა ტ ე ნ ი ნ ო შ ვ ი ლ ი

(გასულ წლის მაისში 90 წ. შესრულდა ჩვენი სახელოვანი მწერლისა და მესამე დასის ერთ-ერთი ფუძემდებლის ეგნატე ინგოროვსკა-ნინოშვილის გარდაცვალებიდან და 18 დეკემბერს 125 წლისთავი მისი დაბადებიდან. ამ თარიღების აღსანიშნავად, ქვემოთ გთავაზობთ ბატონ თედო რაჭელიშვილის წერილს, რადიო „თავისუფლების“ მასალებიდან. გუშავი)

საქ-ს ხელისუფლებამ გადაწყვიტა ეგნატე ნინოშვილის დაბადების თარიღი რატომღაც ოქტომბერში აღენიშნა. ჩვენც ვგსურს მწერლის დაბადების და გარდაცვალების თარიღებს

მოკლედ მაინც გამოვეხმაუროთ. თავს არ შეგაწყენებოდეს, რადგან რაფიული ცნობების დაწვრილებითი გადმოცემით და მისი სრული შემოქმედების ვრცელი მიმოხილვით.

ურყვი ფაქტი და ჭეშმარიტი სინამდვილე კი ისაა, რომ ეგნატე ნინოშვილმა ქართულ მწერლობაში თავისი უცილობელი ადგილი დაიკავა. სხვა ეგნატე ქართულ სიტყვაკაზმულ ლიტერატურას არ ყავს, — ისაა ერთადერთი.

ის რომ სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა (მისი პირველი მოთხრობა, უკეთ: იუმორისტული ფელეტონი „1887 წელს დაიბეჭდა გაზეთ „ივერიაში“), ქართულ პროზას უკვე სახელოვანი მწერლების ნაწარმოებნი ამშვენებდნენ, და თითქოს ეგნატეს წინამორბედნი და გზის მკვლევანი უნდა ჰყოლოდა და იგი მართლაც ღრმად იყო ჩახედული ქართული ლიტერატურის საგანძურში. მაგრამ იგი მაინც დამოუკიდებელი იყო თავისი საკუთარი მოთხრობებით. განუმეორებელია მისი: „ჯანყ გურიაში“, „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“, „ქრისტინე“, „მოსე მწერალი“, „გოგია უიშვილი“, „სიმონა“, „პალიასტომის ტბა“, „პარტახი“, „განკარგულება“, „უცნაური სენი“, „არშიჭი“ და სხვანი.

ეგნატე ნინოშვილს რევოლუციონერ-დემოკრატს უწოდებდნენ. არსებული რეჟიმი იმასაც კი შეეცადა, რომ იგი პროლეტარულ მწერლად მოენათლა, რაც რასაკვირველია სრულიად არ შეეფერება სინამდვილეს, რადგან ნინოშვილის მოღვაწეობის დროს „პროლეტარიატი“, როგორც ასეთი არ არსებობდა. არ არსებობდა „მუშათა კლასი“ მარქსისტული გაგებით. ბათუმის და ფოთის ნავთსადგურებში მომუშავენი იყვნენ გლეხები, რომელნიც დამატებითს შემოსავალ წყაროს ეძებდნენ და დროებით ტოვებდნენ სოფელს და მსახურობდნენ მტვირთავებად, გემზე მეცეცხლურებად და სხვა. ხოლო ეს კი არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავდა მათს „პროლეტარობას“ დიალექტიკური მატერიალიზმის თეორიული შემეცნებით. თვით ეგნატეც კი — ფიზიკურად ეს სუსტი ადამიანი — მტვირთავ მუშად იყო ერთ ხანს და მძიმე კურტნით ხუთ-ექვს ფუთ ბარგს ეზიდებოდა ერთი ადგილიდან მეორეზე.

მას თავის საკუთარ ზურზე ქონდა განცილილი ცხოვრების მთელი სიმძიმე. ქითურის მარგანეცის მრეწველობის იგივე გლეხები იყვნენ, ახლომახლო სოფლებიდან დროებით ჩამოსულნი, დამატებითი შემოსავლის საძებნელად. არც სხვაგან ჩანდა ე. წ. სამრეწველო მუშათა კლასი. თვით ეგნატე ტიპიური შვილია მშრომელი ხალხისა, გლეხობისა, სოფლის მუშაკთა, ადამიანი, რომელიც მის უშუაგულში ტრიალებდა და მის ჰირვარამს, ლხინსა და რუდუნებას იზიარებდა, და სწორედ თავის ნაწარმოებებში იგი აღწერს გლეხთა ცხოვრებას, მათ სოციალურ-ეკონომიურ მდგომარეობას, ბიუროკრატიული მმართველობის უდიერობას მშრომელი ხალხის მიმართ, — ცარიზმის მსახურთა სისასტიკესა და აღვირახსნილობას უბრალო ადამიანთადმი დამოკიდებულებაში.

თვით ნახევრად ისტორიულ დიდ მოთხრობაში (რომელსაც რატომღაც რომანს უწოდებენ) „ჯანყი გურიაში“ ეგნატე ნინოშვილი სოციალ-ეკონომიურ საფუძვლებს და ურთიერთობებს ეყრდნობა და ამ თხზულებაში არსად არ ჩანს ეროვნული იდეები და იდეალები, ერის უფლებათა მოთხოვნა, ერის განთავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისაკენ მისწრაფება.

ნინოშვილი მეტად შავი ფერებით აღწერს ხალხის ცხოვრებას და აჭარბებს კიდევ თითქოს გლეხთა, მშრომელთა ცხოვრებაში უბრალო ნათელი სხივიც კი არ ბრწყინავდა. ყოველი მისი მოთხრობა უიმედობით და უპერსპექტივობითაა განმსჭვალული და ყოველი მისი გმირი დამარცხებული იღუპება. ნინოშვილი ღრმა პესიმისტია, მაგრამ უაღრესად მართალი, გულწრფელი, პატიოსანი, რეალისტი, პირდაპირი, უბოდიშო და ცხოვრებაში ღრმად ჩახედული. თქვენ ვერასოდეს ვერ იტყვით, რომ მისი გმირები ფანტაზიის ნაყოფია, გამოგონილი, შეთხზულ-შეთითხნილი სუბიექტიური პიროვნების მიერ, რომ მის ნაწარმოებთა ეპიზოდები არაა ცხოვრებისეული, ნამდვილი, ქეშმარიტად მომხდარი ამბები. პირიქით, ნინოშვილის ყოველი მოთხრობა სწორედ რომ სინამდვილიდან მომდინარეობს. ამიტომ მისწვდა იგი ქართველი ადამიანის სულსა და გულს, შესძრა და ააფორიაქა მთელი მისი არსება და

მკითხველმა წრფელი სიკვარულით აღიქვა ეგნატე ნინოშვილი როგორც მწერალი-ჰუმანისტი და კაცთმოყვარე. ეგნატეს თავიდანვე ქონდა აღებული გეზი და მისთვის ბოლომდე არ უღალატნია: „მოთხრობებში ვცდილობთ შეძლებისდაგვარად დავხატოთ ჩვენი ხალხის ბნელი მხარე და წყლულები“, წერდა იგი. ცხოვრებას ხომ ნათელი მხარეც აქვს. ვინ გაჰყო დღე და ღამე, ბნელი და ნათელი. გავიხსენოთ ქართული ხალხური ლექსი: „წუთისოფელი ასეა: ღამე დღეს უთენებია, რაც მტრობას დაუნგრევია, სიკვარულს უშენებია.“ თავისდა შეუტყნობად ნინოშვილიც ამ ხალხურ ფილოსოფიურ მრწამსს მისდევდა და მიჰყვებოდა. „ჯანყ გურიამი“ მან მკვეთრად დაუპირისპირა გლეხოზა თავადაზნაურობას, ე.წ. მემამულეებს, ცარიზმის მოხელეებს, მაგრამ გვერდი ვერ აუარა. ნათელს... ამბაკო შალიკაშვილი აზნაური იყო, რომელიც გლეხებს მიემხრო და მათი ერთ-ერთი ლიდერი იყო! აზნაური იყო მეორე გმირიც—სიმონი. ისინი მოღალატეთა ხელით იღუპებოიან, და ეს შინაგამცემლები ნინოშვილმა სწორედ გლეხოზიდან გამოიყვანა: კოზია და ივანიკა ლაჩრულად, ზურგიდან მიპარვით კლავენ ერთ-ერთ ლიდერს- გლეხ ბესია აბესაძეს და აზნაურ სიმონს. აქ ჩანს ცხოვრებისეული მიუდგომლობა ავტორისა და ცხოვრების ნათელი მხარე!

განა ცხოვრების ნათელი მხარე არაა, რომ დაობლებული პატარა ეგნატე ბიძამ და მამიდამ აღზარდეს? ეგნატეს დედა, რომელიც ეგნატეს დაბადებიდან ექვსი თვის შემდეგ გარდაიცვალა, იყო ნინო, მაგრამ აღმზრდელ მამიდასაც ნინო ერქვა, და სწორედ მამიდის ამავის დასაფასებლად ეგნატე ინგოროყვამ სამწერლო ფსევდონიმად მიირქვა „ნინოშვილი“. განა ცხოვრების ნათელი მხარე არაა, რომ ნათესავ-მეგობრებმა ეგნატეს შეუგროვეს ფული და 1886 წელს გააგზავნეს საფრანგეთში სწავლის გასაღრმავებლად ჰარიზსა და მონპელიეში? განა ცხოვრების ნათელი მხარის ამსახველი არაა, რომ უცხოეთიდან დაბრუნებული ეგნატე ქ. ოზურგეთში დიდი ფეოდალის, თავად გრიგოლ გურიელის სასახლეში იქნა მიწვეული პირადი მდივნის თანამდებობაზე? გურიელის სა-

სახლეში ეგნატე დაეწაფა საგვარეულო ბიბლიოთეკის მდი-
 არ წიგნთსაცავს, რომელშიც იშვიათ წიგნებთან ერთად აღ-
 ცული იყო საინტერესო ხელნაწერები და არქივი, რაც ეგნა-
 ტემ კარგად და უხვად გამოიყენა „ჯანყ გურიაში“.
 განა ცხოვრების ნათელი სახე არაა, რომ ეგნატეს დიდად
 უწყობდნენ ხელს თედო სახოკია, ზაქარია კიკინაძე (რომლის
 ბინაზე იგი უსასყდლოდ ცხოვრობდა), გიორგი წერეთელი,
 დიდი იაკობ გოგებაშვილი და სხვანი? მას ფართოდ გაუღო
 კარი „ივერიამ“ და „კვალმა“, ასევე დიდ დახმარებას უწე-
 ვდა წერაკითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება და ამ შე-
 სანიშნავი დაწესებულების მესვეურნი. უკვე ტუშერკულოშით
 დაავადებულ და სიკვდილის პირას მისულ ეგნატეს დიდ ყუ-
 რადღებას აპყრობდა იაკობ გოგებაშვილი და მატერიალურა-
 დაც ეხმარებოდა. თანაც სწერდა, რომ მისი (ეგნატეს) მოთხ-
 რობების კითხვა მას(იაკობს) „დიდ კმაყოფილებას მაგრძნობი-
 ნებსო.“ ეგნატეს დიდად აფასებდა და პატივს სცემდა მაქს-
 იმ გორკი. 1891 წელში, თბილისში, გორკის ეგნატესთვის
 უთქვამს: „ბედნიერი ხარ, რომ შენს ნაწერებს იცნობს ხალ-
 ხი და ასეთი სიყვარული დაგიმსახურებიაო.“

ეგნატე 35 წლისაც არ იყო, როცა მძიმე სენმა იგი იმს-
 ხვერპლა.

იაკობ გოგებაშვილი თავის დროზე ასე ახასიათებდა ნინო-
 შვილის შემოქმედებას: „(იგი) დაჯილდოვებული იყო ნამდვილი
 მხატვრული ნიჭით და ამ ნიჭის ბეჭედი ცხადად აზის ყველა
 მის მოთხრობასა. ამავე დროს ეს მოთხრობები სავსენი არ-
 იან ხალხის სიბრაღულით, თანაგრძნობით, სიყვარულით; გაუ-
 ლენთილნი არიან ნამდვილი დემოკრატიზმით. იგი მარტო
 ერთს მოთხრობაში კი არ აცხადებს პროტესტს ხალხის და-
 ჩაგვრის წინააღმდეგ... არამედ ჰხატავს ამ პროტესტს ყველა
 თავის მოთხრობაში, ყოველს სტრიქონში, ყოველს გვერდზე.
 იგი ნამდვილი მწერალია, ნამდვილი ბელეტრისტი, მოწოდებით
 მომუშავე სალიტერატურო ყანაში.“

ახალი ქართული ლიტერატურისა და მწერლობის თვალსაჩი-
 ნო კრიტიკოსი ბესო ელენტი ჩიოდა, რომ ეგნატე ნინოშვილი

ხალხოსნური პოზიციებიდან თუმცა მნიშვნელოვნად მცირეს იყო წინ წასული, „მაინც არ იყო ამალღებული რევოლუციური მარქსიზმის მოძღვრებამდე“ და თავის ჩივილს ის სინანულით აღსავსე წუწუნით ამთავრებს, ამბობს რა შემდეგს: „მართალია, ეგნატე ვერ მოესწრო საქ-ში მუშათა კლასის რევოლუციური ბრძოლის გაშლას, მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრების დროში, მაგრამ ეს მოძრაობა დაიწყო რამდენიმე წლის შემდეგ დიდი სტალინისა და მისი თანამებრძოლების—ლადო კეცხოველისა და ალექსანდრე წულუკიძის მეთაურობით.“ სტალინის ეპოქამ მრავალი მწერლის სიცოცხლე შეიწირა და ეგნატე რომ მოსწრებოდა ამ საუკუნის ოცდაათიან წლებს, ვინ იცის როგორ გაათავებდა თავის სიცოცხლეს, როცა იხილავდა მშრომელი გლეხობისა და მათი ყოფაცხოვრების სრულ განადგურებას კომუნისტური ეკონომიური პოლიტიკითა და ტერორით.

მაგრამ რასაც ეგნატე ვერ მოესწრო, ახალმა რეჟიმმა მის ნაწარმოებებს დამართა და თვითნებურად, მოძალადურად, უხეშად აღამალა „რევოლუციურ მარქსიზმამდე.“ საბჭოთა რეჟიმმა ნინოშვილი ყველაზე ეფექტიურად გამოიყენა სწორედ იმის გამო, რომ იგი შავი ფერებით, ტრავიზმით აღწერს გლეხთა ცხოვრებას. ბევრი მისი ნაწარმოები სახეცვლილი ტენდენციურად გაასცენიურეს, კინოფილმებითა და თეატრალური სცენებით. კოტე მარჯანიშვილის სახელობის დრამატიულ თეატრში დადგეს სპექტაკლი საერთო სახელწოდებით „ნინოშვილის გურია.“ აქ თავი მოუყარეს ყველა მისი მთავარი ნაწარმოების გმირებს და ისე აამეტყველეს და აამოქმედეს ისინი, როგორც სურდათ, რათა ეჩვენებინათ „რევოლუციური მარქსიზმი.“ ეს გმირები აღარ ჰგვანდნენ ნინოშვილის გმირებს. სცენაზე აღარ ჩანდა ნინოშვილის გურია, არამედ რაღაც სხვა დიდი სიმახინჯე, სიყალბე, პაროდია, ცინიზმი. სწორედ ცინიკურად გამოიყენეს მოთხრობის გმირთა ავტორი-

სეული გვარები: უიშვილი, მუნჯაძე, მკლავაძე, მცირეშვილი, ძალაძე, დროიძე, უქმაძე, უნათლოშვილი და მრავალი სხვა. მრავალთაგან ერთს შეგახსენებთ მაგალითისთვის. მოთხრობა „სიმონაში“, სიმონა ძალაძის მეუღლე დარიკო, პატიოსანი მეოჯახე კეთილი ქალი, შეუთრაცხოფილი და ნამუსახდილი დავით დროიძის ვაჟის, ტიტკო დროიძის მიერ, თავს იღრჩობს მდინარეში. საბჭოთა კინომატოგრაფიამ კი ისე შეცვალა ყველაფერი, რომ მსგავსება სავსებით გაქრა დარიკო კბილებამდე შეიარაღებული, ჩოხოსანი, თავზე ყაბალახ-წაკრული, არწივივით დაჰქრის და სიმონაზე ნაკლებ კი არა, უფრო მეტად მუსრს ავლებს მეფის დეიშაშ მოხელეებს, თანაც წკრიალა ხმით, ცხენზე ამხედრებული, ომახიანად მღერის: „ჰეეე, ჰე! დარიკო ვარ გლვხის ქალი, და! ჰეეე, ჰე! დარიბი და ფერმიმკრთალი, და! ხალხის მტრების სასიკვდილოთ მომაქვს ტყვია ცეცხლის ალი!“ მშვენიერ, სანეტურფა და კეთილადნაგი მსახიობი თამარ ციციშვილი ასრულებს ახალი დარიკოს როლს და სრულებით არ ეტყობა „ფერმიმკრთალობა“ ისე აქვს ვარდისფრად გაშლილი სახე! და „დარიბობა“ სულ არ ემჩნევა მის ცხენს, თვით მის ჩოხა-ახალუხსა და მოსევადებულ ქამარ-ხანჯალ-ხმალსა და თოფ-დამბაჩას. ყაბალახიც ძვირფასი და წულა-მესტები ხომ კიდევ უკეთესი. ფილმში დარიკოს გაუპატიურება სულაც არა ჩანს და ყოველი კადრი ისეა დაშორებული ეგნატესეულ სიუჟეტურ გააზრებას, როგორც ცა დედამიწისაგან. — ეგნატე რომ მკვდრეთით აღსდგეს და შეახვედრო მის „გმირებს“ — რასაკვირველია, ვედარცერთს ვედარ იცნობს, განსაკუთრებით დარიკოს. „დარიკო ხარ, ცავ, მე მეგონა წყალში გადავარდი და თავი დაიღრჩვე! რაია აგი, რაფერაა აგი, ნენა, ნენა, წავხთი კაცი“ — იტყოდა ეგნატე.

რეჟიმი, რასაკვირველია, მარტო ეგნატეს როდი მოექცა ასე. მრავალ მწერალს, პოეტს, მოღვაწეს, მეცნიერს შეუცვალეს თვითნებურად ბევრი რამ. გალაქტიონს მტვერში გადაუყარეს ბევრი შაირი, შეუცვალეს ტაბები, ამოუშალეს ტექსტიდან სტრიქონები, შეუტრიალეს ცალკეული სიტყვებიც კი! მაგ-

რამ ჩვენთვის გალაქტიონი გალაქტიონად დარჩა და ეგნატე ეგნატედ! ეგნატე ნინოშვილმა თავისი საკუთარი სიტყვა თქვა ქართულ მწერლობაში და ქართველმა მკითხველმაც იგი ამიტომ შერაცხა საუკეთესოთა შორის. ასეთად ვიხსენებთ მას მისი დაბადების 125 და გარდაცვალების 90 წლისთავზე.

თედო რაქველიშვილი
ვაშინგტონი, 1984.

პოეზია

ლევლის სასაფლაოზე

პარიზი იხდის ნისლის სამოსელს,
შიშველ ძეგლებით მხედება ლევლი...
და მეტირება მგზავრად აქ მოსულს,
მეც უცხო გზებზე დავძრწი დევნილი!

ძმათ სასაფლაოვ, გამიღე კარი,
ქართველი დედის მომაქვს ცრემლები...
მსურს ყველა საფლავს ვაპკურო ცვარი;
მეც აქ დამმარხეთ, როს დავეცემი!

მიწა გრუხუნებს, ქუხს კვლავ ლევლი
აქ წაქცეულთა კოშმარის ალში...
თქვენი გოლგოთა, ჯვარცმა, დუმილი
ვაი დასრულდა გზა ხეტიალში!

ძმანო ქართველნო! ვიტროთ მათზე
დღეს ჩემთან ერთად, მომეცით ბანი...
ნუ ეძებთ ნოეს თქვენ არარატზე,
აქ ასვენია ის კილობანი!

.....
აწ დამსხვრეული ის კილობანი!....

ი. მე - ი
1980 წელი

წმინდაონინო!

შენ მოევლინე ჩვენს ქვეყნას დიდ შუქმფენ სანთლით,
ნათელი მოსდებოდა ტანჯული მხრის ოთხივე კუთხეს,
ქრისტეს მცნებებით აზიარე ქართველი ერი—
დიდი, პატარა, ქალი და კაცი ლოცე, აკურთხე.

დაბრკოლებები გადიტანე ქალურ სიმტკიცით,
ზღაპრულ გზა-მანძილს არ შეუღრკი, ფეხქვეშ გათელე;
კაცთმსახურება - სიყვარულის მუდმივ ფიქრებში
დღეები ღიე, ღამეები თეთრად ათენე.

საიდან მოხველ? ვინ იყავი? კარგად არ ვიცით.
იქნებ ადგილზედ დაიბადე ტურფად ნაზარდი,
სულ ერთი არის, თაყვანსა გცემთ, გაქებთ, გადიდებთ;
ჩვენს არსებობას მიეც აზრი, შნო და ლაზათი.

შენი სიტყვები ხალხისადმი ტკბილად ნაფრქვევი
უფრო მჭრე იყო, ვიდრე ხმალი ბასრად ნალესი;
მან შეგვადლუდა, შეგვაერთა მჭიდროდ, ერთსულად,
მით ავიცილეთ ბევრჯერ მტრების რბევა-თარეში.

ღვთის შთაგონებით შენი ბრძნული ნაქადაგარი
ეხლაც გვამაგრებს, გვაფაქიზებს, ზნეობით გვკურნავს;
არასდროს დავთმობთ, საშვილიშვილოდ შევინარჩუნებთ,
მანამ ეს მიწა მზის გარშემო მიჰქრის და ბრუნავს.

ე. ფაშალიშვილი
ლონდონი

რ თ ვ ე ლ ი

დაცურდა ვენახის მხურვალე ციალი
და, მთვარემ ცალთვალამ ღიმილი ისურვა;
ჩანჩქრებთან ალერსი, ვერხვების შრიალი,
მტევნები მზექალის ამტყდარი ზღვა ხურვა!

მკერდს შლიან ზვრები, ქინის ამორძალები;
ღვივდება მზის ელდის ალება დასტური;
ჭიგოზე ხარდანი, ზმორებად ნავლები,
ჟრძენი შავი, მუსკა, ალადასტური.

ქანაობს ხარებად სურვილი ხარული,
კასრებში იღვრება მზის წაქის თაკარა,
ტანგრება ქალების ხურდება არული,
ტაბლაზე გადმოდის ტკბილი და თათარა.

შარბათის სიამით ყრუვდება თვით სევდა,
საწნახლის კარებთან ქარდება უგვანო;
ცეკვავენ ჭინკები თმათაფლა ქალებთან
და, ცერობს დაისში რქათვალა დიონოს.

მუზეის-პანენსი, 1944.

ნიკო ფიროსმანი

შენი დიდების მოციქული იყო ყნწვისი;
მზის მარაოში ჩანდი, როგორც რიყრაყის სიბრძნე;
ანგელოსების შენ გიხმობდა შევენების ცისზნე,
იყავი გრძნეულ ფერთა კრთომა, ღამე და დღისით.

ცხოვრობდი, როგორც შუალამის ბოგანო ლანდი,
თვალის სიამედ უხვად ღვრიდი გულიდან ფერებს,
ძერწავდი სულებს, აჩრდილებთან ღამენათენებს,
რომ დამტკბარიყავ ცის ბუნების იღუმალ ბანგით.

ცივ მყდროებას ზოგჯერ ძრავდი ქუჩის ხმაურით, ვნუსული
საღრჩობელეზად ჩანდნენ დუქნის ღია კარები, ~~ნივლითი~~
დიდების მეფედ — იქ სიგიჟე აურზაური.

და, გწვავდა კიდევ სულის მძიმე სხვა უფსკრულები :
თბილისის ზეცა, პიტიახშთა მთვარე, არმაზი,
მღვრიე ბოჰემა, ორთაქალის შენი პარნასი.

1964 წელი
გიორგი ტოგონიძე

ინვექტივა—მონუმენტი (პოემა)

[გაბრიელ ჯაბუშანურის ეს პოემა გადმობეჭდილია „ოქროს
საწმისი“ №1-დან, რომელიც 1975 წლის მაისში თვითგამო-
ცემის წესით გამოიცა თბილისში ზვიად გამსახურდიას რე-
დაქტორობით.]

1

სამყაროს რისხვა შენთვის ახია
და რისხვაც გითხარ მე, -სიტყვის ლოთმა,
რამდენი ღერიც თმისა გასხია,
იმდენი კაცის გამძიმებს ცოდვა.
წყულო, თავზე რამდენიც თმა გაქვს,
იმდენი დედის გიღვრია ცრემლი,
შენი ქოჩორი ჩამოგავს ჯაგარს,
შუბლს დასწოლია, ვითარცა გველი.
შეკრული შუბლი შავი ხეგია,
წარბნი გველნია, სავსე შხამითა,
ისინი არც კი შეირხევიან,
გინდ გადაბრუნდეს ეს დედამიწა.
მილიონები მაგ შუბლს ჰმონებენ,
ხალხი მის რისხვას ვედარ იცილებს.
ეგ ნაოქები მე მაგონებენ :
წვრილად დახლართულ გველის წიწილებს,
შუბლის ნაოქნი-გველის წიწილებს
ჰგვანან, -მათ წარბი-გველი ეთავსა

და მჯერა : - მალე ყველა იწივლებს :
ადამის ძეთა ამოწყვეტასა

ქართული
წიგლისათვის

2.

ჩაღრმავებული შენი თვალები
ვულკანებია ჯოჯოხეთისა,
უცხოა მათთვის რამ შებრალება,
უცხოა მათთვის ცრემლის წვეთიცა
მშვიდად უმზერენ ხალხთა წამებას
თვალები შენი, - ჩვეულნი გარყნას,
მათ შეუძლიათ შეუწყნარებლად
ასევე უმზირონ სამყაროს წარდენას .
მაგ თვალებს ძალუძთ, რომ გადიტანონ
სოდომის ჭვრეტა განუწყვეტილი;
ეგ მზერა მოჰვავს ასპიტ პიტალოს,
მისთვის უცხოა აზრი კეთილი .
თვალში გველები, შუბლზე გველები,
წარბნიც გველები - გველებს ეთვისა,
შენი ყურები არის ხვრელები
იმ დამეხილი ჯოჯოხეთისა .
შენი ყურები - სატანის მოდგმის, -
არის ხვრელები ლუციფერისა,
რომელთაც ძალუძთ შენივე ხოტბის
მშვიდად მოსმენა, - სხვა არაფერი .
ხოლო ტუჩები, შხამით ნამცვრევი,
უმაღ მაგონებს ურჩხულის ტუჩებს,
რომ ღალადებენ ხალხთა დაქცევის
და წყველის სიტყვას არსმენილს, უჩვევს

3.

შენ დააბნელე მსოფლიო თაღხით,
მზეს მოერკალე კუპრის ღრუბლებად,
თავისუფლება წაართვი ხალხებს
და თავისუფლად ფიქრის უფლებაც .
შენ ხალხი ისე მოაშთე ტანჯვით,
რომ თვით ხოტბასაც შენს მიმართ კრძალვით
გამოთქვამს იგი, აურჯოლებს ტანში, -
უღვთოდ დამეხილს უხეში ძალით .
შენ ზეცის შვიდივე კარი დარაზე,

ხალხს ჯოჯოხეთის დაეცი მეხი,
 რაც წმინდა იყო ამ ქვეყანაზე
 შელახე, უღვთოდ გათელე ფეხით,
 შენ უბოროტეს დემონის ჯუფთი
 მკრებელობ ურცხვად, ზვავად, თავნებად,
 შენ უწმინდესი ტაძრები უფლის
 გადააქციე ცხენის თავლებად.

კლდეც, უგრძობელი, შენ ააკვნესე
 და შენმა შხამმა მთებიც მონავსა,
 მიკვირს, ვით იტანს პლანეტა ესე
 მაგ სისაძაგლეს გაუგონარსა!

ბარი სისხლისგან მთლად იწრიტება,
 მოღნიც მოცვარა სისხლისა მცვრევამ.

ჰაერი რად არ დაიშრიტება,
 ან ზეცა რად არ ჩამოიქცევა....

რად არ შეუდგა ქვეყანას უამი,
 რად არ იქცევა, ნეტავ, ქედები—
 შენგან დაღვრილი ამდენი შხამით,
 რაც დააზღვავე შენივ ქმედებით....

მდინარეთ დარად უვრცეს ზღვებს ერთვის
 ხალხთა სისხლისა და ცრემლის ჩქერი;

ადამის ძეთა სიცოცხლე შენთვის
 არის უბრალო გაფრენა მწერის.

4

შენ ხალხებს ზაკვის აუცერ ხვითო
 და ორპირობა საქვეყნოდ გათქვი.

ო, ნუ იფიქრებ გწუხვილდე ვითომ,-

შენ წყეული ხარ შენივე საქმით,

შენ წყეული ხარ შენივე აზრით,

შენ ბოროტების კიდემდე მიხვედ.

შენ ეს ქვეყანა მონების ბაზრად,

შენ ეს ქვეყანა აქციე ციხედ.

აქციე ციხედ,-თულის თაღებით

და ადენ ტყეთა სისხლის უხვ წყაროს.

შენ თავკაცების წმინდა ნაღები

მოხადე ხალხებს, მხეცო უწყალოვ!

შენ თავკაცების მწვედ გამწვირველი

ტანჯულ ხალხს ხდიდი მართალთა ნაღებს, ეტყენული
რომ ყოფილიყვ თავად პირველი, გიგლინი
რომ დაგეოკა ეგ სიამაყე. გიგლინი
რა დაგეოკებს, რა შეგაჩერებს,
ხალხს ვით შეხორცდეს ჭრილობის შრენი...
ძარცვავ თვალდათვალ და თან გვაჯერებ,
რომ ხალხისათვის სიკეთეს შვრები...
და ხალხთა თავზე აწვილ დიდ მახვილს
ვინ შეაგებოს ხმალი თუ ჩადრი...
ხოცავ თვალდათვალ და თან იძახი,
რომ ხალხისათვის წყლობას სჩადი...
ძალა ხელთა გაქვს, ვის რასა ჰკითხავ,-
სიტყვას ქეშმარიტს ხარჯავ თუ არა...
სტყუი თვალდათვალ, მაგრამ ვინ გითხრას,
რომ შენ, წყულო, ხარ მატყუარა...
დიახ, ხელთა გაქვს ყველა უფლება
და ვინც იშიშვლებს სიმართლის ხანჯალს,
მეს მოგუდავენ ჰორის ღრუბლებით,
თან მილიონებს მისცემენ ხანძარს...
ღაწვს არ დაგიწვავს ჩენა სიწითლის,
ცრუ არც ნამუსის ქეჯნას გრძნობ ოღნავ,
თუმცა რა უნდა შენთან სინიდისს,-
სიმართლედ გიჩანს თვით შენი ბოდვაც.
შენ, ჯოჯოხეთის შავო ნაცარო,-
ნუთუ ვერასდროს მოგაშთონ წლებმაც.
მზად ხარ: სამყარო თავს ანაცვალო,
რომ მიაღწიო დიდების მწვერვალს...
ეს კიდევ შესძელ შენ უეჭველად
და ტირანთ ღმერთზე ხარ ასჯერ მეტი,
მაგ ბოროტებით, ო, გველო ჭრელო,
თავად დაიდგი შენ მონუმენტი
შენ მონუმენტი თვალმიუწვდენი
თავად დაიდგი სიავის შმორით
და იმა ძეგლთან პლანეტა ჩვენი
ჩანს, როგორც მზესთან ვარსკვლავი შორი.
(გაგრძელება იხ. შემდეგ ნომერში)

ილიკო სუხიშვილის გარდაცვალება

წელს 24 მარტს 77 წლისა, ხანგრძლივი მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ, გარდაიცვალა სახელგანქმული მოცეკვავე და ქორეოგრაფი ილია (ილიკო) სუხიშვილი.

უკანასკნელი ორმოცი წლის განმავლობაში, განსვენებული, მეუღლე-ქ. მარო რამიშვილთან ერთად, ხელმძღვანელობდა ქართული ხალხური ცეკვების დასს, რომელმაც მთელი მსოფლიო შემოიარა დიდი მოწონებით და მით კაცობრიობას გააცნო და შეაფარა ჩვენი ხალხი, მისი კულტურით, ცეკვებითა და სიმღერებით.

ილიკო სუხიშვილის დამწუხრებულ ოჯახს, და საერთო ქართული ეროვნული ხელოვნების გულშემმატკივართ, ჩვენს მწუხარებასა და თანაგრძნობას ვუცხადებთ. „გუშაგი.“

გაზის აფეთქება თბილისში

გასული წლის 22 დეკემბერს „ფრანს პრესის“ სააგენტომ მოსკოვიდან გადმოსცა ცნობა, რომ სამშაბათს 2 დეკემბერს თბილისში, ცხრასართულიანი საცხოვრებელი სახლის სარდაფში, მომხდარა გაზის ძლიერი აფეთქება, რასაც გამოუწვევია შენობის დანგრევა და დიდძალი მსხვერპლი.

გაზ. „იზვესტიას“ აფეთქების შემთხვევა გამოუცხადებია მხოლოდ 18 დეკემბერს, მაგრამ, როგორც საბჭოური წესია, იქ არაფერია ნათქვამი ადამიანთა მსხვერპლის შესახებ. „ფრანს პრესის“ ცნობით, რომელიც მოსკოვის დისიდენტთა წრის ცნობას ემყარება, აფეთქების შედეგად ას კაცზე მეტი დაღუპულა. უმუშაოდ, სამშობლოდან მიღებული ცნობების მიხედვით, გაზის ზემოდ ხსენებულ აფეთქებას ადგილი ჰქონებია თბილისის 26 კომუნარის რაიონის ერთ-ერთ მუშათა საცხოვრებელ სახლში, დილით ადრე, რასაც დიდი მსხვერპლი გამოუწვევია და დაღუპულთა რიცხვი სულ ცოტა 150: მაინც უნდა იყოს.

მერაბ კოსტავას ვაჟის თვითმკვლელობა **ეროვნული გიგანობა**

სამშობლოდან მიღებული შეუმოწმებელი ცნობის მიხედვით, მერაბ კოსტავას დედისერთა ვაჟიშვილს, რომელიც 20-22 წლის ქაბუკი უნდა ყოფილიყო, თავი მოუკლავს.

თქმა არ უნდა, ამ შემადრწუნებელი ტრადედიის პასუხისმგებელია საბჭოთა საქართველოს ხელისუფლება, რომლის ორგანოები, ალბათ, უხეშ დაწოლას აწარმოებდნენ ახალგაზრდაზე, რათა მას საყვარელი მამა დაეგმო. ქართველ მამულიშვილთა მარტიროლოგიის გრძელ სიას კიდევ ერთი მიემატა. ჩვენი წუხილი განუზომელია და ჩვენს თანაგრძნობას ვუცხადებთ დაღუპულის მშობლებს. „გუშაგი“

კატასტროფული თებერვალი

წლევანდელი თებერვალი განსაკუთრებით მკაცრი და დაუზოგავი იყო საერთოდ ჩვენში და განსაკუთრებით დასავლეთ საქართველოში. დიდ თოვლს მოჰყვა ჩრდილოეთიდან შემოჭრილი ძლიერი ცივი ქარები. ოცი დღის განმავლობაში უჩვეულო ყინვები მძვინვარებდნენ, ტემპერატურა ნულის ქვეშ 7-14 გრადუსის ფარგლებში მერყობდა, აფხაზეთის, აჭარის, გურიის და დასავლეთ საქართველოს სხვა სუბტროპიკულ რაიონებში. წარმოსადგენია, თუ რა კატასტროფული ზარალი მოუვიდოდათ ჩვენი შავი ზღვისპირეთის მეციტრუსეებს. ოფიციალური მონაცემებით, რომელიც ორი აპრილის ვაზეთ „კომუნისტში“ გამოქვეყნდა, „მეტ-ნაკლებად დაზიანებულია მანდარინის ნარგავების 45-50 პროცენტი, ფორთოხლის-95-98 პროცენტი, ლიმონის-98-100 პროცენტი. ანალოგიური მდგომარეობაა აჭარაში და დასავლეთ საქ-ს სხვა რაიონებში“-ო.

ოფიციალური მონაცემებით ციტრუსების ბალებს ჩვენში 27 ათასი ჰექტარი ფართობი უკავიათ და უკანასკნელ წლებში იქ საშუალოდ იწევდნენ 329 ათას ტონა ციტრუსს. აქედან ადვილი წარმოსადგენია ის ზარალი, რაც ამ მეურნეობის მშრომელებმა განიცადეს.

საქართველოს პარტოკრატია მხოლოდ თვენახევრის შემდეგ გააკეთა ამ კატასტროფული მდგომარეობის რეაგირება. აპრილს მოიწვიეს ცენტრალური კომიტეტის გაფართოებული თათბირი, რომელსაც შრომელთა ზარალის ანაზღაურებაზე კი არ გაუმართავს ბჭობა, არამედ იმაზე, თუ როგორ შეასრულონ შექმნილ პირობებში, მოსკოვში დიდი ხნის წინ მიღებული სახელმწიფოსათვის ციტრუსების ჩაბარების გეგმა.

„საჭიროა ყველაფერი ვიღონოთ, ვკითხულობთ „საქინფორმის“ ოფიციალურ ცნობაში, აღინიშნა თათბირზე, რათა გადავუკეტოთ ყველა არხი წლევანდელი ციტრუსის უკანონო გატანას რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ. აუცილებელია ამთავითვე ნათლათ განვუმართოთ საკარმიდამო ნაკვეთების მფლობელებს შექმნილი მდგომარეობის სერიოზულობა, მიზნად დავუსახოთ, რომ მთელი ჭირნახული მიჰყდონ სახელმწიფოს და თავისთვის დაიტოვონ მხოლოდ საჭირო რაოდენობის ციტრუსი.“

ასეთებია ჩვენი ქვეყნის გლეხების ახალი ბატონები: ყველაფერი სახელმწიფოს! რა თქმა უნდა, მუქთად, შენ კი, გლეხო, გინდაც თავში ქვა ვიხლიაო.

მაიას მესამედ გამარჯვება

გასული წლის 25 ოქტომბერს, ქ. ვოლგოგრადში (ყოფილი სტალინგრადი) დამთავრდა მოკადრაკე ქალთა მსოფლიო ჩემპიონატი ჩვენს მაია ჩიბურდანიძესა და რუს ირინა ლევიტინას შორის. ქართველმა ჩემპიონმა ბრწყინვალედ გაიმარჯვა და მესამედ დაეუფლა ჭადრაკის მსოფლიო ჩემპიონ-დედოფლის წოდებას. ვაშა, ვაშა ქალო, საქართველოს თვალო!

კარპოვ-კასპაროვის უშუდეგო მატჩი

თიქმის იმავე დროს დაიწყო საჭადრაკო მატჩი მოსკოვში, მსოფლიო ჩემპიონ ანატოლი კარპოვსა და მის მოცილე გარი კასპაროვს შორის, ორივე საბჭოთა მოქალაქე, პირველი ეროვნებით რუსი, მეორე კი ბაჭოელი, მამით სომეხი და დედით ებრაელი. ჭადრაკის მსოფლიო ფედერაციური ორგანიზაციის

(ფ.ი.დ.ე.) მიერ წინასწარ მიღებული წესის თანახმად დადგენილი სათამაშებელი პარტიების რაოდენობა განსაზღვრულია და შეიქმნა ფილა, მოჭიშპეთა შორის, ვინც პირველი ექვს პარტიას მოიგებდა, მომავალი ჩემპიონიც ის გახდებოდა.

დასაწყისში კარპოვი დაწინაურდა, ხუთი პარტია მოიგო კასპაროვის ერთის წინააღმდეგ. თითქოს გამარჯვება ჯიბეში ედგა, მაგრამ უკანასკნელი პარტიის მოგება არ იქნა და არა, ყოველი ყოველს ცვლიდა, ყოფილი ჩემპიონი მხოლოდ თავს იცავდა, თამაშობდა ყოვლად უფერულად და მხოლოდ მოწინააღმდეგის შეცდომებს ელოდა. ასე გაგრძელდა 46 პარტია, ხოლო 47 და 48 პარტიები ზედიზედ მოიგო ჩემპიონის წოდების მაძიებელმა ახალგაზრდა გარი კასპაროვმა. კარპოვი ფიზიკურად და გონებრივად სრულიად გამოფიტული ჩანდა. 49-ე პარტიის გათამაშების წინ, რუსებმა პრესკონფერენცია მოაწვეეს, რომელზედაც ფ.ი.დ.ე.-ს თავმჯდომარემ, ფილიპინელმა ფლორანსიო კამპომანესმა სრულიად მოულოდნელად გამოაცხადა შეჯიბრების შეწყვეტა, მისი ორივე მონაწილის ინტერესებიდან გამომდინარეო, რაზედაც კასპაროვმა იქვე საჯაროდ სასტიკი უკმაყოფილება გამოაცხადა. ცხადი იყო, რომ საბჭოთა ხელისუფალნი უხეშად ჩაერიენ ამ ერთი შეხედვით უმანკო თამაშშიაც და კამპომანესზე ზეგავლენით დამარცხებისგან იხსნეს მათი ფავორიტი კარპოვი.

ჭადრაკის საერთაშორისო სამყაროში დიდი უკმაყოფილება გამოიწვია ამ უჩვეულო ინციდენტმა.

აღსანიშნავია, რომ ან. კარპოვს არცერთი სანიმუშო პარტია არ უთამაშნია მთელი შეჯიბრის მანძილზე. ისიც არაა დავიწყებული, რომ მას მსოფლიო ჩემპიონის გვირგვინი ცხარე ბრძოლით არ მოუპოვებია, მას ის ხონჩით მიართვეს, რადგანაც ამერიკელმა მსოფლიო ჩემპიონმა ბობი ფიშერმა უარი თქვა ფ.ი.დ.ე.-ს პირობებს დათანხმებულიყო. ფილდეში კი საბჭოთა საშახმატო ფედერაცია ბატონობს.

ლენინის მესამე ორდენი

გასული წლის 11 ნოემბრის გაზ. „კომუნისტი“-დან გვებულო-

ბთ : თბილისში გამართულა დიდი ოფიციალური ზეიმით, რომელიც ლის დროსაც საბჭოთა საქართველოსთვის ლენინის ინიციატივას გადაუციათ. საბჭოთა მთავრობის ეს სანუკვარი ჯილდო თვით ამხანაგ ტიხონოვს დიდი ამალით ჩამოუბრძანებია. ამ დიდ ჯილდოს ედ. შვეგარდნაძე ჯერ კიდევ 1983 წელში ელოდა, გეორგიევსკის ტრაქტატის 200 წლისთავის ზეიმზე, მაგრამ მაშინ მას ბედმა უმუხტლა, მისი მფარველი ბრეჟნევი მიიცვალა და, როგორც ჩანს, ანდროპოვი მას მოწყალე თვალებით არ უყურებდა. შვეგარდნაძის საბედნიეროდ, ანდროპოვმა დიდხანს ვერ იმეფა კრემლში. იგი ბრეჟნევის ერთგულმა ჩერნენკომ შეცვალა, რომელმაც შვეგარდნაძეს დანაპირები გაუწაღდა. ცოტაც რომ დაცლოდა, ჩერნენკოც მიიცვლებოდა, ანდროპოველი გორბაჩოვი მოვიდოდა და უნდა ვივარაუდოთ, რომ შვეგარდნაძე ლენინის ამ სანუკვარ ორდენს ვეღარ მიიღებდა. ამაზე თქმულა : ბედი მომე, ქვაზე დამსვიო.

ეს საინტერესოა

ა. წ. 24 იანვრის გაზ. „კომუნისტში“ პატარა საინტერესო კორესპონდენციაა, რომლიდანაც ვგებულობთ, რომ კახეთში ზოგიერთი რესტორანი გადაუყვანიათ „იჯარაზე“, რაც ნიშნავთ თურმე იმას, რომ რესტორნის დირექტორს ეძლევა სრული პატრონისებური უფლებები. ამ რეფორმას, კორესპონდენციის მიხედვით, დიდი მოგება გამოუწვევია. კორესპონდენცია ირწმუნება, რომ „კერძობასთან“ ამას საერთო არაფერი აქვსო. ჩვენ მაინც წინააღმდეგს ვფიქრობთ : ამას ძალიან დიდი საერთო აქვს კერძომესაკუთრობასთან.

„განაჩენი აღსრულებულია“

ასეთი სათაური აქვს გაზ. „კომუნისტის“ (8. 12. 84.) ერთ წერილს, კიდევ ერთი სიკვდილის განაჩენისა და მისი სისრულეში მოყვანის შესახებ. საქ. სსრ უმაღლესი სასამართლოს

სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიას გაურჩევია საქმე ექსპერტის საცდელ-საექსპერიმენტო ფაბრიკის დირექტორის სააკაძის და მისი თანამშრომლების საქმე, რომელთაც 2 წლის განმავლობაში 1.792 ათასი მანეთი სახელმწიფო თანხა გაუფლანგავთ. როგორც ცნობაშია ნათქვამი, „სააკაძეს სიკვდილი მიესაჯა და გაითვალისწინა რა სააკაძის მიერ ჩადენილი დანაშაულის მომეტებული საზოგადოებრივი საფრთხე, საქ. სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა უარყო მისი შუამდგომლობა შეწყალებისა, განაჩენი აღსრულებულია“-ო.

თავდაპირველად, ეს ამბავი მოწმობს საბჭოთა ხელისუფლების სრულ უძღურებას, მას სიკვდილის გარდა სხვა არაფერი საშუალება გააჩნია სახელმწიფო მოხელეთა კორუპციის წინააღმდეგ საბრძოლველად. როგორ მოხდა, რომ სააკაძემ ამდენი ფული გამოძალა სახელმწიფოს ორი წლის განმავლობაში? მას ხომ პარტიული და ადმინისტრაციული კონტროლი ჰქონდა? ნუთუ ისინი წელიწადში ერხელ არ აკანტროლებენ?! მაშ, თუ სააკაძეს სიკვდილი ეკუთვნოდა, მაშინ, პირველ რიგში, სამაგალითოდ უნდა დასჯილიყენ საქ. კ. პ. ცენტრალური კომიტეტის კონტროლის პასუხისმგებელი და საგარეჯოს რაიკომის პირველი მდივანი. ახლა, რაც შეეხება პრინციპს: სიკვდილის სასჯელი შეიძლება გამართლებული იქნეს მხოლოდ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდებულს ყველგვარი ექვის გარეშე დაუმტკიცდა წინასწარი განზრახვით ჩადენილი მკვლელობა, უმანკო ბავშვებისა და უძღური მოხუცების განუკითხავი მკვლელობა, ყველა სხვა დანაშაულისათვის და კერძოდ გაფლანგვა-ქურდობისათვის, რაგინდ თანხა დიდი არ იყოს, დამნაშავეის სიკვდილით დასჯა მართლსაჯულება კი არ არის, არამედ მისი სახელით ჩადენილი განუკითხავი მკვლელობა. მკვლელობა ადამიანური სიცოცხლის, რომლის გაცოცხლება, მკვლრებით აღდგომა, მათ აღარ ხელეწიფებით.

ეს უთავბოლო და უთვალავი მკვლელობა უზარმაზარ წარუხოც ლაქად თან სდევს ბოლშევიკურ-კომუნისტურ ძალაუფლებას, მთელი მისი არსებობის მანძილზე, ოქტომბრის გადატრიალების მომენტიდან დღემდე. მომქმედი „გმირები“ იცვლებიან, ერთნი მიდიან, სხვები იკავებენ მათ ალავს, ხელისუფლება და

გამოძახილი სამშობლოს ამბებზე

მისი სამართალი კი რჩება უცვლელი, რომელსაც სახელისუფლოდ და სამართლმსაჯულებლოდ სხვა არაფერი გაანადგურებდა გარდა სიკვდილისა, სიკვდილისა და კიდევ სიკვდილისა !!!

გუშაგი

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ამერიკის შეერთებული შტატების პარიზის საელჩო გვატყობინებს, რომ რადიო „ამერიკის ხმას“ ქართული რედაქციისთვის ესაქიროება რამდენიმე თანამშრომელი და გვთხოვს გამოვაქვეყნოთ შემდეგი განცხადება :

„THE VOICE OF AMERICA IS SEARCHING FOR QUALIFIED APPLICANTS FOR THE GEORGIAN SERVICE IN WASHINGTON, D.C., REQUIREMENTS ARE FLAWLESS GEORGIAN, A GOOD KNOWLEDGE OF ENGLISH, A GOOD BROADCASTING VOICE AND THE ABILITY TO WRITE, PLEASE SEND RESUMES IN ENGLISH TO: VOA PERSONNEL, ROOM 1192, 330 INDEPENDENCE AVENUE, S.W., WASHINGTON, D.C., 205 47.

ჩვენი დიპლომატების ახალი დანიშვნები

პატივი გვაქვს ვაუწყოთ მკითხველებს, რომ 1984 წლის 22 ნოემბერს „საფრანგეთის რესპუბლიკის ოფიციალურ ჟურნალში“ საფრანგულ მთავრობის შემდეგი ბრძანება გამოქვეყნდა :

„რესპუბლიკის პრეზიდენტი, პრემიერ მინისტრისა და საგარეო ურთიერთობის მინისტრის წარდგინებით, ბრძანებს :

ბ. კლოდ დე კემულარია, საფრანგეთის არაჩვეულებრივი და სრულუფლებიანი ელჩი ჰოლანდიაში, დაინიშნოს საფრანგეთის მუდმივ წარმომადგენლად უშიშროების საბჭოში და საფრანგეთის მუდმივი მისიის უფროსად გაერთიანებულ ერთა ორგანიზაციის წინაშე, ნიუ-იორკში, ბ. ლიუკ დე-ლა-ბარ-დე ნანტოლის მაგივრად. ბ. კლოდ დე კემულარიას ექნება ელჩის

267/1

GOUCHAGUI

PERIODIQUE EN LANGUE GEORGIENNE

Directeur : GEORGES TSERETELI

ADRESSE: 8, RUE DES MARCHAIS

75019 PARIS

EDITION HORS COMMERCE